

1180

273(1)

T. 143997

C. 1205452

273(2)

T. 144000

C. 1205454

COMPILATIO 273
TOTIVS IVRIS

**CONTRORSI
EX OMNIBVS DECISIONIBVS**

Vniuersi Orbis, quæ hucusque extant impressæ.

A DOCTORE MARTA NEAPOLITANO

IVRISCONSULTO VERIDICO, SUMMO PRACTICO,

Ad Instar Digestorum Imperialium Noua Methodo Composita.

ET ICCIRCO DIGESTA NOVISSIMA

IVRIS CONTRORSI APPELLATA.

Tomus Secundus.

IVDICIORVM CRIMINALIVM

MATERIAS CONTINENS.

IVRISPERITIS OMNIBVS. TVM IN ELIGENDA

VERA IVRIS INTERPRETATIONE,

Tum in consulendo, & iudicando valde vtilis; ac necessarius.

Cum Indice Materiarum secundum ordinem Titulorum.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIIS.

*Ex libris Josephi-
francisci Perz.
J.V.O.*

V E N E T I I S, M D C X X.

APVD I V N T A S.

R.8823

COMPILATIO
TOTIVS
CONTRORSI
EX OMNIBVS DECISIONIBVS
Vniuersitatis Obis quibus hucusque extant impressis.
A DOCTORE MARTA NEAPOLITANO
IURISCONSULTO VERIDICO, SUMMO PRACTICO
Ad Iuris Dictionum Imperialium Notarum Methodo Composita.
ET IURISCO DIGESTA NOVISSIMA
IURIS CONTRORSI APPENDIX

Tomus Secundus.

IVDICIORVM CRIMINALIVM
MATERIAS CONTINENS
VARIIS OMNIBVS TAM IN ELIGENDA
VNA IURIS INTERPRETATIONE
Tum in constituendo & indicando vnde velle & necessitate
Cum Iuris Mathematicis secundum ordinem Tindorum
SUPERIORVM PERMISSVS ET PRIVILEGIIS

VENETIIS. MDCXX.
APUD IANITVS.

TITVLIVM DIGESTORVM NOVISSIMORVM

Tomus Secundus.

IVDICIORVM CRIMINALIVM MATERIAS CONTINENTIS.

SREIE ALPHABETICA DISPOSITI,

Quò facilius In hac arte Tyrunculi eos inuenire possint.

<i>Bigens pagina.</i>	1	<i>Excommunicatus.</i>	47
<i>Abinratio.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Excusatio.</i>	49
<i>Abolitio.</i>	2	<i>Fama.</i>	50
<i>Accusatio.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Falsitas.</i>	
<i>Adulterium.</i>	4	<i>Inmoneta.</i>	53
<i>Aggressor.</i>	8	<i>In testibus.</i>	54
	<i>ibid.</i>	<i>In scripturis.</i>	57
<i>Assassinium.</i>	9	<i>Falsarius.</i>	64
<i>Appellata.</i>	10	<i>Fiscus.</i>	65
<i>Arma.</i>	11	<i>Furtum.</i>	66
<i>Auxilium.</i>	12	<i>Fraus.</i>	69
<i>Bannum.</i>	13	<i>Hareticus.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Bannitus.</i>	17	<i>Homicidium.</i>	72
<i>Bestialitas.</i>	18	<i>Incendium.</i>	79
<i>Blasphemia.</i>	19	<i>Incestus.</i>	81
<i>Berroarij.</i>	20	<i>Indicium.</i>	83
<i>Calumnia.</i>		<i>Indultus.</i>	87
<i>Carcer.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Infamia.</i>	89
<i>Carceratus.</i>	26	<i>Innocentia.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Collusio.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Iniuria.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Commentaricns.</i>	27	<i>Inquisitio.</i>	95
<i>Confessio in criminalibus.</i>	29	<i>Insultus.</i>	97
<i>Condemnatio.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Lesamaisestatis Crimen.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Conuictus.</i>	30	<i>Lenocinium.</i>	99
<i>Conuictus sine libellis famosus.</i>	31	<i>Mors.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Crimen.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Offensio.</i>	102
<i>Culpa.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Parricidium.</i>	103
<i>Defensio.</i>	33	<i>Pax.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Defensor.</i>	34	<i>Peculatus.</i>	105
<i>Delictum.</i>	36	<i>Pena.</i>	106
<i>Delinquens.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Prauaricatio.</i>	118
<i>Deportatus.</i>	37	<i>Proditor.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Depopulator.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Publicatio bonorum.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Denunciator.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Rapina.</i>	121
<i>Dolus.</i>	38	<i>Raptus.</i>	122
<i>Duellum.</i>	39	<i>Rebellis.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Exilium.</i>	40	<i>Relegatio.</i>	123
<i>Excommunicatio.</i>			

Remiss.

Index Titulorum Tomi II.

<i>Remissio carceratorum.</i>	<i>ibidem</i>	<i>Sodomia.</i>	137
<i>Representatio.</i>	125	<i>Spolium.</i>	138
<i>Reus criminis.</i>	126	<i>Stuprum.</i>	16
<i>Reffidentia.</i>	127	<i>Talionis pena.</i>	164
<i>Rixa.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Tergiversatio.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Refutatus.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Tortura.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Sacrilegium.</i>	128	<i>Torturamentum.</i>	169
<i>Salus conductus.</i>	129	<i>Vagabundi.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Scisma.</i>	131	<i>Veneficium.</i>	170
<i>Seditio.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Vis publica.</i>	172
<i>Simonia.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Vis privata.</i>	173
<i>Socius criminis.</i>	135	<i>Vulnus.</i>	<i>ibid.</i>

6027 6027 6027
6027 6027 6027

Quo facilius in hac arte Tyrannici eos inuenerit pollicetur.

1	Excommunicationis	Excommunicationis
2	Excommunicationis	Excommunicationis
3	Excommunicationis	Excommunicationis
4	Excommunicationis	Excommunicationis
5	Excommunicationis	Excommunicationis
6	Excommunicationis	Excommunicationis
7	Excommunicationis	Excommunicationis
8	Excommunicationis	Excommunicationis
9	Excommunicationis	Excommunicationis
10	Excommunicationis	Excommunicationis
11	Excommunicationis	Excommunicationis
12	Excommunicationis	Excommunicationis
13	Excommunicationis	Excommunicationis
14	Excommunicationis	Excommunicationis
15	Excommunicationis	Excommunicationis
16	Excommunicationis	Excommunicationis
17	Excommunicationis	Excommunicationis
18	Excommunicationis	Excommunicationis
19	Excommunicationis	Excommunicationis
20	Excommunicationis	Excommunicationis
21	Excommunicationis	Excommunicationis
22	Excommunicationis	Excommunicationis
23	Excommunicationis	Excommunicationis
24	Excommunicationis	Excommunicationis
25	Excommunicationis	Excommunicationis
26	Excommunicationis	Excommunicationis
27	Excommunicationis	Excommunicationis
28	Excommunicationis	Excommunicationis
29	Excommunicationis	Excommunicationis
30	Excommunicationis	Excommunicationis
31	Excommunicationis	Excommunicationis
32	Excommunicationis	Excommunicationis
33	Excommunicationis	Excommunicationis
34	Excommunicationis	Excommunicationis
35	Excommunicationis	Excommunicationis
36	Excommunicationis	Excommunicationis
37	Excommunicationis	Excommunicationis
38	Excommunicationis	Excommunicationis
39	Excommunicationis	Excommunicationis
40	Excommunicationis	Excommunicationis

COM-

COMPILATIO
TOTIVS IVRIS
CONTRORSI
EX OMNIBVS DECISIONIBVS
Vniuersi Orbis, quæ hucusque extant Impressæ.

A DOCTORE MARTA NEAPOLITANO
IVRISCONSULTO VERIDICO, SYMMO PRACTICO,

Ad Instar Digestorum Imperialium Noua Methodo Composita.

ET ICCIRCO DIGESTA NOVISSIMA
IVRIS CONTRORSI APPELLATA.

Tomus Secundus.

IVDICIORVM CRIMINALIVM MATERIAS CONTINENS.

ABIGEVS.

Abigeus quis sit, & quæ pena puniatur.

Cap. I.

INTER furandi species abigeus numeratur, qui bestias, sub certo à lege diffinito numero, abduxit, quantitas enim abigeum à fure discernit; At si sepius vnum, vel alterum ex pecudibus furti perierit, atque ipsum numerum, furandum, compleuerit, tanquam abigeus puniendus est. In quibus

locis frequentius id maleficij genus perpetratur, vltimi supplicij pena imponitur; In alijs vero operis publici temporarij, nisi persone conditio iuris rigorem temperans, penam maiorem exigit. Quamobrem eum, qui vixit vnum Arietes subtraxit, vbi delictum frequenter fieri non constabat, neque pluries deliquerat. Consilio fustigari placuit, atque ad tirremes per quinquevniūm, loco publici operis condemnare.

Inter. Ex decis. Consilij Cathalonie 29. Ludovici Peguerie.

Cap. II.

ABIGEVS. Bigei seuerius, quam fures, puniendi sunt, quoniam negari non potest, quin deterioris conditionis existant, atque improbiore. Contra abigeorum receptatores, acrius quam contra furum animaduertitur. Abigei. Ex resolutione criminali 160. Petri Caballi.

ABIVRATIO.

Abiurato hæresim sunt restituenda beneficia.

Cap. I.

ABIVRATIO interdum indicatur purgatiua; Ideo si nulla sententia condemnans præcesserit, neque absolutio de superiorum indulgentia conceditur. Vsum est, abiurato de hæresis suspitione, beneficia restituenda esse, quæ inquisitionis tempore alteri collata fuerant. Propter istam suspitionem, beneficiorum suspensio, non autem priuatio interdicenda est.

Abiurato. Ex decisione Rota Romana 1. De hæreticis. Achillis de Grassis.

A A B O.

A B O L I T I O.

Abolitio quid sit, & quotuplex sit. Cap. I.

Abolitio quædam est publica, quædam priuata, alia legalis, generalis, siue publica est, quæ per solum Principem ob multas causas fieri solet, nimirum ob natalia sui, vel eius filij, aut propter rem præstere gestam, cuius effectus est, ne accusator in turpitudinem incidat. Priuata dicitur, cum à Principe imperatur, vel à iudice cum causæ cognitione, ut eum quis per errorem accusauit. Legalis autem à lege conceditur, quando accusatur, vel reus mortuus est. Generalis abolitio in dubio falsi crimen non comprehendit.

Abolitio. Ex decisione Parlamenti Delphinalis 662. parte 1. Francisci Marci.

Abolitionem quis concedat. Cap. II.

Solus Princeps commatuum post bannum concessum potest, atque banitos abolere. Poena post sententiam lata, absque Principali auctoritate, neque augeri, neque minui potest, etiam si postea de innocentia appareret.

Solus. Ex decisione Parlam. 358. parte 1. Francisci Marci.

De eodem. Cap. III.

Cum Regina mariti priuilegijs gaudere soleat, quia Parisijs conuenit, liberandi carceratos in suo iudicio aduentu facultate gaudere, ideo etiam in Delphinatibus posse conclusum est.

Cum Regina. Ex decisione eiusdem 153. parte 2. & decisione 18. parte 1. Francisci Marci.

A C C U S A T I O.

Accusatione præscripta an possit inquiri.

Cap. I.

Tempus ad accusandum statuto præscribi potest, quo elapso ad accusationem, sicut ab actione excluditur; Sed an postea iudex ex officio inquirere possit? Officium inquerentis in locum accusatoris partis succedit, cum autem ex statuto actio non competat, itaque non cadit inquisitio, quia præscripta est, ergo nec delicti confessio postea facta valet, nec consensu nocet.

Tempus. Ex resolutione criminali 5. Petri Caballi.

Accusatio delicti occulti an præscribatur.

Cap. II.

Quid si maleficium occultum sit, an tempus à statuto præfixum vtile sit, & à scientiæ tempore curat, an continuum? Quid si facti dies computetur in termino? Præscriptiones regulariter ignorantibus currunt, & continuum tempus habet, quæ sententia facilius admittitur, quando per diligentem officialis inquisitionem, & inuestigationem occultum delictum ad Curie notitiam deuenire potuisset; Dies termini regulariter non computatur.

Quid si. Ex resolutione 6. eiusdem.

Præscriptio delicti duplicati quando incipit.

Cap. III.

Sed an principium, vel finis delicti circa præscriptionem inducendam attendendus sit, ita ut à die primi commissi adulterij, vel ultimi computari debeat? Vbi delictum continuatum apparet, post tempus in accusatione, vel inquisitione expressum, à fine numerandum est, quoniam vnum duntaxat delictum, & cõtinuum dicitur, itaque præscriptionis initium à fine sumitur.

Sed an principium. Ex resolutione criminali 7. eiusdem.

Syndicus potest accusare pro vniuersitate.
Cap. IIIL

Syndicus pro vniuersitate accusare potest, quoniam ipsius administratores mandatum cum libera habere censentur, etiam si non exprimitur, itaque omnia, quæ speciale mandatum requirunt, expedire possunt.

Syndicus. Ex decisione Parlamenti Delphinalis 701. parte 1. Francisci Marci, & decisione Consilij Neapolitani 5. Antonij Cappeyri.

Accusatio quomodo ad hæreses transeat.

Cap. V.

Accusatore mortuo, accusatio, siue instantia ad hæreses transit, nam & defuncti hæreses ipsam non commississe delictum, petere possunt. Poena talionis ad accusatoris hæreses non transit, quoniam accusationem, prosequi non tenentur.

Accusatore. Ex decisione Parlamenti Delphinalis 755. parte 1. Francisci Marci.

De eodem. Cap. VI.

Accusatio fracte pacis publice in hæreses transit, si ciuili actio super restitutione damnorum cõmota sit, aut si duntaxat & separatim super restitutione actum fuerit. At si ad penam fracte pacis tantum actio instituta fuerit, secus est; Penal actio ad hæreses non transit, quia ex publico delicto est, ideo tunc pronuncietur, quod per spoliatis mortem instantia perempta sit.

Accusatio. Ex decisione Camera Imperialis 98. parte 1. Ioachimij Nysingery.

Instantia in criminalibus quando perimit, accusatore mortuo. Cap. VII.

Accusatore mortuo, instantiam peremptam dici, tum demum procedit, quando neque lis contestata, neque hæreses, vel alij reum de nouo repetant, & accuset, neque etiam iudex ex officio procedat: At si lis contestata est, & hæreses in tempore se ad causæ prosecutionem offerant, legitimando, atque ratificando, secus est, & ita conclusum in Camera, atque in causa fracte pacis pronunciatum est. Instantia perit ratione banni, sed quando super damnis, & ablato rum restitutione simul agitur, ad hæreses transitoria est.

Accusatore. Ex decisione Rota Spiren. 28. parte 3. Gasparis Guglielmi.

Accusatio quando ad omnes pertineat.

Cap. VIII.

In delictis publicis quilibet de populo admittitur, ad vtilitatem reipublice. Idem si forensis in delicti loco habiret, vel sub eadem iurisdictione existeret.

In delictis. Ex decisione Parlamenti Delphinalis 72. parte 2. Francisci Marci.

Laici quando accusant clericum.

Cap. IX.

In crimine dilapidationis laici clericum accusare possunt, in alio autem crimine, ad effectum agendi ciuilitate, patronus, vel parochianus tantum: Carteri verò, quia clericis infestis præsumuntur, ideo bono zelo procedere non censentur.

In crimine. Ex decisione eiusdem 698. parte 2. Francisci Marci.

Accusatio quando fiat contra plures. Cap. X.

Quando vnum est delictum, plures delinquentes, & plura facta, vnicò libello accusari possunt: quoniam male-

Inalefactore condemnato, mandator, vel auxilior, ita non censetur, nec quò ad alios iurisdictione praven-
ta est.

Quando. *Ex decisione eiusdem 565. parte 2. Francisci Marci.*

Accusatio quando est incerta. Cap. XI.

Vbi tres sunt delinquentes, & in accusatione illa verba apponuntur, vno agente, & altero consentiente, incerta redditur, nam in duobus verificari non possunt, ideo repellenda est.

Vbi tres. *Ex decisione eiusdem 176. parte 1. Francisci Marci.*

In libello accusationis, quæ explicanda sunt. Cap. XII.

Locus quantumvis insignis in libello accusationis per duos confines demonstrari debet.

Locus. *Ex decisione 68. Petri Gasia à Tolet.*

De eodem. Cap. XIII.

Loci, & temporis specificatio non requiritur, vbi ad feudum, vel beneficii priuationem agitur, neque vbi delictum successum tractum habet. Quando ad penam talionis subscriptione non est opus, neque expressio loci, & temporis necessaria est.

Loci. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 704. par. 2. Francisci Marci.*

Cap. XIV.

Inimici capitales aliquando ab accusando repelluntur, item milites, qui iuramentum præstant.

Inimici. *Ex decisionibus eiusdem 655. & 656. parte 1. Francisci Marci.*

Accusator quando denuo admitti potest.

[Cap. XV.

Post purgationem accusator denuo super eodem crimine admitti potest, si probare velit, quod iurans peiorauerit, quoniam am purgationis iuramentum est iudiciale, contra quod probatio recipitur.

Post. *Ex decisione Camera Imperialis 82. parte 2. Ioachimi Misyngery.*

Cap. XVI.

Quando contra aliquem per modum inquisitionis actum est, iterum per modum accusationis contra eundem agi non potest, per viam autem exceptionis, secus est.

Quando. *Ex decisione Rota Romana 4. De penis in Angliis.*

Vxor, & filij admittuntur ad accusandum.

Cap. XVII.

Tam vxor, quam filij ad accusandum de viti, siue patris necesse admittendi sunt. Quid si relicta Principis tribunal elegerit, filij vero quamvis pupilli in foro Baronis accusauerint. Equidem cum filij maius ius in accusando habeant, eisdemque extra locum originis, vel domicilij egredi non liceret, quoniam per Baronis privilegium legi Imperiali specialiter derogatum erat, iccirco causam prædictam ad Baronem remittendam esse placuit.

Tam. *Ex decisione Consilij Neapolitani 382. Vincentij de Franchis, & decisione Senatus Burdegalesis 233. Nicolai Boerij.*

Accusatus, an, & quando possit reaccusare.

Cap. XVIII.

Accusatus aduerfarij suum de pari, vel de maiori crimine reaccusare potest, præsertim cum ipsum obiectum criminis præiudiciale primo sit, tunc enim nullam controuersiam habet: sed iure regni contrarium disponitur: Vbi etiam, quod præstata fideiusforia cautione de stando iuri, prima denunciatione, vel accusatione finita, nullatenus per quamvis viam procedatur: Quæ verba fides male interpretatur, ad præstata instantiam, quoniam si pro fisco, & officio procedendum esset, nunquam dispositio locus esset; At si ex eodem fonte secunda querela oritur, super vtraque procedendum est.

Accusatus. *Ex decisione Consilij Neapolitani 53. Thoma Grammatici.*

Dies delicti, quando exprimenda in accusatione.

Cap. XIX.

Accusator diem commissi delicti ad petitionem accusati exprimere debet, præsertim si reus diem declaret, in qua se defendere intendit: verumtamen ipsam diem accusator probare non tenetur.

Accusator. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 722. par. 1. Francisci Marci.*

Accusator iniustus, quomodo puniatur.

Cap. XX.

Lim accusatores ad talionis penam se subscribent, si in actione defecerint, & ita iure puniebantur: sed hodie moribus receptum est simile supplicium calumniatoribus non inferri: At qui in criminis probatione deficit, iudicis arbitrio puniendus est. Interdum grauius, quoadque etiam pena mortis. Quamobrem is, qui calumniosas imputationes proponere consuevit, falso iudices supremos de corruptela accusandum, testesque falsos ad hoc inducendum, quamuis ad mortem condemnari potuisset, mitius tamen agendo, placuit, cum mitra in capite, & nota in pectore, per loca publica, ad trames in perpetuum, cum refectione damnorum condemnare visum est: in causis non ita grauib, vel subfugationis, vel merline penam, aut catenæ infamis, siue exilij, interdum relegationis ad tempus, vel idtuum funis, quandoque etiam in penam pecuniariam iuxta factorum, & personarum qualitatem in sententiam ferre conuenit.

Olim. *Ex resolutione criminali 166. Petri Caballi.*

Subscribens prout de iure, non intelligitur ad penam talionis. Cap. XXI.

Si habens beneficium Abbatem de crimine accuset, pro quo Abbatia priuandus sit, vbi se in forma iuris subscripserit, non de talionis pena, sed de extraordinaria intelligendum est. In beneficio talionis pena in extraordinariam resoluitur, præsertim quia accusator Abbatia priuari potest. Accusatio non in criminali tantum, sed etiam in ciuili dici potest, quæ ad priuatam utilitatem mouetur.

Si habens. *Ex decisione Rota Romana 138. par. 2. in Nouissimis Cantuicij.*

Accusator calumniosus, an condemnatur in expensis.

Cap. XXII.

Ne in expensis quidem accusator condemnatur, in quo non vera, sed præsumpta calumnia colligitur: Cum autem Mathæus delictum non probauerit, in præsumpta esse dicitur, præsertim quia testium nomina dedit, eosque induxit. Cum statuto, is qui accusationem non probat, calumniator præsumatur, atque in expensis, si accusator petierit, condemnatur.

A 2 de

de accusatore voluntario, etiam petente, intelligi debere, visum est. Carterum in necessario, vt in syndico, vel tutore, non procedere. Propter inmensum amorem mater excusatur. Item propter criminis atrocitatem, vt in causa heredis, vel lae Maiestatis, & in alijs causis, quae iudicis arbitrio relinquuntur.

Ne in expensis. *Ex decisione Rota Bononiensis 145. Casaris Barzigi.*

Accusator absente, quando accusatus absolui possit. Cap. XXIII.

Ite in causa criminali contestata, accusatore absente, & contumace per audientiam in Curia procedi potest, & accusatus ne dum ab instantia, sed ab impetitione absolui, quia tunc cessat ratio legis prohibentis absentem damnari, quae est propter poenam imponendam grauitatem: si enim esset crimen, in quo imponeretur poena non ita grauis, vt est relegatio, vel minor, quae ab inferri possit, contra absentem contumacem ferri permitteretur, in abolitione, quae ultra non progreditur, poena talionis impositio, quantum ad officium iudicis cessat, quia illud expirat, item non imponitur, nisi directa accusatione instituta, & tunc non nisi parte accusata praesente sententia ferretur.

Lite. *Ex decisione eiusdem 79. Agidij Bellamere.*

Accusatio competit iure sanguinis, non autem hereditario. Cap. XXIV.

Ius vindictae sanguinis, non autem hereditatis ratione competere certum est. Iccirco non aliter ad hospitali, heredem ab officio factum, sed ad eius nepotes pertinere conclusum est. Omnibus partem in iudicio facere liberum est, quod autem heres pretium quasi occisi hominis consequatur, absurdum visum est. Vt inquisiti ad transigendum cum Curia admitti possint, omnium proximiorum consensibus opus est, quibus mortui hereditas delata esset.

Ius vindictae. *Ex decisione Consilij Neapolitani 611. Vincentij de Francibus.*

ADULTERIVM.

Adulterij cum incestu cognitio ad quem pertinet. Cap. I.

Vbi agitur ad separationem thori, cognitio adulterij pertinet ad iudicem ecclesiasticum, interdum est mixti fori. Quando adulterium cum incestu perpetratum est, vt quia cum consanguinea vel cognata concubuerit, siue commat, tunc duplex delictum est, & poena magis grauis, mulier etiam capitalem poenam patitur, neque in monasterium traditur, nisi annis viginti quing; minor existeret, quia propter iustam causam minor poena danda est. Licet com paternitas de iure ciuili nota non fuerit, tamen propter adulterium magis graue factum est, itaque etiam a seculari iudice puniri potest.

Vbi agitur. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 152. parte 2. Francisci Marci.*

Cap. II.

Cum sponsa de futuro adulterium non committitur, quia huiusmodi sponsalia in matrimonium non transeunt, sed sponsus de praesenti accusare potest.

Cum sponsa. *Ex decisione eiusdem 518. parte 2. Francisci Marci.*

Vxorem habens non punitur de adulterio, sed de stupro si cum soluta. Cap. III.

Si vxorem habes cum muliere soluta concubatur, adulterium tale non committitur, propter quod poena statuta de adulterio loquens puniri possit, quoniam vxor maritum, neque vxoris iure accusare potest, quod legem non cauetur, neque iure extranei, quia mulier est: violatio thori vxoris ad adulterij commissionem non infer: stuprum quidem commissum dici potest, quod cum virgine, vel vidua committi potest, & ita puniri, de adulterio autem non potest.

Si vxorem. *Ex resolutione criminali 32. Petri Caballi.*

Coitus cum meretrice nupta an sit punibilis.

Cap. IIII.

Coitus cum meretrice nupta impunibilis est respectu viri illam cognoscentis, sed an idem sit respectu mulieris cogniti. Idem de iure iudicandum est, quoniam in vtroque coeunte verè adulterij crimen cessat. Meretrix nupta, adulterium non committit. Meretrix illa dicitur, quae passim, & palam omnibus patet, & qualem facit, cuiusque turpitudinis publicè venalis est, siue sit in lupanari, siue in caupone, aut taberna, siue in quocunque alio loco; quoniam etiam absque quaestu meretrix esse potest.

Coitus. *Ex resolutione criminali 123. Petri Caballi.*

Accusatio adulterij ad quem pertinet. Cap. V.

Cum adulterij accusatio patri, & fratri de iure permissa est, quia verborum generalitas, & ratio, etiam patrem, & fratrem mariti comprehendunt, propterea visum est, cognato, videlicet fratri mariti etiam accusationem competere, & tanto magis, quia incestus ad adulterio concurrebat.

Cum adulterij. *Ex decisione Consilij Neapolitani 94. Vincentij de Francibus.*

Accusatio adulterij an, & quando transeat ad heredes. Cap. VI.

Existente conuictu, conclusum est, accusationem non solum ad heredes suos, sed etiam ad extraneos pertransire, sed illo cessante, omnibus denegari: Hoc casu iudicem ex officio procedere posse, resolutum est, si reus adulterium confessus fuisset, & ita notorium factum esset.

Existente. *Ex decisione eiusdem 240. Vincentij de Francibus.*

Contra adulteram an index ex officio procedat. Cap. VII.

Adultera etiam si maritus pepercit, punienda est, quoniam hic de casibus est, in quibus index ex officio, sine accusatore procedere potest, nam & publicum crimen est, & ideo si maritus accusans desisterit, quilibet, etiam extraneus accusationem sequi potest, quamobrem si seculo nihil obest, quod maritus pepercit, praesertim quia in ipsa adulterium coepta est, & cum notorium factum est, quilibet admitti potest.

Adultera. *Ex decisione eiusdem 31. Thomae Grammatici.*

Vxor quomodo accuset maritum de adulterio.

Cap. VIII.

Vxor maritum de adulterio, quod ad poenam infligendam, accusare non potest: Lex masculis iure mariti accusandi facultatem dedit, non item pariter feminis priuilegium dedit. Quod verò ad thori separationem, accusare potest. Propter adulterij separationi concedi tur, atque vxor dotē recipiat, & pro nuptias donationē.

Vxor. *Ex decisione Consilij Cathalonis 94. Ludouici Peguera.*

Super

Super adulterio non proceditur per inquisitionem.
Cap. IX.

FRustrā queri, videbatur vtrum extraneus de adulterio accusare possit, cum hodie si per quocunque casu, iudex ex officio per inquisitionem procedere valeat, saltem ex generali consuetudine observata in omnibus Curijs Italiae, Hispaniarum, & Franciae, ita introductum est; sed certo illa consuetudo non procedit in casibus in quibus lex specialiter extraneis persecutionem vetat.

Frustra. Ex resolutione criminali 114. Petri Caballi.

Adulterium requirit probationes certas.
Cap. X.

CAUSA separationis thori criminalis est, quoniam lata sententia ab Ecclesiastico super separatione petita, statum illicito dotem amissam esse iubet, quam obrem illa praesumptio, quod domo mulieris introire, & exire visus fuerit, nullo modo probat, sed in aduersarium onus probandi transfert, quoniam iuris praesumptio, contrariam probationem patitur, sed contrarium non probando, saltem fidem testibus auferendo, aliquando succubuit.

Causa. Ex decisione Palatii Apostolici Venetiarum 21. par. 2. Thoma Triuiniani.

Cap. XI.

NEque miles armata, neque celestis militiae aliquid adulterare legare possunt, ceteri non prohibentur. Neque miles. *Ex decisione Cappella Tholosana 141. Ioannis Corserij.*

In adulterio deprehensi, etiam securitatem habentes sunt carceribus mancipandi. Cap. XII.

Communiti observantur stylus Curiae, vt qui securitatorum ipsosalam habet in carcerem non detrudatur, etiam si testis nominati in querela, accusatoris delictum quodammodo probent, sed quando processus iam concluditur, ad finalem sententiam pronuntiandam, tunc capitur delinquens, si crimen commississe constiterit, qui stylus propter fragilitatem, atque obsecuitate probationis introductus est; sed cum adulterium nulla tergiversatione celari potest, quia Isabella simul cum adultero, nudo sola iubacula induto reperiata est, & in carcerem vterque ductus est, cessante ratione stylus, etiam si securitatem haberet, & carcerem deducenda non esset. Item quia affecuratio delicti, de praeterito tantum constesta est.

Communiter. Ex decisione Regni Lusitania 309. Antonij Gama.

Adulterium quando sit manifestum, & quomodo probetur. Cap. XIII.

ADulterium pluribus modis verificatur notorium esse, Nimirum, si passim viro viros ad eam venerit, adulterandi causa, permittetur. Item si a marito recesserit, atque concubinario adhaeserit, virumque alienum in domo, mensaque habuerit, aut filium ex alieno viro haberet, si tanto tempore a viro separata fuisset, vt ab eo concepisce non potuerit: Vbi mulier de adulterio damnata est, quia in iudicio confessa fuerit, etiam notorium adulterium dicitur. Ex multis etiam colligitur adulterium, nimirum si quis actu lasciuo cum muliere in loco secreto reperiretur, vel apponendo manus ad mammillas, vel osculando. Idem si in balneo reperiretur. Carnalis copula probatur, vbicunque testis super nuditate, & solitudine deponit, quodq; eisdem vident adinuicem committentes. Vbi mulier non obstanti-

bus protestationibus, inuitoque marito cum altero loquitur, maxima praesumptio est, ita vt condemnatio sequi possit. Magna suspicio oritur, si masculus, & femina noctis tempore in locis abditis, & secretis simul inueniantur, nam quae in occulto geruntur, suspicione non carent.

Adulterium. Ex decisione Regni Neapolitani Francisci Puiij.

Adulterio commissio, alter ex coniugibus potest religionem profiteri. Cap. XIV.

Vbi per sententiam declaratum fuerit, adulterium commissum esse, proindeq; thori separationem permissam esse, tunc marito, vel vxori, aduersus quam factum illatum fuisse, deprehensum erit, religionem ingredi, atque profiteri non denegatur: Nisi autem sententia lata fuerit, etiam si notorium existeret, non permittitur, quonia spoliatius ad restitutionem agere possit.

Vbi. Ex decisione eiusdem 844. Francisci Puiij.

Dos quando amittatur propter adulterium.
Cap. XV.

VXOR putatua, tum demum propter adulterium dotem amittit, quando sententia super thori separatione praecesserit: At si super separatione, ob consanguinitatis causam, sententia lata fuerit, & in repetitione dotis, adulterium obijciatur, secus est. Cum pater filiae dotem constitueret, si cum Petro matrimonio contraxerit, & dispensationem a Papa obtinuerit, promissio de valida dispensatione intelligitur, & quae in vtroque foro effectum sortiri possit, sed dispensatio in foro conscientiae non suffragatur in foro fori, vt saepius resolutum est, ergo si conditio purificata non fuit, neque dos constituta dici potest. Cum maritus viuens de adulterio conqueustus non fuerit, eius haereditas obijcere non possunt.

Vxor. Ex decisione Rota Romana 606. parte 1. in Nissimis Blanchetti.

Haereditas extranei aliquando possunt opponere de retentione dotis ob adulterium. Cap. XVI.

Aliquando contra vxorem repetentem dotem, de retentione obijci potest, ex causa adulterij. Sed quid si contra adulteram maritus viuens non ignorans, querelam non proposuerit? Morum correctio ad haereditas non transit, neque ius vindictae, quia vir simulando, remisisse videtur. Quid si vir conqueustus fuerit, licet querelam non proposuerit? Nam dato conquestu, cessat remissio, & quamuis per testes singulares de auditu a marito, probaretur, tamen verisimilis probatio videbatur, nam praesupposita fuga vxoris a marito, non est credendum agere non tulisse, sed propter dedecus cum aliquibus tantum conquestum esse: Propterea conclusum est, solum conquestum sufficere, atque ius expiendi de adulterio ad quoscunque haereditas pertransire.

Aliquando. Ex decisionibus Consilij Neapolitani 184. Vincentij de Franchis, Cappella Tholosana 2. parte 4. Gerardij Maynardij, & Senatus Burdegalesis 338. Nicolai Boerij.

Vxor propter adulterium aliquando dotem non perdit. Cap. XVII.

Cum vxorem habens retineret concubinam, illa adulterium committens, dotem non perdit. Nec etiam filiafamilias ita delinquens, in patris praedictum, perdit, & ita in facti contingentia Regia Audientia iudicauit.

Cum vxorem. Ex decisione Regni Neapolitani 357. Francisci Puiij.

A 3 Vxor

Vxor quando perdit dotem, & successiōem mariti. Cap. XVIII.

Adulterij poenae quod sancite fuerint. Cap. XXI.

Adulterio probato, secutaque condemnatione, Itē existente etiam conuictu mariti, qui habita notitia, semper extra habitacra, vxor lucrum super bonis mariti acquirere non potuit, sed etiā veram dotem amisit, ita vt quilibet haeres, etiam extraneus aduersus illam agentem excipere potest. Eadem ratio militat in dote, & in lucro dotis, siue parte competente mulieri sua per bonis mariti, & in quarta vxori pauperi debita, item in arra, & bonis parafronalibus, nimirum propter maximam vxoris iniuriā contra fidem matrimonialem. Imo maior, nam causa finalis lucra consequendi est matrimonium, est contractus vtroque citroque obligatorius, sed si vxor ex parte sua non adimpleuerit, tanquam indigna eff. cta, commodatorem nullam consequi debet. Contra haeres mulieris delinquentis, agentes ad bona haeres mariti excipere possunt, actio per mortem extinguitur, sed exceptio, etiā lite non cōstituta, durat.

Adulterio. Ex decisione Regni Sicilia 57. Garf. Mafrilli.

Osculum luxuriosum quale esse debeat, vt dos amittatur. Cap. XIX.

Hoc delictum, quod inter solos, & volentes committitur, quasi improbabile existit, ideo lex coniecturas, & praesumptiones delicto proximiores habere contenta est, quam obrem frequentiori calculo conclusum est, mulierem propter osculum luxuriosum dotē amittere. Luxuriosum dicitur, vbi inter iuuenes paris conditionis datum probatur, nam si alter sexaginta annorum cum altera quinquaginta ita fecerit, luxurie effectus cessat, & licet in fene ardeat si desiderium, tamē luxuriosum dici non potest. Neque osculum luxuriosum datur manibus, seu gutturi, vel fronti, aut genibus, quibus, ob reuerentiam, amore vel filialem, viam ciuitatis, in signum magnae laetitiae fieri consuevit. Si datum sit oculis, vel ori, aut mammillis proprie luxuriosum est: Si mulier de osculari non consenserit, luxuriosum nequaquam dici potest: Ideo cum N. Lucretiam in itinere per vim de osculatus fuisset, ille ad trirèmes condemnatus est, ista autem ab amissione dotis absoluta.

Hoc delictum. Ex decisione Palatii Apostolici Venerabili 47 parte 2. Thoma Triuifani.

Vxor quando excipiat de adulterio mariti ad amissionem bonorum. Cap. XX.

Si vxor in vita mariti ad separationem thori, bonorumque amissionem egerit, contra illius haeres de amissione excipere non dubitatur, qm̄ illa contestata fuit, multoque fortius si sententia contra maritum lata esset: Si post mariti mortem egerit, quae prius sciuerat, illum adulterum, mores approbasse dicitur, non est igitur cur postea conqueratur, & contra haeres mariti non agat, Nam & maritus post vxoris adulterium, cum ea concubens, reconciliari dicitur, neque amplius accusare permixtum est, idem in vxore dictum est, sciente maritum fuisse adulterum, quia vir & vxor, quod ad accusationem ciuilem adulterij, item quod ad thori separationem, dotisque amissionem, ad paria iudicantur. Vbi autem vxor tacuit propter metum mariti mortem vxori minantis aliter visum est: Idem placuit, si post scientiam vxoris, maritus repente mortuus fuerit, ita vt non potuerit illum viuente ad bonorum amissionem accusare.

Si vxor. Ex decisione Regni Lusitania 234. Antonij Gama.

De iure diuino, contra conuictos de adulterio, siue masculi, siue feminae fuerint poena mortis per lapidationē imposta erat. Item legē zelotipia cautum erat, quae a Deo pro filiis Israel zelotipis inluta fuit, nequis vxore sua potiretur, vt seruata forma sacrificij zelotipiae, vxor quae a viro suo declinasset, & cum altero cōcubisset, illis maledictionibus in vatum sacrificij dictae zelotipiae per sacerdotem immixtis subiaceret, & e contra si polluta non esset innoxia esset, atque liberus faceret. De iure verò Digestorum, secundū certiorē opinionem, adulterium deportatione punitur. Sed iure Codicis vltimi supplicij poena tam in masculo, quam in foemina irrogatur. Nouissime verò, propter sexus fragilitatem foemina adultera virgis tantum cedenda est, & deinde in monasterium detrudenda, ita vt si maritus intra biennium ad se non reuocet, monachalem habitum suscipere cogenda est, & inibi perpetuò manere. Atque haec poena in multis regnis imponi consuevit, vt in Curia Burdegalsi, Itē Neapolim, atque Parlamentum Parisiense eadem dispositionē seruasse cōpertum est. De iure canonico tam masculus, quam foemina excommunicandi sunt, atque foemina in monasterium detruditur, vbi toto tempore vitae suae permanere, poenitentiam quae agere cogitur, si manus eandem recipere recuaserit. Clericus adulter deponendus est, atq; toto vite tempore in monasterium detrudendus. Ius Cathalonicum introduxit, vt marito acnante, si vxor conuicta remaneat, per sententiam diffinitum, viro tradendam esse declarat, praesentia prius per eum idoneam cautione, quod illam in domo propria retineat, duodecim longitudinis palmorum, sex latitudinis, & sexdecim altitudinis. Item dabit vnam Marfegam de palla, in qua dormiat, vnumque Iodicem, quo cooperiri possit, fenestram etiam habere dēt, vt vidualia dentur, nimirum decem & octo vncias panis cocti pro singulis diebus, & quantum aquae voluerit. Nec dabit aliquid, propter quod ad mortem praecipit. Hactenus cautione data, maritus sententia exequitur, prout ita pluries obseruatum fuit.

De iure. Ex decisione Consilij Cathalonici 92. Ludouici Peguera.

Nobiles pro adulterio cum incestu puniuntur gladio. Cap. XXII.

Vbi poena est vniformis, ita nobiles, sicut ignobiles puniuntur, & ideo etiam nobilem pro adulterio poena mortis, videlicet gladio puniendum esse, resolutum est. (ignobiles verò laqueo suspenduntur) tātō magis quia etiam incestus conuerebat, proditorie igitur actum est, cum vir tanquam inagnato, & affine valde confidebat. Item qui venenum dederat, vt post illius mortem, in vxorem acciperet. Et licet adulteri confessio in tortura, ex causa venenationis illata, emanauerit, Nihilominus illam ratam habuit, & defensiones aduersus confessionem concessit fuerunt, item in eius exceptionibus aduersus totam inquisitionem se defendere attentauit. Cui accusatio super venenatione, adulterioque cum incestu porrecta fuerit, de omnibus ad ordinariam poenam condemnari potuisset certum est.

Vbi poena. Ex decisione Consilij Neapolitani 242. Vincentij de Franchis.

Maritus non reuocat vxorem condemnatam ante verberationem. Cap. XXIII.

Post quam arrestum latum est, non potest maritus vxorem propter adulterium ad susceptionem condemnare.

demnatam ad se recipere, quia ita frustratorium redderetur, Ad verberationis executionem impediendam, poenitentia non iuvat. Post intrusionem ad monasterium recipere permiffum est.

Postquam. *Ex decisione Senatus Burdegalenfis*, 298. *Nicolas Boerj.*

Per concubitu mariti cum adultera, veniam censerī concessam. Cap. XXIV.

Constat iure Regio, maritum vxori adulteræ veniā concedere posse, eamque ad domum, absque lenocinii metu, traducere, etiam post quam cōdemnata fuerit, sicut de iure communi ante condemnationem poterat, & quāvis lex Regia, veniam in accusationis actis scribi iubeat, non ideo negat posse tribuere, de qua etiā per publicam scripturam, extra acta conscriptam, legem, vt i sepius iudicatum fuit. Sed dubitabatur, vtrum mulieri venia concessa censeretur, si cum ea concubuerit, vt iam ad accusationem redire non possit? Senatus censuit concessam esse, & ita bis iudicauit.

Constat. *Ex decisione Senatus Regni Lufitaniae*, 273. *Antonij Game.*

Venia adulterii potest dari sub conditione. Cap. XXV.

Post sententiam Benedicti vxori adulterium sub hac conditione pepercit, vt perpetuō in insulam de portaretur, item adultero, vt exul semper a patria per maneret, ideo dubitabatur, vtrum venia simpliciter lege Regia permiffa, a iudicibus acceptari possit. Resolutum est, non ad iudices, sed ad Regem pertinere, qui cū votum de iure desideraret, conclusum est posse.

Post. *Ex decisionibus eiusdem* 63. & 368. *Antonij Game.*

Adulterium aliquando non punitur. Cap. XXVI.

Adulterium non punitur, quod cum ea commissū est, quæ extra patriam degens, vitam cōiugalem non ducebat, atque coelebs esse credebatur.

Adulterium. *Ex decisione eiusdem* 169. *Antonij Game.*

Socij occisionis adulteræ aliquando non tenentur. Cap. XXVII.

Vbi permittitur marito vxorem in adulterio deprehensam propria auctoritate occidere, si delicti socios secum adhibebat, illos nec de occisa, nec de auxilio teneri iudicatum est.

Vbi permittitur. *Ex decisione Extraneanti* 71. *Petri Garfia a Toledo.*

Adulterium aliquando non punitur. Cap. XXVIII.

Si vir vxorē habens cum soluta se cōmiffisset, adulterium non punitur, neq; natus ex tali coitu, ex adulterio conceptus esse videtur, contrarium est, si mulier maritum habens cum alio concubisset.

Si vir. *Ex decisione Rota Siprentis* 95. parte 2. *Gaspari Gaglielmi.*

Mulier nupta meretrix de adulterio puniri potest, & vbi, vel à quo. Cap. XXIX.

Illa iura, quæ mulierem in honestē viuētem priuilegijs matris familias nullatenus gaudere disponunt, in nupta, quamuis luxuriose viuente, locū non habent. Constitutio iniuriam illatam meretrici impunibilē reddens, ad meretricem nuptam non extenditur, Quare mulier meretricando, non ita potuit se submittere iudi-

ci meretricum, ut marito ius de adulterio accusandi in superiori foro ablatum dici possit. Adulterium cū meretrix nupta cum missum, quantum ad adulterium rō punitur, sed quantum ad vxorem punibile est. Meretrix nupta à patre, viro, atque alijs cōsanguineis de adulterio accusari potest.

Ille. *Ex decisione Consilij Neapolitani* 44. *Antonij Capryci.*

Ex confessione adulterii incidenter facta non potest sequi condemnatio. Cap. XXX.

Si mulier de furto inquisita, adulterium confessā fuerit, quamuis notorium factum fuerit, tamen ex cōfessione incidenter facta condemnari non potest illa cōfessio ad instruendum iudicem utilis est, vt processum formare possit, vt puniri possit, non valet, quia iudicium ad hoc ordinatum non erat.

Si mulier. *Ex decisione eiusdem* 176. *Matthiae de Asyllis.*

Adulterio mutua compensatione ablato, vtrum patri competat actio. Cap. XXXI.

Cum vtrique de adulterio conuicti essent, sententia lata est, vt mutua compensatione tollantur, & cū pater vxoris, filiam puniri iustaret, dubitabatur, vt si patris actio penitus extincta esset, & p affirmatiua conclusum est, quoniam semel absolutus, vltimus ex eadē causā vexandus non est. Hodie solus maritus accusare potest, ideo subsequuta reconciliatione inter eos, matrimonium concordantia torbari non debent.

Cum vbiq;ue. *Ex decisione Regni Neapolitani*, 490. *Francisci Pinj.*

Adulterium quinquennio vili præscribitur, & quando fallit. Cap. XXXII.

Adulter post quinquennium, quod cōtinuum à tempore admissi criminis numerandum est, de adulterio accusari non potest, Nisi adulterium per vim commissum esset, tunc enim quinquennium spatio, pena ipsius non tollitur, Idemque si adulterium incestus crimini iungeretur, Nam incestus, qui perpetuus est, adulterii quoque perpetuitatem efficit. Inter adulterium, & adulterium magnam legibus constitutum esse differentiam certum est, In adultero quidem præsumitur æt accusatio quinquennium, & illud quidem continuum est, In adultera verò sex tantum menses, utiles præstituti sunt, quinquennium igitur hoc à tempore admissi criminis numerandum est, sex verò menses in adultera, quæ in uidiuitate remansit, à die commissi adulterii similiter numerantur, illi quidem, in persona autem illius mulieris, quæ marito nuntium remisit, & alteri posita nupsit (id quod legibus Pandectarum coniugibus facere licebat, à die facti diuortii computantur, cum n. vidua facilius accusetur, quam nupta, absonum nō est, vt facilius etiam accusationi præscribat, à die scilicet admissi criminis inchoando. Illi sex menses viles qui dantur ad accusandam mulierem, quinquennium à die admissi criminis numerandum haudquaquam excedere possunt. Licet crimina viginti demum annorum spatio regulariter præscribantur, Nisi forte delinquent sub cōditione condemnatus fuerit, eo enim casu præscriptio non liberatur, Aliud tamen specialiter dispositum est in crimine adulterii, & reliquis eiusdē generis, quæ lege lulia de adulterijs coercentur.

Adulter. *Ex decisione Collegij Lipsiensis* 39. *Iacobi Thomingij.*

Maritus

Maritus occidens uxorem adulteram non lucratur dotem. Cap. XXXIII.

L Verum legale perdit, qui sibi ius dicit, Quamobrem etiam si marito uxorem in adulterio deprehensa occideret permittum esset, non ideo dotem lucrari frequentiori calculo receptum est.

Lucrum. Ex decisione Consilii Neapolitani 678. Vincentii de Francis.

Separatio thori fit ob adulterium de quo constat per confessionem in iudicio criminali. Cap. XXXIV.

C Onstante matrimonio commissum ad thori separationem satis esse, pluries dictum fuit, de illo autem etiam per confessionem in causa criminali facta constare placuit, quæ inter easdem partes in iudicio civili probat.

Constante. Ex decisione Rotæ Romanæ 751. parte 4. in Nouissimis Penia.

Maritus ex intervallo occidens adulterum, punitur extraordinariè. Cap. XXXV.

S i maritus verè adulterum, extra locum adulterii, ex intervallo occiderit, poena legis Cornelie plebædus non est, sed iuriotri, idem in patre filium occidente, qui cum nouera concubuerat, dispositum est, Sed maior ratio in marito, quam in patre considerari potest, iusta igitur, & æqua sententia est, vt mitius puniatur: Propter iustum dolorem, ordinaria delicti poena imponenda non est; & cum semper voluerit, & non potuerit, cum primum potuit, in continenti scilicet videtur; Quando crimen committitur, ex quo directè persona non offenditur, sed honor lædatur, vt in marito, dum vindictam in continenti lex permittit, intelligitur, quod primum potest, semper eadem ratio adeo dicitur, ac si in fragranti deprehensus esset. Quod saltem verum est, vt poene ordinariæ locus non existat.

Si maritus. Ex decisione collegii Pisani 206. Doctoris Martij.

Quando vxor propter adulterium amittit dotem, & alia. Cap. XXXVI.

T Am ex iure communi, quàm ex proprio, & peculiari nostro Cathalonie, mulier propter adulterium ab ea commissum, dotem amittit, maritusq; lucratur, & ita in Regia Audientia pronuntiatur est. Immo et bona paraphernalia perdit, Nec solum ob adulterium, sed etiam, propter osculum alteri viro datum, nam cū adulterium difficilis probationis sit, & oscula dicantur propicia, & immediata illius præparatoria, optime statutum est, vt eo ipso, quod mulier amatoris osculum de disse coniunctur, etiam de adulterio coniuncta dicatur, ita vt etiam criminaliter puniri possit. Quid si illegitimè matrimonium contraxit, & illo constante fornicauit? Idem quia status matrimonii, atque mala mulieris intentio consideranda est, & licet nullum declaratum fuerit, tamen excusari non debet, saltem postquam super ipsa dotis priuatione pronuntiatus est. Idem in sponsa dicendum est, quæ matrimonium per verba de presenti contraxit: sed vt hec procedant, a marito ipso accusari opus est, & quod per testes, vel manifestis indicij conuincatur, Hæreses verò non possunt, sed integrum dotem restituere debet. In certis autem casibus possunt, vide licet, si maritus conquerendi tempus non habuit, aut post reconciliationem, iterum fornicata esset.

Tam. Ex decisione Consilij, Cathalonie 93. Ludouici Tegeræ.

A G G R E S S O R.

Aggrediens aliquem cum armis, qua pena puniendus, Cap. I.

P ercutiens cum baculo re ipsa cum armis percutere dicitur, armorum enim appellacione baculus, & lapis veniunt, itaque aggrediens aliquem cum baculo, si in capite percussit, animum, intentionemque occidendi habuisse presumetur, dummodo percussio reiterata fuerit, secus est, si alia corporis parte offendisset. Insultans cum armis lege Julia de vi publica puniendus est, necdum si plures, verum etiam si solus, non coadunato cætu, excogitate insultum fecerit. Quamuis pena vis publicæ sit deportatio, ex generali tamen consuetudine illi vim inferenti non imponitur, sed arbitraria remanet.

Percutiens. Ex decisione Regni Neapolitani 491. Francisci Vinij.

Aggrediens an teneatur, si retro aliquem se posuerit, qui occisus est. Cap. II.

P lures timidi aggressorem timentes, aliumque resugii locum non videntes, se retro alios homines ponunt, vt præcurrentur, quorum aliquem si inuaserit, cum cesserit, puniendus est, sed aggressus si sine dolo id fecerit, non teneatur, secus est si dolo, & data opera, vt illorum aliquis occideretur.

Plures. Ex decisione Senatûs Burdegalenfis 84. Nicolai Boerij.

Aggressor quis præsumatur. Cap. III.

S uper illa quæstione, quis præsumatur aggressor, distinguendum est, Quando nullus mortuus est, nec apparet, quis primo aggressus fuerit, tunc respectu partis neuter tenetur, sed respectu filii dolus cum dolo non compensatur, & propter malum exemplum, vterque ad emendam puniendus est. Vbi alter mortuus est, si ex coniecturis, & indicij non apparet, quis aggressor, vel in culpa fuerit, tutius, atque benignius erit, superuenientem absolvere, quoniam contra iustitiam fieret, si propter peccatorem innocens puniretur. In dubio igitur melius est, nocentem absolvere, quàm innocentem cõdemnare, Vbi indicia, & coniectura sunt contra superstitem, super aggressione torquendus est.

Super illa. Ex decisione eiusdem 237. Nicolai Boerij.

A S S A S S I N I V M.

Assassinium an probetur per testes, parte non citata. Cap. I.

S uper assassinio probabilibus argumentis, non autem probationibus proceditur, & ideo licet quando ad beneficium priuationem agitur, testes, parte non citata recipi posse videantur, atque fidem facere, tamen quia durum videbatur, quem ex probationibus, ipso non vocato factis, priuari, quia ferè naturalis defensio tolleretur, resolutum est, citationem necessariam esse. Nam venior est conclusio, quamlibet præsumptionem per duos testes, & legitimè probari debere, sed testis parte non citata receptus, nullum indicium facit. Aliquando propter periculum, id est propter potentiam perionarum, siue periculum fugæ, probabilibus tantum argumentis proceditur. Sed cum agitur ad beneficium priuationem, timor fugæ, & periculi moræ cessare debet.

Super. Ex decisione Rotæ Romanæ 2. de testibus Martij Celli Crescentij.

Assassinium

Assassinium ex quibus verbis intelligitur, & a quo iudice cognoscitur. Cap. II.

Clericus hæc verba protulit, Interficite Marcum Antonium, quia scitis domum meam esse vobis apertam, atque nunquam vobis deficiam, adeo citatus per Magnam Curiam suam per crimine homicidii cum qualitate assassinii, reputatus contumax, & in contumacia capitus, post multum temporis ad iudicem Ecclesiasticum remissionem petiit, sed obiciebatur non posse, quia species aliter dispositum est, per iudicem laicum procedi posset. Assassinus quidem dicitur, quia aliquo dato, vel promisso, homicidium mandat etiam sub spe. Sed quid si promissum incertum est? Aliud est vtrum incertum accionem parat, aliud vtrum promissionem incertam recipiens, atque sub spe premii aliquando occidens, assassinium committit. Quare dato assassinio, iudex laicus habet iurisdictionem in clericum.

Clericus. Ex decisione Consilij Neapolitani 176. Vincentij de Præbendis.

Assassinium per quos committi dicitur.

Cap. III.

Non solum per dantem, sed etiam per recipientem pecuniam assassinium committi dicitur, Idem si auxilium, vel fauorem quomodolibet super illo committendo præstiterit.

Non solum. Ex decisione eiusdem 155. Antonij Capycij, & decisione Palatii Apostolici Venetiarum 18. parte 2. Thoma Trivisani.

Assassinium quomodo probetur. Cap. IV.

Semiplenè assassinium probari, satis est, ad poenam ordinariam imponendam, etiam præsumpta probatio, aliquando sufficit, Socius criminis fidem facit, cuius depositio, si alius coadiuuatur, indicia vehementia sunt, Quando autem hæc concurrunt, res clarissima efficitur, causa delicti, inimicitia vehemens inter mandantem, & occidendum, quæ multum vrget ad probandum mandatum, Gerundius deponit de eodem assassinio comitendo rogatum esse, literæ mandatarii ad mandantem scriptæ, vt pecunias exsolueret, qui, vt tutè literas reciperet, tutè ianuas claudi fecit, & de cubiculo surrexit, vt illas dare posset, Quid autem illæ literæ cõtinerent, duo testes probant, & de receptione ipsarum per duos testes conuincitur, In his quæ difficult probationis, sunt, plures præsumptiones, indicia, adminicula, & testes singulares, plene probant, atque omnia coniunguntur, et si diuersi generis existant, Sed propter effectum integra liter non sequutum, Iudici arbitrium est, quæ poena punire velit, In dubio mitiorem partem eligere debet.

Semiplenè. Ex decisione Collegij Pisani 238. Doffiori Martæ.

APOSTATA

Apostata verus quis sit, & quis improprie dictus. Cap. I.

Singularis habitum dereliquerit, & de animo deserendi religionem non constat, etiam si longo tempore sine habitu incesse, apostata verus non est, sed excommunicatus: sicut alie duæ species apostasie videlicet perfidia, ac in obedientia nullus ex sola transgressione, & temeritate, vel contemptu incurrit, Nisi quis ideo Pontifici obedire nolit, quia illum canones condendi potestatem habere non credit, ita ex sola habitus dereliquendo temeritate, hæc apostasia, quæ cæteris minor est, non incurritur, Nisi habitum dimittat, vt tã

quàm laicus viuat, vel tanquam clericus, ita vt omnino obedientiam deserat. Deserens habitum subitus est quidem apostata, si apostasia improprie, & largo modo immitur, quia in rei veritate, para sunt, habitum nõ deserere, & coopertum ferre. Huius sententia semper extiterit Antiquiores Praesidentes Pontificiarum, dicentes, si alios interrogasse Theologos, hæc veritatem esse asserentes, & quod multi prohibitione ab apostasia veniant, qui in rei veritate non sunt apostata. Quærendum sunt igitur coniecturæ, sine probationes, an ex longa habitus desertione, animus deserendi religionem ex capite apostasie inducatur, vel vtrum ex tali habitus desertione, delictum inducatur ad beneficia in habiliem reddens: & quomodo tanquam apostata puniendus nõ sit, Nihilominus vti excommunicatus puniendus est: si dũ vagator, absque habita, celebraret, irregularitatem incurrit, & ex redditu, ac absolutione Abbatis, inhabilitas non remouetur.

Si regularis. Ex decisione Rota Romana 1. de apostatis Achilles de Grassis.

De eodem. Cap. II.

Sue monachus, siue alius religiosus absque licentia habita, neque petita ad laxiorem religionem ingressus fuerit, Apostata dici non potest.

Sue monachus. Ex decisione Cappella Theolosana. 16. Ioannis Corsey.

De eodem. Cap. III.

Si quis habitum religiosum, clericalem vestibus coopertum deserat, apostata certo modo dicitur.

Si quis. Ex decisione extraneæ. 75. Petri Garfias à Toledo.

Regularis habitum coopertum deferens an sit apostata. Cap. IV.

Habitum dimissio tertia apostasie species est, nimirum irregularitatis, Neque excusari visum est, si ob timorem iustitiae, propter quadam crimina ab eo commissi, indutus habitu clericali, subitus proprii suæ religionis habitum deserat, quia perinde est aliquid non esse, atque esse, & non videri. De religionis essentia est, habitum ferre, sed ferre coopertum perinde est, ac si non ferret, cum non videatur, Timor penæ benemeritæ non est excusabilis, neque iustus, imò punibilis est.

Habitus. Ex decisione Palatii Apostolici Venetiarum. 19. parte 2. Thoma Trivisani.

Regularis si fiat apostata, & delinquit, an perdat privilegium fori. Cap. V.

Regularis, vel clericus non nisi post trinam monitionem privilegium perdit, Ideo etiam si clericus absque habitu, & tonsura incedat, atque agat, vt laicus, deprehensusque fuerit in criminibus enormibus, ab Ecclesiastico iudice puniendus est, Tamen si iudex laicus ex indultis Apostolicis aliquando punire possit, quoniam caracter impressus, delicto commissio, nõ deletur, sed ad poenam, atque in sui odium, Ecclesie, & summi Pontificis, privilegium certo modo relaxant, quo casu Prælati, ac ordinarii iurisdictione omnino priuati non sunt, sed prætentioni locus est. Cum igitur, N. religionem professus, habitum deserens, vt laicus famulus Titii effectus, illi bona furripiens, tanquàm laicus in cõtumaciam ad tredecim penam bannitus fuerit, Nihil omnis cùm primùm captus est, ad Nuncium Apostolicum à Dominis Venetis remissus fuit.

Regularis. Ex decisione eiusdem 48. parte 2. Thoma Trivisani.

ARMA.

A R M A

Arma quo iure fuere prohibita. *Quæ sint hodie prohibenda, An leges prohibentes ligent Ecclesiasticos.* Cap. I.

Super armorum delatione, plures diuerso tempore, dispositiones emanarunt. Primum licebat hominibus extra ciuitatem euntibus per itinera, arma deferre, in ciuitate erant. Mox indistincte prohibita sunt, nisi principis licentia interueniret. Deinde dispositum est, vt ne defensionibus ad se deferendum liceat, quod postea propter pacem tenendam, correctum est, atque iter facientibus permixtum ad se deferendum deferre, ad nocendum autem prohibuitur. Ex consuetudine autem introduci potest, et in domibus tenere, & portare, in qua scientia, & patientia Principis consensus vim obinet, vt per armorum exercitum strenuos bellatores habeat. Consuetudo quæ armorum delationem permittit, à communi iure interpretationem, ac declaratio nem recipit, Ideoque inhonesta, falsa, offensiuæ, ac proditoria includi non debent, huiusmodi sunt, quorum usus principaliter ad malum, & ad nocendum destinatus est, & quæ alias non apta, immo inutilia sunt ad pugnam contra hostes, quæ armorum nomine appellari non merentur, cum ea tantum continentur, quæ defensionis causâ parata sunt. Atque ita cum Romanus Pontifex Pius experientia cognouisset, quantum archiepiscopi tormentaria ad necem inferendam apta viderentur, omnino prohibuit. Cur igitur Reges terræ, illius exemplo, ac testimonio, cum videt suorum regnorum statum eodem morbo laborari, pacemque publicam perturbari, non inuigilant viis pragmaticis, atque edictis, dicto graui morbo mederi. Sed quid si Dominus Rex vniuersis malis obuiare, edictum emittat, quod arma offensiuæ, falsæ, ac proditoria reprobet, an personæ Ecclesiasticæ comprehensionem intelligatur? Clerici quidē subditi non sunt, sed quando statum Principis publicam utilitatem concernit, tunc arma portare non possunt, quæ lege Principis interdicta sunt, nam statum Reipublicæ fauore factum, Ecclesiasticos comprehendit: Vbi lex nullum illis præiudicium, sed utilitatem offert, seruanda est. Publica utilitas Ecclesiarum bono comparat. Ecclesiastici autē non ex vi legis ciuilibus tenentur, & quatenus per secularem potestatem lata est, id est, non ex vi coactiuæ, sed ex vi naturalis rationis, super qua Principis lex fundata est.

Super. Ex decisione consilij Cathalonie 56. Indonici Peguera.

Statutum de portante arma, an habeat locum contra eum, qui cum armis captus non est.

Cap. II.

Si statutum disponat, quod inuentus cum armis in talem penam incidat, tunc inuenisse non sufficit, sed captus, & apprehensus necessaria est, vt pena exigatur. Hæc quidem sententia clementior est. Item quia in penilibus mitior interpretatio faciendâ est. Si vero disponat, quod nemini arma portare, siue domi tenere liceat, tunc etiam eum qui vel portasse, vel tenuisse conuictus est, comprehendit, ita vt non solum deprehensus in crimine, sed etiam conuictus, puniendus sit: Hæc sententia in consilio Regio amplexata est.

Si statutum. Ex decisionibus eiusdem 55. Indonici Peguera, & collegij Tifani 80. Dofforis Martia.

Commodans arma ei, qui à licentibus captus est, an repetere possit. Cap. III.

Cum Lorice delatio ex generali consuetudine de loco ad locum prohibita non sit, sed intus ciuitates duntaxat, præsumendum est, Horatium ad actum licitum illam Titio accommodasse, nimirum ad eam extra ciuitatem deferendam. Quamobrem Commodario capto à curia, Cur lorice dominus illa repetere non potest? Si lorica contra prohibitiones, & bannimenta detulerit, data ignorantia commodantis, illi nocere non debet. Cum quid dicitur se rus iterum simpliciter arma accommodat, licet hominem interficiat, non ideo commodans obligatur, sicut igitur in grauissimum delictum exculatur, multo magis, si non tam acriter deliquerit. Et cum commodatarius publice neminem deferret, iusta crudelitate commodans duci potuit, vt lorica etiam portare potuisset. Ex his concludimus esse lorica Commodario restituendam esse.

Cum lorice. Ex decisione Rota Perusina 31. Iosephi Indonici.

Statuta prohibentia arma, quando non comprehendunt delatores ad occidendum bannitos.

Cap. IV.

Vbi statutum, aut proclama iubet, vniuersitates, & homines teneri bannitos prosequi, eosque capere, atque occidere, etiam arma per alia banna prohibita deferre, permittit dicitur. Hoc enim publice utilitatis fauore factum est, & quia ex iusta causa superioris præcepta transgredi licitum est, quod hic nulla transgressio in teruenire dicitur, nam si consequens permixtum est, vt bannitum occidere liceat, ergo in necessarium antecedens, vt arma ad illum occidendum deferre possint. Dummodo arma deferens, suspectus de simulatione non existat, ita vt fingens bannitum occidere, aliud delictum attentet, eidem igitur probandi onus incumbit, cum arma contra prohibitionem deferens, malum animi habere præsumatur.

Vbi statutum. Ex resolutione criminali 43. Petri Casballi.

Armorum appellatio quid veniat in statutis.

Cap. V.

Qui alium dentibus percutit, aut vulnerat, pena statuti punientis percutientem, aut vulnerantē cum armis non tenetur, quoniam dentes hominis corporis pars existunt, & armorum appellatio non veniunt. Idem si quis alium vnguibis percutit, aut vulnerat, cum nec etiam principaliter ad nocendum ordinata sint, sed ad aliam operationem, & pro humani corporis seruitio. Quid si percutserit, aut vulnerauerit cum amphora plena vino, cato, vel alio vase vitreo, vel terreo, aut cum pera panis, siue libro, vel sacculo pecuniarum? Ista quidem arma non sunt, nec principaliter ad nocendum inuenta, ergo pena ita ordinata, non punitur. Quid si cum Mannara, Accetta, Ronca, Malleo, vel alio instrumento ferreo rustico, ad aliquas artes exercendas ordinato, siue fuisse, aut lapidei pena statuti contra percutientes armis tenetur, licet contra deferentes arma, non teneatur, quia armorum appellatio, quo ad effectū percutiens facta cum eis, etiam arma non offendibilia veniunt, licet secus quo ad effectum delationis eorum. Percutiens igitur, ac si cum armis percuterit, puniendus est, postquam eisdem tanquam armis visus est: Pena autem contra deferentes, ita tenetur, si tempore, & loco incongruis deferat, quibus ad usum destinatum vt non poterat, neque ipsa operatio, ad quam destinata sunt, explicari valebat, præsertim si constaret, quod animo aduersarium

nerfariū offendendū deferret, tunc enim etiam de delatione puniretur. Vbi quis ex permissione, vel licentia fuperioris, arma portare potest, fi ipsi aliquem percutiendū, abutitur, tunc de delatione puniendus est, et in licentia impetratione, de non abutendo promiserit. Cum delicta impunita remanere non debeant, pro punitione percutientis cum dentibus, aut vnguibus, ad penam alterius statuti recurrendum est, punientis percussio cum manu, quia dens est membrum sicut manus, & cum non reperitur statuti particulare de percutiente cum dente, procedendum est de similibus ad similia, etiam si statutum non fuerit, cum de iure communis quoque, in casibus non exprellis, ad similes, vel ad consuetudinem recurfus habeatur. Sed certe poena percussiois cū baculo, vel lapide magis conuenit percussioni cum dentibus. Vbi statutum non simpliciter de percutiente cum armis loqueretur, sed etiam cum alia re ad nocendum apta, aut ad maleficium committendum, omnes illae res, quibus aliquando ad nocendum vtuntur, continentur, licet ad aliam operationem inuentae, ac fabricatae fuerint: sed percussiois dentibus, vel vnguibus, non comprehenditur, ea enim arma cōsiderantur, quae manu facta sunt, & ab homine separata.

Quod alium. Ex resolutione criminali 93. Petri Caballi.

Edictum contra deferentes arma, in eos comprehendatur, qui per statutum anterius deferre poterant. Cap. VI.

EDICTUM contra deferentes hastata arma ad ecclesias, Emporia, Nundinas, tripudia, aut congregationē populi, non comprehendit saluarios, aut camparios ad agrorum custodiam deputatos, quibus ex antiquis statutis facultas talia defendendi concessa est, pro vili, atque seruitio officio officii, quoniam ministri, & executores iustitiae, ac quodammodo de iudicis familia esse videntur, quibus propterea armorum portatio licita est, quae alijs prohibita sunt, ille cui mādatur custodia, de aliorum delatione puniri non debet. Multa fauore agriculturae à iure conceduntur, neque proclama posterius, statutum anterius penitus aufert, sed sū illud intelligi, ac distinguī debet, lex noua secundum veterem interpretanda est. Etiam vbi custodie officium non exercet, quatenus in officio sunt, portare possunt, ea enim interpretatio semper in dubio capienda est, per quam poena euitetur. Custodum officium est multa peragere, quae absque armis explicare non possunt, quibus propterea omni tempore, & omni loco indigent, cum praefertim multos sibi pariant infensos homines, & ad sui tutelam facere videantur, idque facere licitum sit: Ad eorum enim fauorē facilius benigna interpretatio facienda est.

Edictum. Ex resolutione eiusdem 107. Petri Caballi.

Arma etiam clericorum, ministris capitibus acquiruntur. Cap. VII.

IS qui arma portandi potestatem habet, si coram iudice deferat puniendus est. Miles in palatio Principis arma portare non potest, quod iure comuni sancitum est, ita vt deferens illa perdere, atque legis, vel statuti penam pati debet, ita vt etiam clericorum arma iudicis secularis ministris acquirantur. Ex armorum delatione opem praestare dicitur, qui armatus stat, tempore, quo maleficium committitur, etiam si arma nullatenus moueretur.

Is qui. Ex decis. Regni Neapolitani 287. Francisci Vinij.

Arma clericorum quae sunt, & can ipsi, & religiosi temporalia deferre possunt. Cap. VIII.

Clericus ferens arma mortaliter peccat, & excommunicari potest, quia armorum vius expresse est

dem interdictus est, quibus neque per se, neque per alium pugnare permittitur est, & in quacunque factione arma capientes gradum amittunt, quoniam illorum arma lachrymae, & orationes esse debent. Sacerdotum officium est sacrificiis & orationibus vacare. Religiosi verò intra monasterium arma tenentes, ipso iure excommunicati sunt, quibus etiam pro naturali defensione, interueniente superioris licentia, toleratur. Clerici delicta Papae armis etiam offensibilibus vti possunt, ad eorum defensionem, lege permittente, etiam familiares armatos deferre possunt. Idem & pro defensione proximi dicendum est.

Clericus. Ex decisione eiusdem 26. Francisci Vinij.

Cap. IX.

SI apparitor penes accusati pedes, prohibita arma reperit, sed alicuius ex circumstantiis esse dicat, nō ideo omnes puniendi sunt, quoniam lex prohibita apprehensionem requirit, item cū vnus gladius fuerit, omnes eundem intulisse non poterunt: cum igitur non constet, quis illum portauerit, propter incertitudinem nullus puniendus est. Cum probatio deficit, atque omnes deliquisse impossibile est, accusatus absoluedus est.

Si apparitor. Ex decisione Senatus Lusitaniae 172. Antonij Gamae.

A V X I L I V M.

Qui praestans est maleficium, quando dicatur auxilium praestare. Cap. I.

IS qui astat armatus maleficio, etiam si nihil faciat, auxilium praestare dicitur, sed hoc procedere visum est, si scierit, & dolose fecerit, secus si ignoranter, vel per errorem, aut casualiter, & incidenter, nam cum dolo caret, non punitur. Nullus igitur de auxilio cooperatio plei cōdus est, nisi tractatus ad maleficium committendum praecesserit. Haec autem in dubio non praesumuntur, nisi probentur. Nemo ex praesumptionibus in criminalibus cōdemnatur, vbi probatio dubia est, absolui debet, probationes in huiusmodi liquidissimae esse debent, atque luce meridiana clariores.

Is qui. Ex decis. Rota Bononiensis 138. Caesaris Barzj.

Auxilium maleficium committendo praestari non dicitur absque dolo, & scientia.

Cap. II.

SI quis arma commodauerit, vel famulum ad homicidium, aut ferra menta, vel schalam ad sortum faciendum, aut pecuniam causa assassini inueniendi, ad id committendum mutauerit, siue domum, vbi stat, ad talia, vel similia faciendum, sciens commodatarium delictum commissurum esse, tanquam opem maleficium praestans, puniendus est: Hoc autem auxilium & ante, & in ipso maleficio praestari dicitur, vbi autem ignorauerit, non tenetur, ipsum commodatum ad torturam sufficiens indicium non existit. Cum igitur scientia probata non fuerit, relaxatus est, ita postea extra processum sine expensis, atque latum arrestū fuit. Quando praestatio operis causam maleficium dederit, tunc opem praestans, & pariter faciens eadem pena puniendi sunt: Consilens alias facturo, non tenetur, nisi enormia, & atrociora delicta sint.

Si quis. Ex decisione Senatus Burdigalensis 167. Nicolai Boerj.

Auxiliator non condemnatur, nisi constet de delicto principali. Cap. III.

Auxiliator nullatenus puniendus est, si de principali delicto non constet, & ita Regia Audientia iudicauit.

iudicauit, quoniam vnus delictū, alteri imputandum non est, accessoriumque principale sublequatur, & ab eo inseparabile sit.

Auxiliator. Ex decisione Regni Neapolitani 90. Francisci Puy.

B A N N V M.

Sententia banni an sit diffinitiuā, vel interlocutoria, & an irroget infamiam.

Cap. I.

Quando bannum fertur contra contumacem, sententia interlocutoria dicenda est, quando verò contra praesentem, iuris ordine seruato, diffinitiuā dicitur, atque infamiam irroget, sicut quando ex forma statuti propter contumaciā quis pro confilio habetur, infamiam non incurrit, sed si verè confessus fuerit, ac sententia secuta sit. Quando bannum per interlocutoriam fertur, multae acquiparatur, & propter paupertatem remitti potest.

Quando. Ex decisione Parlamenti Delphinalis 363. p. 1. Francisci Marci.

Bannum an extendatur ad loca confederata.

Cap. II.

Sententia banni ad illa loca extenditur, quae in ligā, atque confederatione sunt, si id in capitulis expressum fuerit, nam cum regulariter confederationes pro habitis sint, non plus, vel minus ligant, quā verba sonant.

Sententia. Ex decisione eiusdem 364. parte 1. Francisci Marci.

Cap. III.

Contra Vniuersitatem, & communitatem decretū bannum, omnes, & singulas eiusdem personas assequere conuenit.

Contra. Ex decisione Rotae Spirensis 163. parte 3. Gasparis Gualini.

Partes ex conuentione an possint banno renunciare.

Cap. IV.

Si bannum super aliqua re ex partium conuentione per iudicem appositum fuerit, absque iudicis requisitione remoueri potest. Vbi autem ad alterius, quam partium, fauorem, appositum est, renoueri nullo modo potest. Si cui bannum datum sit, & vbi contra fiat, aliquid communi, vel Ecclesiae acquiratur, post ius quod tum, partes banno renuocare non possunt. Nullus priuatus bannum ponere potest. Soli iudici, & iurisdictionem habenti permittitur.

Si bannum. Ex decisione Cappelle Tholosanae 73. Ioannis Corserii.

Effectus banni quando suspendi possit.

Cap. V.

SAepe determinatum est in Camera, declarationem banni, in euentum fieri non posse. Interdum quis de claratur in bannum, & tamen effectus banni ex causa, ad certum tempus suspenditur, & hanc praedictam Domini multoties sequuti sunt.

Saepe. Ex decisione Camerae Imperialis 42. parte 3. Ioachim Misfengerii.

Bannum dari non potest ex causis animum mouentibus, quando reus absoluitur.

Cap. VI.

Absolueret, & condemnare contraria sunt, quae eodem tempore in unum, ac idem subiectum cadere non possunt, Non delinquens absolutione non in-

diget, neque penam meretur: Cur igitur iudex N. ressi absoluit, & ex causis eius animum mouentibus condemnauit, ut infra triduum a ciuitate discedat, & per triennium exulet? Iudici quidem super causis credendum non est, nisi aliter ex processu appareant. In priuandis hominibus honore, patria, & parentibus, ordo iudicarius seruandus est, si banna, quae infamiam irrogant, aliter prolata sunt, nulla exsistunt, & minime exequenda sunt. Paria sunt aliquid sine lege, & contra legem fieri, dum iudex sine lege bannit, contra legem fecisse dicitur.

Absolueret. Ex decisione Palatii Apostolici Penetiarum 23. parte 2. Thomae Trinijsani.

Bannum quo ordine, & pro quo delicto imponi debeat.

Cap. VII.

Contra imputatos de crimine, absentes, ad condemnationem, per sententiam diffinitiuā, iuris communis dispositione attendita, ita demum deuenitur, si per crimine, de quo tractatur pena relegationis, vel minor, imponenda est, ceterum si maior, absens condemnari non potest, nec tanquam contumax a iudice pro confilio haberi, & ite si reus in termino sibi assignato non compareret, iudex bona annotari facit, mox illi per edictum citari, ut ad excusandum se veniat, illumque de annotatione bonorum certiore faciendo, qui si infra annum comparuerit, & se excusauerit, absoluitur, atque bona annotata restituntur, si verò post annum comparuerit, quamuis absolueretur, tamen bona propter illius contumaciā penes fiscum remanent. Sed hodie ex generali totius Italiae consuetudine, & propter locorum ita tuta, in quocunque graui crimine contra absentem peditur, atque ad sententiam diffinitiuā deuenitur, & tanquam confesso, atque conuicto, non solum bannū inferitur, sed in quacunque penam etiam mortis condemnatur, atque exequitur. Nec illi bonorum annotatio obseruatur, neque per annum expellendus est. Nam cum primum in termino non comparuerit, in banno communis ponitur, & postea super accusatione, vel inquisitione, & banno sequuto condemnatur. Vbi autē pena confiscationis bonorum imponenda est, ad bonorum annotationem deuenitur, quam inuentarium vocant, sed ad alium finem, Ne videlicet, rei facultates in fisci detrimentum occultentur, quousque condemnationis subsequatur.

Contra. Ex resolutione criminali 181. Petri Caballi.

Bannum quid sit, quotuplex sit, & vnde dicatur.

Cap. VIII.

BAnna, quae in causis criminalibus reis dantur, duplicis generis existunt. Alterum, in quo cōter contumaces ponuntur, in respondendo accusationi, vel inquisitioni in termino assignato, cui termino ad denudō comparendum, & se excusandum, & cum comminatione, quod aliis pro confilio, atque conuictis de crimine habebuntur, & omnibus in accusatione, vel inquisitione contentis, & illud cum aliā postea sententia expectet, diffinitiuā naturam non sapit, neque pro delicto pena imponitur, sed interlocutoria est, & per contumaciā inferitur. Alterum bannum est, in quo contumaces tamquam confessi, atque conuicti ponuntur, vigore statutorum, vel generalis consuetudinis, pro illa delicti pena, quae eisdem imponenda esset, si praesentes fuissent, & hoc cum aliam subsequenter sententiam non expectet, & in condemnationem transeat, sententia iudicialis, ac diffinitiuā est, & reuocari non potest, neque per reorum comparitionem resoluitur, sed executioni mandatur. Cū interdum quis propter contumaciā in banno ponatur, quandoque propter delictū, si ob contumaciā pena expressio necessaria non est, si verò ob delictum pena exprimens est. Ban-

est. Bannum est poena species, quæ neque deportatio, neque relegatio est, sed cum vtraque multa similia habet, & dicitur bannitio, quasi eiectione à bono publico, q̃ ad excommunicationis instar, inuenta est: sicut igitur excommunicatio quandoque à iure, quandoque à iudice infertur, interdum propter contumaciam, aliquando etiam propter delictum, sic exbannitio, quæ pariter bannitum eicit extra bonum publicam reipublicæ, vt eius auxilio gaudere non debeat, neq̃ iudicis iurisdictione adiuuetur. Vnde dicitur bannio, id est publicè contra eum eo, & procedo, & quia processus, qui sunt contra contumaces, communiter publicè fiunt, deiciendo eos, quique per denegationem iurisdictionis, quique loci, vel officii vel facti, iccirco quia huiusmodi processus publicè fiunt, præsertim per publicam preconisationem, & cum vexillo, siue banderia, bannum appellatur.

Banna. Ex resolutione eiusdem 181. Petri Caballi.

Sententia banni an requirat aliam citationem.
Cap. IX.

Sed an reus propter contumaciam in banno positus in illa perleuerans, & in termino non comparens, statim condemnandus sit, vel ad sententiam citandus? Terminò elapso condemnari potest, sed de consuetudine, & æquitate quadam, triduum expectari consuevit, eoque decursu sententiam ferri. Citatio ad sententiam necessaria est de iure, sed ex generali consuetudine omittitur, indices autem, quod fieri in loco consuevit, feruare debent. Vbi statum, vel certus stylus non adest, ad euitandas difficultates, cautela est, quod in banno finalis ter minus, ac peremptorius assignetur, ad comparandum, & successu illi elapso, ad audiendam sententiam quandoquomque singulis diebus, & horis, absque aliqua alia citatione, vel requisitione generali, vel speciali de ipso faciendâ, & cum declaratione, quod sententia ita ferenda, pro valida habebitur, atque ritè, & seruandis seruatis lata, & tanquam talis executioni mittetur.

Sed an reus. *Ex resolutione eiusdem 181. Petri Caballi.*

Contra sententiam banni non potest denullitate dici post 13. annos. Cap. X.

Quoniam sententia banni fori iudicialis ab antiquo lata fuerit, nimirum quia tredecim anni elapsi sunt, Nec appellatum fuisse, ita vt illi acquiescisse, præsumendum sit, frustra post quam captus est, de nullitate processus opponere visum est, cum omnia acta in sententia antiqua enuntiata, vera esse censentur, & post longum interuallum pro sententia præsumendum est, Propterea executioni demandandum esse, conclusum est.

Cum sententia. *Ex decisione consilij Neapolitani 24. Thoma Grammatici.*

BANNITVS.

Furtum ne, vel homicidium maius delictum sit, si pro vtroque mortis poena imposita est.
Cap. I.

Gravius, atque atrocius est veneno, quam gladio occidere, & ideo statum concedens occidenti, vel præsentanti bannitum, vt se ipsum vel alium bannitum pro pari, vel minori delicto eximi faciat, non habet locum in præsentante bannitum pro homicidio cum armis ad liberandum homicidium venenarium, & ita iudicatum est, atque sententia in plu-

ribus similibus casibus canonizata sicut licet enim concurrat paritas poenæ, non tamen concurrat paritas causæ, siue delicti, per statum considerata. Neque locum habebit in occidente, vel præsentante bannitum, vel condemnatum in poenam furcarum pro furtis, qui velit eximi facere se ipsum, vel alium condemnatum in poenam capitis pro homicidio, quoniam pro maiori delicto condemnatus dicitur, licet in poenam capitis tantum, & occisus, vel præsentatus in poenam furcarum, quæ decapitatione maior esse videtur. Ad cognoscendum vtrum alterum delictum sit maius altero, nõ simpliciter poena inspicitur, sed vtrumque, item causâ præponderat poenæ. Poena furcarum respectu atrocitatis delicti decapitatione maior non est, & licet non sit ita instantanea sicut decapitatio, & secundum quid, videlicet respectu ignominie maior dici possit, tamen statum ita verba simpliciter intelligenda sunt. Nec ideo sequitur, furtum maius delictum esse, pro quo poena furcarum illata est, quam homicidium, pro quo decapitatio. Nam maius peccatum, grauiusque delictum est matrem quam uxorem occidere, & tamen aliarum poenarum uxorem necanti imponitur. Quando aliarum rationes non existunt, In dubio ex qualitate poenæ delicti quantitate arguimus. Quamobrem bannitus pro homicidio in poenam obrutionis capitis, rebanniri non debet, propter occisionem, vel præsentationem banniti ad furcas pro furtis, quia casus à statuto exceptus est, cum homicidium furto maius existat. Si propter aliquam rationem, nimirum propter delicti frequentiam, aut loci consuetudinem maior pro delicto poena irrogatur, non ideo lex, vel consuetudo penalis ad delicta essentialiter, ac re ipsa maiora extendenda sunt: delictorum grauitas à natura inest, iccirco lex facere non potest, ut quod minus est, propter poenam maius existat. Quare determinatum est, non esse eximendum à banno bannitum in poenam decapitationis pro homicidio, etiam sine qualitate, ob occisionem, vel præsentationem banniti in poenam furcarum pro furtis. Pro furto, quod prius uatum crimen est, bonorum confiscatio non imponitur, & licet vterque bannitus ad mortem condemnatus esset, tamen bonorum confiscatio facit, vt maius delictum videatur. Cum quis in poenam mortis, & confiscationis bonorum condemnatus est, duo banna esse dicuntur, alterum in persona, alterum in bonis, si quantum ad poenam capitis remissio fieret, respectu bonorum non sit, quæ eximendus à banno non recipiatur.

Gravius. *Ex resolutione criminali 197. Petri Caballi.*

Premium capientium bannitum non debet officialibus curiæ. Cap. II.

Prætor capiens bannitum statuti premium habere non debet, quod prius uatum habuisset, cum ex debito, & necessitate officii facere teneretur, & ita seruati Regium consilium, quamuis aliquando per vim gratiæ, Præsides provinciarum aliquibus regis officialibus ipsum premium concedant.

Prætor. *Ex decisione consilij Cathalonie 67. Ludonici Peguera.*

Bannitus citatur pro altero delicto, quomodo compareat. Cap. III.

Quando bannitus, iterum pro altero delicto citatur ad cameram, cum fiducia, si iudici videbitur, citari potest, quæ omnino seruanda est, Sed de stylo Camere citatur, vt per procuratorem copareat. Per citationem necessariam habitatur bannitus, secus per voluntariam, ex lege diffamationis est voluntaria.

Quando. *Ex decisione Rota Spirensis, 24. parte 2. Gasparis Guglielmi.*

B Contu-

Contumax pro caufa civili banniri non potest, nifi ad effectus ciuiles. Cap. IV.

SI quis pro cā pecuniaria cōtumax eſt, & ob cōtuma-
ciam condemnatur bannitus non dicitur, ſecus ſi ex
contumacia pro caufa delicti, & ideo contumax in non
dando ſi de iurisdictione de non offendendo, à Procege or-
dinata in pro caufa criminis contumax dici nō potest,
ita vter Regni conſtitutione penitus banniri poſſit, ſi
igitur ex caufa ciuili ad certos effectus ciuiles per aliam
conſtitutionem ordinatos fieri debet.

Si quis. *Ex deciſione Conſilij Neapolitani 141. Anto-
nij Capycij.*

Bannitus in contumaciam non facit purgationis,
an admittatur ad probandam inno-
centiam. Cap. V.

Quamuis in cauſis purgationis ſuſpectus de crimi-
ne, propter contumaciam pro conſeſſo habeatur,
item pro cōuictio criminis, cuius inſimulatur,
tamen ſuam innocentiam, ex ordinatione Camere, po-
teſta probare, nō prohibetur, etiam ſi talis pro conſeſſo
habitus, publicè bannitus fuerit: Contumacia fictum,
ſive præſumptum delictum eſt, item ficta, & imagina-
ria probatio, quæ ex præſumptionibus reſultat, ſed ſen-
tentia ex fictis probationibus lata, in rem iudicatā non
tranſit, quare iure merito audiendus eſt. Aliquando hu-
ius contumacis banniti innocentiam etiam extraneum
docere poſſe conſeſſum eſt. Item bannitum, inno-
centiam purgare poſſe hodie ex nouella conſtitutione Ca-
roli diſpoſitum eſt.

Quamuis. *Ex deciſion Camera Imperialis 88. parte 2.
Iacobi Miſyngery.*

Bannitus actionem ante bannum inſtitutam proſe-
qui non potest. Cap. VI.

IN cauſa purgationis Goſſarionem tunc bannito-
rum contra Henricum Ducent Brunſuicenſem, &
conſortes, in pleno conſilio cōmunibus ſuffragijs con-
cluſum fuit, quod bannitus in Camera, accusationem,
etiam ante bannum inſtitutam, & adhuc pendentem,
proſequi non poſſit, & quod iudex ex officio ipſum nō
amittere, ſed repellere debeat, idque propter ordina-
tionem Imperij expreſſè reſiſtente, omneſq; actiones,
& obligationes bannitis tollentem, & cum certam
Imperij diſtinctionē habeamus, ceteras diſputationes,
velut inutiles reſerre prætermittimus.

In cauſa. *Ex deciſione eiſdem 30. parte 3. Iacobi Mi-
ſyngery. & deciſione Rota Spirenſis 114. parte 3. Gaſparis
Guglielmi.*

Bannitus appellat. Cap. VII.

Bannitus omnia iura ciuilia amittit, & ciuilitè pro
mortuo habendus eſt, & ideo appellare non poſſe
videbitur: Sed quia noſtro ſeculo ex cōmunicato a qui
paratur, ideo licet neque agere, neque contrahere poſ-
ſit, tamen quando in iudicio conuenitur, excipere, ac ſe
deſendere, & à ſententia appellare, a pellatione q; proſe-
qui poteſt, & propterea a pellatione recepta eſt.

Bannitus. *Ex deciſione Rota Spirenſis 60. parte 1. Ga-
ſparis Guglielmi.*

Contra bannitum fit immiſſio bonorum cita-
tione, ex ordinatione Camere.

Cap. VIII.

Cum quis ob contumaciam in bannum declaratus
fuerit, actorem miſſionem in poſſeſſionem bonorum
petere poſſe, ex ordinatione Camere diſpoſitum
eſt: ſed an hoc caſu opus fit, vt eadem, ſc bannitum ſo-

re, inſinuetur, adeoque de tali immiſſione certior fieri
debeat? Pro negatiua conſeſſum eſt, ſed quod bannitum
eſſe ſufficiat, & ita ad partis reſqueſitionem, im-
miſſionem fieri poſſe, ſtatimque executores decernen-
dos eſſe.

Cum quis. *Ex deciſione eiſdem 159. par. 1. Gaſparis
Guglielmi.*

Banniti omnes ſunt hoſtes Imperij, eorumque bo-
na occupanti conceduntur.

Cap. IX.

Sive propter contumaciam, ſive ob delictum banni-
tus, pro Imperij hoſte habendus eſt, cum ab Impe-
ratore bannitus ſit, & Imperiali banno ſubiectus: ipſa
bannitio pro diſſidatione iudicator, iccirco in illius bonis
dammum impune dari poteſt, & tanquā bona tranſ-
fugarum, hoſtiumque diſſidatorum, ſunt occupan-
tium. Cum ordinatio nullum diſcrimen faciat inter ef-
fectum banni Imperialis, ſive ob contumaciam, ſive ob
delictum, eademque verba condemnationis, atque de-
nunciationis exiſtunt, & vim diſſidationis importent:
atque ita in Camera iudicatum fuit.

Sive. *Ex deciſione eiſdem 9. parte 2. Gaſparis Gu-
glielmi.*

Cap. X.

Bannitus, aut proſugus domicilium habere non vi-
detur, ideo non ſufficit, ſi ad domum citetur.

Bannitus. *Ex deciſione eiſdem 19. parte 3. Gaſparis Gu-
glielmi.*

Bannitus ex quibus cenſetur reſtitutus etiam ad
ius prothomificos. Cap. XI.

Banniti omnia iura, & priuilegia ſibi de iure muni-
cipali competentia perdit, ſunt enim diſſidati,
& extra communis protectionem poſiti, atque ab omni
adū legitimo excluſi, quibus vigore ſtatutorum, audien-
tia denegatur, quō fit, vt quicquid cum eiſdem
ſiat, nulliter agi dicatur. Licet reſeſcuerit ab initio
cum actore, non opoſita banni exceptione, potuerunt
tamen quādoque ad futuros actus excipere, quia
quoties bannitus auditur, grauamen ſuperuenire dicitur.
Nec actori tolerantia prodeſſe poteſt, quæ remiſ-
ſionis loco habetur, quia id forte reſpectu aſſecuratio-
nis perſonæ procedit, & ne impune offendi poſſit, Non
autem quō ad iura, & bona amiſſa, quæ nedum ex to-
lerantia, ſed ne quidem ex gratia legitima de banno ob-
tentā recuperat: Quāmobrem ius retractus, ſi quod
ſilio competeſcit, propter bannum amiſſum eſſe vide-
batur: Sed certè hæc exceptio non prodeſſe excipienti,
cui ex banno nihil queritur, nā ſi tale ius per bannum
amittitur, aut ſiſco delatum dicitur, cui ſunt aperta iura
ad omnia banniti bona, & excipiens in iure ſiſci ſe
fundare nō poteſt, ſed in ſiſcu in non tranſiit, quia non
eſt ceſſibile, ergo nec tranſmiſſibile, aut agnatis proxi-
mioribus, & ſimiliter excipiens ius non fouet, quia cer-
tus non eſt, vtrum proximior hoc iure vti velit, aut forte
quod idem ius penes bannitum reſederit, ſiſſenſo
exercitio, propter audientiam denegatam, & hoc pa-
riter bannū alleganti nō prodeſſe, nam cum hoc benefi-
cium eidem ante bannum competiſſet, atque reſtitu-
tio, re integra, ſubſequuta ſit, videlicet, nemine hoc
iure vrente, medium banni tempus non nocebit. Præ-
terea tolerantia banni nedum ſapit ſimplicem permiſ-
ſionem prohibitioni non contrariam (ita quod vt mul-
ti exiſtitant, proficua non exiſtat, quia actus iſonans in
pati tantum, non eſt tanta potentia ad expremendum
conſenſum, ac voluntate, quanta ſi tractus poſitiuus, &
aſſertatiuus) verū adeo cōſenſui Principis adminiſtræ, &
indu-

indubitabili eius voluntate, ac consensu poenae remissionis, ob facili remotio declaratur, ut prolixius per consensum expressio, & indubitata restitutione habenda sit. Septennium enim per plateas, & vicus civitatis publice conuersatus, infra quod, publico decreto, orator ad suam celsitudinem destinatus est, atque ad suae celsitudinis supremos magistratus exercendos, ad quos discedat, & hostes transmitti non solent, sed quos principis fore gratos existimemus, & illum diligant, ab eoque diligantur. Item passim ad honores patrie admissus est, quod bannito non conceditur, quia infamibus portae dignitatem non patitur. Item quia in numero armatorum hominum suae celsitudinis videtur, locando operas quodammodo contraxisse videtur, locando operas suas, si militaris dignitas id dicitur. Contrahens cum Principe habitatus dicitur. Haec omnia igitur pro vera restitutione iudicata sunt, & propterea quod si restitutus, ius retractus recuperet. Nam restitutus per Principem facta, operatur etiam quo ad bona, & iura quae per solam condemnationem sisco aperta sunt, absque aliquo actu praecedente, vel intermedio habili de iure ad nonam acquisitionem, vel solationem faciendam, itaque ad ea trahitur, quorum acquisitio immediate ab ipsa condemnatione causam trahit, quo casu, rebus sic stantibus, in eodem statu, tantum dat restitutio, quantum absolutus laesio, siue condemnatio.

Banniti. Ex decisione Rotae Florentinae 26. Hieronymi Magoni.

Cadaver banniti sepeliens, quomodo puniendus. Cap. XII.

Cadaver banniti non potest sepeliri in loco, a quo ante mortem bannitus fuerat. Deportatus, vel re legatus in insula moriens, ad alium locum transferri non debet, siue alibi sine Principis licentia sepeliatur. Is qui viuentis in ciuitate morari non potest, post mortem inibi sepeliendus non est. Mortuus cum solitis vestibus sepeliendus est, non autem cum aliis, praesertim eius conditioni non conuenientibus. Sed an illum in ciuitate banni sepeliens, poena imposita auxilium, vel fauorem bannito danti teneatur? Pro negativa conclusum est, quia homo mortuus amplius talis non dicitur, cum neque corpus, neque animam habeat, & mors nomen, atque effectum banni auferat, adeo ut bannitus mortuus, talis videretur id non debeat. Vulnerans hominem mortuum, poena statuti contra vulnerantem imposita non tenetur, quia mortuus non moritur, & post mortem sic de offendi dicitur, quod in statu non attenditur. Sed negari non potest, quin tanquam legis contemptor extra ordinem, iudicis arbitrio puniendus sit. Quomobrem cum pater filium bannitum in patria sepeliuerit, modico exilio puniendum esse, placuit, cum paterna pietas feueriorem punitionem exigere non videatur.

Cadaver. Ex resolutione criminali 83. Petri Caballi.

Bannitus in contumaciam potest, per procuratorem, accusare uxorem de adulterio. Cap. XIII.

Infamis de iure canonico ab accusando repellitur, quamuis iure ciuili admittatur. Quomobrem bannitus uxorem de adulterio accusare, nec etiam per procuratorem admitti posse videbatur. Sed & ipsa infamia est, & infamia contra infamem in testem admittitur, ergo multo magis ad accusandum admitti debet, quod longe minus est. Adulterium adeo malum est, quod nulla ex causa iustificari potest, Non igitur cum vxore

re banniti concubendum est: Si statuto canetur, quod bannitus impune offendi possit, mulier bannita adulterari non debet, etiam si eius maritus bannitus fuerit: Iura tantum ciuitatis perdunt, sed quae iuris naturalis, & diuini sunt, non perducunt, sed matrimonium, & illius iura ad naturale ius, atque diuinum pertinent. Quomobrem accusare posse conclusum est: praesertim quia in contumaciam bannitus, infamis non est.

Infamis. Ex decisione Palatii Apostolici Penetiarum 3. parte 2. Thoma Trusiani.

Bannitus non perdit beneficium statuti propter publicam utilitatem conditi. Cap. XIV.

Si ex duobus compromittentibus alter eorum bannitus est, ita quod eius bona confiscata, & publicata fuerint, compromissum finiti, videtur, & si hoc in arbitratore procedit, sortus in arbitrio dicendum esset, in quem compromissum, facilius annullatur: sed quia statutum de compromittendo publicam utilitatem concernit, ideo bannitus huius statuti beneficium non perdit. Si bannitus bannitum capiat, statuti premium habere debet, quoniam patiens interesse nequaquam attenditur, sed publicum. Nisi ius occidendi beneficium sit, Nimirum si diceret, quod heredi patris vindictam face re liceat, nam si bannitus est, non liceret, quia hoc beneficium propter bannum perdidit.

Si ex duobus. Ex decisione Rota Bononiensis 21. Petri Benintendi.

Minor an banniti possit. Cap. XV.

Minor verus contumax dicitur, quando pro confesso, & conuicto declaratus est, & ideo statuta simpliciter loquentia minores comprehendunt: Quomobrem emanato ipsum propter homicidium primo banno, ad foridicationis sententiam procedi potest, quam minor atque allegaretur, quoniam tempore captivae, illius ratio haberi potest. Minor dolo non caret, cum magistratus imperio non pareat, idque legis auxilium inueniri non meretur.

Minor verus. Ex decisione Regni Siciliae 161. Gaspari Masfrilli.

Cap. XVI.

Ex ordinatione Imperii mulier banniti non potest, sed privilegium exiit.

Ex ordinatione. Ex decisione Rotae Spirensis 26. parte 3. Gaspari Guglielmi.

Fili banniti in consequentiam per statutum propter bannum patris, an admittendi sint ad defensiones. Cap. XVII.

Si forensis Lucensem occidat, vigore statuti, capite, & bonorumque publicatione puniatur, cuiusque filii banniantur, quantum ad impunitatem illos offendendi, & contra illos omnia statuta de bannitis loquentia locum habent. Alio etiam statuto disponitur, quod contra max pro confesso habeatur, & post sententiam per sex dies expectetur, infra quos ad defensiones admitti debeat. Cum igitur Michael angelus propterea bannitus esset, eiusdem filii, habita sententia: notitia infra terminum comparuerunt, atque pro eorum interesse, praemissa negatiua in forma, propositaque exceptione necessitate defensionis paternae, insisterunt ad eorum defensiones, capitula, cum inductione testium subinde examinandi admitti. Et certe de maximo interesse agebatur, cum impune offendi potuissent. Quomobrem de propria defensione agi dicebat, licet secundario criminali causa geretur. In casibus quantifque capitalibus, dominus per

seruo, pater pro filio, Episcopus pro Picato, Abbas pro monacho comparare possunt: Cum de delicto aliter, quam per contumaciam non constet, filii non tenent, quia ficta confessio personam non egreditur. Et multo magis pro filio conclusum est, cum hoc statutum non solum humano, sed & diuino iuri aduersari videbatur.

Si forensis. *Ex decisione Rota Lucensis 94. Hieronymi Alagonii.*

Bannitus transiens cum parte, vel fisco, absoluitur est. Cap. XVIII.

Si de nullo fisci interesse agitur, eo ipso, quod bannitus in contumaciam cum parte transigit, absoluitur est, si agitur, cum fisco etiam transigendum est. Sed hodie Ordinatio clara est, quod bannitus propter contumaciam nihil omnino fisci solui teneatur.

Si de nullo. *Ex decisione Rota Spirensis 23. parte 2. Gasparis Guglielmi.*

Bannitus an possit absolui sine consensu offensis. Cap. XIX.

Imperator sine consensu offensis bannum suspendere potest, Sed in Ordinatione. Camera aliter postea dispositum est, Nimirum effectum banni suspendi non posse, nisi offensus consentiat, & Camera praescriptum fiat, atque ita Communibus suffragiis Dominis camerilibus conclusum est: Sed hoc intelligendum est de banno, quod ob delictum turbatae pacis publicae irrogatur, tum enim relaxatio in consilio Caesare, etiam parte vobis lente fieri non potest, quia Reipublica interest, ne tam enormia crimina impunita maneant. Secus est in banno, ob solam contumaciam non comparentis, aut iudicis praepcepto non obtemperantis inflicto, quia tale bannum, solo iudicis Camerae, & assessorum arbitrio, parte altera, etiam inuita, relaxari potest, si contumacia, solutione eius, quod interest, purgetur.

Imperator. *Ex decisione Camera Imperialis 11. parte 5. Joachimi Misingeri.*

Bannitus captus in executione sententiae, quid operari possit. Cap. XX.

Licet bannitus ex forma statuti pro cōfesso, atque edicto habeatur, nihilominus cum à Curia captus est, & de sententiae executione pertractatur, per viam exceptionis executionem impedire potest, si exceptio talis naturae existat, quae si à principio ante bannum, & for iudicationem opposita fuisset, ad illam deveniri non potuisset, tunc enim bannitus auditur, & iudex cognito si per exceptionem, bannum esse nullum declarare potest. Cum iudici liquet contumacem culpabilem non existere, ad mortem minimè cōdemnare potest, cum elucet innocentem esse, absoluitur est. Per statutum omnis exceptio tolli potest, praeter exceptionem innocentiae, quae de iure naturali existit, Neque Princeps defensionem tollere valet, quae crimine excludit, id est, meram defensionem ostendit. Reus absens nullatenus condemnari potest, ubicumque per testium dicta de illius innocentia appareret, ex testium depositionibus pro fisco, ante bannum examinatorum constat ad necessariam sui defensionem Fullanum occidisse, quae exceptio ab initio ab agnatis opposita fuit, sed audiri non potuerunt, Nam ad allegandum, proponendum; innocentiae causas, item ad informandum, infra eundemque indicis annum, de rei defensionibus, ac eius statu admitti debent, & multo magis pater, qui nūquam à statuto alios excludere, pro filii defensione exclusus censetur. Fullanus occisorem suum prouocauit, illumque in spatula vulnerauit, At iste ad necessariam defensionem cultro euaginandus, vulnerauit in pectore, ex quo prouocans

mortuus est, Cur igitur de morte prouocatus eodemari debuit: Poterat aliquo modo de excessu, & iō banno nullo declarato, cuiusque executione impedita, ad ealium per triennium condemnatus est.

Licet. *Ex decisione Regni Neapolitani 439. Francisci Viuij.*

Bannitus securè potest mitti legatus ad locum ubi bannitus est. Cap. XXI.

Per usinus de territorio Florentino bannitus à sua patria ad Rempublicam Florentinam orator sine metu mitti potest, Non enim ex causa banni offendi, vel reperi debet. Legati, siue Ambasiatores, etiam hostium inuiolabiles sunt, & ex iure gentium securitatem habent, A nemine igitur offendendi sunt, Nec pro reprefaliis capi possunt, quia immunitatem de iure communi habent.

Perusinus. *Ex resolutione criminali 150. Petri Caballi.*

Cap. XXII.

Banni poena in Camera infligi non potest, nec ad poenam agi, si de eodem crimine coram iudice ordinatio ciuili ter agatur, & de hoc expiatur.

Banni. *Ex decisione Rota Spirensis 69. parte 3. Gasparis Guglielmi.*

Banniti an possint offendi, & occidi, de iure communi, & per statuta. Cap. XXIII.

Banniti de iure communi impune offendi non possunt, quae sententia ab omnibus approbata est, & maximam habet aequitatem. Ne homines ex ea causa inter se ipsos fœdant. Quia tamen expedit ut provincia malis hominibus purgata in quiete remaneat, & ut homines à delinquendo terreatur, scientes, impune se offendi posse, communiter per varias mundi partes, praefertim per Italiam statuta condita fuere, quod banniti impune offendi, atque occidi possint, quae statuta tanquam publicam utilitatem, & quietem communem, respicientia, indubitanter valere, apud omnes conclusum est, Ita vt legis auctoritate, & ob uindictam, utilitatemque publicam fieri dicatur. Ex quacumque causa bannum procedat, offensens immunis à poena, & tutus est nam inhumanum esset, quod publica fide faciens, & auctoritate statuti consiliis deciperetur. Sed quid si statutum simpliciter de offensione loquatur, an etiam occidi possit: Et certè ex generali consuetudine ita interpretata est, vt possit, vt offensio mortem complectatur, & ita saepius iudicatum est. Licet de aequitate distinguendum videatur, vt si pro delicto mortis poenam merente, bannitus fuerit occidi possit, ex leuiori non possit, & parum verisimile est, statuta occidi posse, intellexisse: sed banniti super hac aequitate considerari non debent, cum de stricto iuris rigore, eorum occisio licita sit, quod vt occisor impunitus euadat, satis est. Occidentis nihil inquirendum est, sed fides publici sufficit.

Banniti. *Ex resolutione Criminali 61. Petri Caballi.*

Appellatio pendente bannitus offendi non potest. Cap. XXIV.

Intra tempus decem dierum, ad appellandum concessum, bannitus impune offendi non potest, quia appellatio operatur, vt bannitus dici non possit. Et tunc si bannum, & foriudicatio iniuste emanaret, iudex de omnibus damnis quomodocumque tenetur.

Initia. *Ex decisione Regni Neapolitani, 355. Francisci Viuij.*

Occidens

Occidens bannitum pro interesse privato, an & quando puniendus. Cap. XXV.

Sed vtrum. Ex decisione eiusdem 688. Vincentij de Francis.

Processus contra offendentem bannitum vigore statuti, an, & quando impediri possit. Cap. XXIX.

Qui non ob publicam utilitatem, sed propriam, priuatamque interesse bannitum interimit, puniendus est, multoque magis, si ad alterius instigationem, ex odio, & inimicitia particulari, proditorieque, necasset, & propterea aliquando ad furcas condemnauimus, interdum per sexdecim annos ad remigandum in tremibus. Vbi autem ad alterius instigationem fecisse non constat, ob publicam utilitatem occidisse presumitur. Neque puniendus est, si omnia vellemus occiso abstu-lerit. Nam Statutum homicidii postea tollens, omne subsequens delictum auferit, quod se quito homicidio committitur. Banniti proditorie occidi consueverunt.

Qui. Ex decisione Regni Sicilia 104. Garzia Mastivilli.

Vxor, vel filius an possint occidere, vel mandare occidi maritum, vel patrem bannitum. Cap. XXVI.

Neque vxor, neque filius gaudent impunitate statuti, bannitum occidi permittentis: Filio, quidem solum permittitur, si pater contra ciuitatem veniret, villam perderet, nec alia via patrie defensionem occurrere possit, nisi per proprium filium occideretur, sed hic casus ad alium extendendus non est, Vxor autem sed viro ferre debet, Vbi autem maritus etiam ob patricidium bannitus fuisset, aliter dicendum est: Non igitur vxor Titio mandare potuit, vt maritum bannitum occideret, vt illi postea nuberet, & certe si mandatum plene probaretur, grauissime puniendi essent, cum autem matrimonio inter eos subsequuto ad sint indicia, conclusum est, eosdem torquendos esse, & cum mandatum non confiterentur, resolutum fuit, ad publicam utilitatem occidisse.

Neque vxor. Ex decisione Consilij Neapolitani, 276. Vincentij de Francis.

Sententia banni securitate pendente lata, non valet. Cap. XXVII.

Securitate pendente, contumacia accusari non potuit, cum igitur nulliter facta fuerit, ergo & banni sententia nulliter lata dicitur. An igitur bannitus carceribus mancipatus, nullitatem opponere possit? Non ideo minus prohiberi debet, quia ab excusatione excepta, reiecta fuerit, quoniam ille legitimam personam non repre-sentauit.

Securitate. Ex decisione Consilij Neapolitani 674. Vincentij de Francis.

Agnati quas nullitates contra sententiam banni opponere possunt. Cap. XXVIII.

Sed vtrum possit, instantibus agnatis, fori iudicationis, atque banni sententia nulla declarari? Ne Fiscus omni tempore in damno existat, nam si reus contumax succumberet, vltius punire non posset, stylo introductum est, vt cum ad fori iudicium citatur, agnatis grauius, oblati su plicationibus, prouideatur, quod si sententia non est publicata, Magna Curia relatione faciat in Sacro Consilio, ergo illa publicata, audiendi non videntur. Quo casu prouideri consuevit, quod compar-tibus personaliter inquisitis, super nullitatibus oppositis prouidebitur. Sed quando nullitates notorie allegantur, quae ex eisdem actis, atque processu apparet, Agna-tis etiam ante sententiam allegare permittitur est, nam ex reuolutione cartarum processus euidenter existit. In his autem quae altiori indagine requirunt, contrarium receptum est.

Cum statutum mander, statim docto de banno, offendentem bannitum amplius molestari non debere, ante omnia consilare oportet, quis illum offenderit, Quamobrem inquisitis respondere debet, an talis existeret, vt Curia de offendente, certior fieri possit: Propter ipsam inquisitionem certa adhuc non est, coessio ne igitur opus est, Neque frustratorum dicendum est, quod pro legis complemento fieri opus est. Reipublice interest de delictis, atque delinquentibus inquirere, & si offendens bannitum, iuris interpretatione delinquere non dicatur, propter impunitatem permittam, negari tamen non potest, quin vere delinquens sit, quod poenam non meretur, & offensam est, delicti nomen non abstergit: Non omne quod licet, honestum est, & quamuis absque poena nulla faciamus, Nihilominus vitio, atque dedecore carere non dicitur. Non leuis existimatio laesio apud probos viros, contra spe gratiae delinquentes, atque impunitate confisos oritur, sicut dicitur de muliere intra annum luctus nubente, nam matrimonialis pudoris gloriam facit, quantumuis à iuris positiui penis libera sit. Qui lege permittente delinquit, im-munes à peccato non sunt. Quid si preterderet bannitum, pitorie offensum fuisset? Eram scire vtile est, vt à solius argumetum de sumi possit. Si verò statuto disponatur, licite bannitum offendi posse, aliter dicendum est, quia tunc absolute esse definit, atque exceptio banni ad impedendum processum opponi potest.

Cum statutum. Ex decisione Rota Lucensis 41. Hieronymi Margoni.

De pena falso asserentis se bannitum occidisse. Cap. XXX.

Qui falso, atque mendaciter se bannitum occidisse dicit, vt gratias, vel premia consequatur, grauius puniendus est, & cum pluries accidisset, aliquando ad trirames in perpetuum, aliquando ad tempus iuxta facti, qualitateque personarum condemnatus fuit, eiusque gratia nulla declarata, sisco pecunia, quam accepit, restituta. Sed vtrum ab eodem nominatus ad gratiam consequendam, puniendus sit? Nullus ignorans, sub fide publica, atque iudicis autoritate poenam reportare debet, sed cum à banno cancellatus fuerit, in pristinum statum reuertitur.

Qui falso. Ex resolutione Criminali. 151. Petri Caballi.

BESTIALITAS.

Bestialitas non completa, morte punitur. Cap. I.

Ad puniendum atrocissimum bestialitatis delictum, non solum consummatio necessaria est, sed conatus sufficit, quia ita dispositum est. Mulier quae ad pecus accesserit, & ab eo ascendit vult, simul cum pecore interficienda est: Quod multo magis procedit, cum hic criminolus aliquid spermatum emisisset confessus est, sed à quibusdam impeditus, com-pleri non potuit. Qui cum iumento coierit, morte moriatur.

Ad puniendum. Ex decisione Senatus Burdegalesis 316. Nicolai Boerii.

Coitus inter Iudeos, & Christianos quomodo puni-bilis. Cap. II.

Et iudea iuris interpretatione canis dicitur, si quis igitur cum ea coierit, morte plectendum esse mul-tis vide-

tis videbatur, Sed in Senatu mitior lenitudo recepta est, & arbitrio iudicis extraordinarius plectendum esse, Nisi raptus, vel stuprum, aut alia qualitas interueniret: Vbi autem Christiana cum seruo iudicio se immiscet mortis naturalis poena puniendi est, nam incontinentia, & infamia maior est, cum illi se subiacit.

Et iudea. Ex decisione eiusdem 316. Nicolai Boerj.

BLASPHEMIA.

Blasphemia per quæ verba inducatur, vt statuto punibilis sit. Cap. I.

Quando statutum specialiter non exprimit, per quæ verba Blasphemia inducatur, ad ius commune recurrendum est, Nimirum si Deus cõtemnitur, sed valde ab eo cõtenti dicitur, quia in Deo respectum verba protulerit. Item Blasphemia pro maledictione sumitur, omne de Deo ac Sãctis maledictum, Blasphemia est, ergo sub statuto comprehenditur.

Quando. Ex decisione Consilij Neapolitani 30. Thoma Grammatici.

De eodem. Cap. II.

Quotiescunque aliquid Deo, vel Sãctis attribuitur, quod eis non conueniat, aut ab eisdem quod conuenit, remouetur, Blasphemia dicenda est, Patenter si turpia, & scelerata verba in Deum, vel Beatam Virginem proferuntur, Quando nominatur membrum in Deo, vel Virgine, quod turpe esse nominatur in homine Blasphemia est, nam fãrs eidem tribuitur, quod non est, si verba obsecra, & impudica proferantur. Blasphemia dicitur etiam irreligiõsa reprehensio, detractio potentie, vituperatio, & maledictio: Omne igitur maledictum de Deo, vel contra Deum Blasphemia est, pariter verbum iniuriosum, quod contra bonos mores dñ. Quobrem statutum disponit, Quod si quis Deum, vel Beatam Virginem Mariam, aut Crucem D. N. IESV CHRISTI Blasphemauerit, vel aliquod verbum iniuriosum, siue turpe, aut inhonestum in eos, vel alterum ipsorum protulerit, in libris trecetis pro qualibet vice puniatur, cum comprehendere conclusum est, qui hæc verba dixerit. P. della nostra donna: Sed cum probatum fuerit Fullanum, iracundie calore excitatum illa dixisse, nec vnumquam Blasphemare consuevisse, penã minorandam esse, conclusum est, videlicet, extra ordinem iudicis arbitrio puniendum, Nam ipsum statutum à iure communi interpretationem recipere opus est.

Quotiescunque. Ex decisionibus Rote Bononiensis, 135. Casprij Barzj regij Neapolitani. 388. Francisci Vinij, & Senatus Burdegalensij 301. Nicolai Boerj.

De eodem. Cap. III.

Hæc verba, Non loquar sãre, Domine Dio, Blasphemiam dicunt, nam si Sacilegium est de Regis potentia discipulare, multo magis Dei potentiam abnegare. Detractio potentie, maledictum de Deo, vel contra ipsum, Blasphemia est, Verbum impium in Dei contumeliam prolatum ita est. Vbi autem Dei contemptus cessat, & per aliquas coniecturas apparere potest, aut veritatem dicat, & cum si non præstaretur, ita assereret, ratione careere debet. Vbi cumque quis nõ ex passione in verba imaginata prorumpit, eorumque significacionem non considerat, proprie Blasphemie rationem non habet. Quamobrem quidam rusticus obliuiscus est, qui computa cum suo domino faciendõ, iratus dixit, quod Deus facere non potuisset, quin tot operatum debitor extuisset. Item Fullanus absolutus est, qui

aduersus Casarem triticum de area sua auferre procurantem, dixit, si Deus de coelo descenderet, illud non amoueret. Cum Blasphemus verborum significata considerat, non excusatur. Vbi calore iracundie dicit, mixtus punitur, arbitrio iudicis.

Hæc verba. Ex decisione Regni Neapolitani 275. Francisci Vinij.

Cap. IV.

Hæc Blasphemia, Potestas de Dio, hæreticalis iudicatur, quoniam infidelitatis grauitem habet, ita vt etiam Inquisitores, sicut fortilegia punire possent. Hæc. Ex decisione eiusdem 388. Francisci Vinij.

Blasphemia est, mixti fori, & ab vtroque punitur.

Cap. V.

Pœna maledici, siue Blasphematoris in Deum, vel Beatam Virginem de iure canonico est poenitentia publica in foribus Ecclesie per certos dies. Iudex secularis etiam penam pecuniariam imponere potest, quia delictum ad vtrumque forum pertinet, ideo pena per vnum imposita, per alium impendendam non impedit.

Pœna. Ex decisione Parlamenti Delphinalis 508. parte, 1. Francisci Marci.

Iudeus Blasphemus, variis modis, quomodo variè punitus est. Cap. VI.

Cum Iudeus cartis ludens, dixerit, Al corpo di Christo la sarà cossì dubitabatur, an esset Blasphemia, Quia verba non tribunt Deo, vel Sãctis, quod verum non est, Blasphemia non inducunt, Nisi in contumeliam dicta appareant, ut si per membra pudent la Sãctorũ iurasset, quia in contemptum dici videntur, Iccidit si quis iurat per corpus, siue caput, vel membra Dei puniendus est, quia neque membra, neque corpus habet, de diuina natura intelligendo, At si de Deo, id est, filii persona intellexerit, qui corpus suscepit, si iurando, vel affirmando dixerit, Blasphemia non est, fecus est, si in contemptum, Ita enim est, si per membra pudibunda iuratur, Idem si super illicito actu, puta in ludo iuratur, Idem si extra illicitum actum, sed sine proposito, & irreuerenter, dicitur, Ad corpus Dei. Si diceretur ad corpus, vel Sanguinem Christi, Blasphemia est, quæ parificatur cū dicente ad corpus Dei, Quævis vtrumque dictum, Ad corpus Dei, & ad corpus Christi Blasphemia sit, tamen prior magis scandalosa est, cum non tantum irreuerentie sensum recipere possit, cum & de Deo, id est, persona filii Saluatoris Nostri, quam etiam hæresis, ac Blasphemia, de diuina natura intelligendo, quæ corpus nõ habet. In Blasphemia multi sunt gradus, iuxta quorum grauitatem puniendus est. Magis verò qui ex consuetudine id facit, puniendus est, quam is qui semel vel bis lubrico lingua dixerit. Quamuis igitur, Habere dictum Blasphemiam non videatur, tamen nomen Christi in vanum assumere non licet, nec hæbreo iurare permittitur, cum in cõtemptum facere videatur. Sed certe ita non potest iurare, vt obligetur, sed re vera Blasphemia non esse, conclusum fuit, & propterea à Blasphemia absolutus est, sed propter irreuerentiam in certâ pecunie quantitatẽ loco pio, sisco, & accusatori applicandam condemnare placuit. Cū Iudeus verba Blasphemia profert, Alii pena capitis puniendõ esse putat, alij ac loci aliquando pena pecuniaria, aliquando banno, propter scandalũ euitandũ. Iudeus, qui Crucifixum contempsit, dicendo, Ego possim mihi suspendi, sicut ille, qui illic est, vbi crucem respexit, cum blasphemia non esset, sed solum maledictum, in quingentis solidis condemnatus fuit. Alter qui Christiano dixit, fides vestra est Priapi, in poenapécu-

na pecuniaria punitus est: Alter, qui tres deceptores humani generis esse dixit, Moſen, Chriſtum, & Mahumettum ſuſtigationis poena, & banno affectus est. Iudeus aſſerens fidem hoſtram abutū eſſe, Chriſtumque Crucifixū non exiſtitū, in quinquaginta aureis condemnatus, perpetuoque exilio bannitus ſuit. Etiam Iudei blaſphemia ad mixtum ſorum pertinent, & præventioni locus eſt, & hæc ſententiam Senatus amplectitur.

Cum ludatus. *Ex deſiſione Senatus Pedemontani 241. Antonini Theſauri.*

Incidens cultro imagines Chriſti, vel Beate Virginis, morte punitur. Cap. V II.

Fullanus, pecunia in ludo amiſſa, Eccleſiā ingredies, picturam glorioſiſſimæ Virginis cultro incidit, propter indicia capſus, tortus, atque conſeſſus crimen, dubitabat, qua poena puniendus eſſet. Si mortis poena puniendus eſt, qui crimē in marmore, vel ſilice ſculpit, eo loci, quo poteſt ab hominibus conculcari, quantum magis qui ſtudioſe præſcindunt, ſerunt, atque lacerant Imagines, vel Cruces. Magna Curia ad manus obtruncationem, atque ad poenam mortis naturalis condemnauit, & ita per Conſilium Regium ſententia confirmata eſt, nam cum hoc delictum grauiffimum ſit per arbitrarie vique ad mortem extenditur. Cum quidam imaginem Crucifixi in aquas proieciſſet, ut pluias ceſſarent, furcis ſuſpenſus eſt. Alter qui propter ludum deperatus, oculos imaginis Crucifixi effodit, paſſim furcis ſuſpenſus fuit.

Fullanus. *Ex deſiſionibus Conſilij Neapolitani 504. Vincentij de Franchis, & Senatus Bardegalenſis 301. Nicolai Boerij.*

BERROARIJ.

Berroarij, & miniſtris iuſtitie vtrum credendum ſit. Cap. I.

Berroarij, ſive famuli, & miniſtris iuſtitie, aliquem capientibus tanquam delinquentem, atque in flagranti crimine repertum, & ita depoenantibus, an credendum ſit, capto delictum negante, ita ut illum conuincant controuerſum eſſe, ſed poſt multa conſuſum horum depoſitiones ad condemnandū non ſufficere, ſed ad torquendum duntaxat: Nam & accuſatoris loco ſunt, & in cauſa propria deponere videtur; Et propterea iudicatum eſt, capium ex eorum depoſitionibus condemnare non poſſe. Super armorum exportatione, illorum depoſitum non facile reiſcit, nam ex officio perquirere tenentur, & contrauenientes capere, atque ad carceres ducere, ideo eorundem relationi ſtandum eſt. Et in deliciis leuibus, item perpetratis de nocte, admitti debēt in quibus verifiſimiliter alie perſonæ non interueniunt. Cum tres Berroarij aliquos rixatos eſſe ad inuicem depoſuerint, atque eorum alterum blaſphemiam in Deum, & ſanctos dixiſſe, & factū propter multas circumſtantias veriſimile eſſet, nihilque in contrarium probaretur, condemnatione dignus eſt, præſertim ſi factum difficilis probationis exiſtit, aut reſpectu temporis, ſive loci, vel alterius qualitat. Vbi autem de magna poena agitur, pro conſuctis nullatenus habendi ſunt, ſed ad torturam procedendum eſt. Florentie Berroariorum depoſitionibus cum iuramento, ſuper armorum delatione ſtandum eſt, ita ſtatuto diſponente, & ideo Reo contrarium probandiſſimus incumbit.

Berroarij. *Ex reſolutione criminali 126. Petri Caballi, & deſiſ. Conſilij Neapolitani 379. Vincentij de Franchis.*

Berroarij, & executoribus referentibus fuiſſe vel beatorum, an credendum ſit. Cap. II.

Notum eſt, Berroarij, & miniſtris iuſtitie, in his, quæ ad eorum officium non pertinet, nullatenus credi. Ideo aſſerentibus verberatos fuiſſe, aut alia aſſeſſos iniuria ab eo, quem citare, grauare, vel capere volebant, credendum non eſſe frequenter calculo receptum eſt: At ſi cum relatione executoris, aliqua bonæ coniectura concurrerent, ut iudex tantam fidem adhibere poſſit, ſufficiens ad torturam indicium facient: In arbitrio iudicis reſidet, quāta fides adhibenda ſit. Quantum plures miniſtri ſunt, tantò tortor eorū fides eſt: Aliquando fidem iudex præſtare non poteſt, ſi de magno præiudicio agitur, ſi Rei perſona valde honeſta eſt, & integre fidei, ac non ſuſpecta, & executoris perſona ſuſpecta eſt, aut contrarium appareat, aut claris probationibus, aut validioribus coniecturis, & præſumptionibus. De conſuetudine autē huiusmodi executoribus ita referentibus credendum eſt, ut in Frācia. Delphinatū, & Florentie, ubi Banni ſuper hoc emanant, & in omnibus executoribus, miniſtris iuſtitie omnium tribunaliū tam illius Ciuitatis, quam locorum ſubiſcripti obſeruiatur, & contra reos ex ſola plurium executorum relatione, quando nihil in contrarium probatur, ad condemnationem deuenitur: Si quid etiā probetur, quod dubiam relationem reddat, ita ut iudex veram non eſſe ſuſpicari poſſit, quamvis probatio innocentiam non cōcludat, ad condemnationem non deuenitur, ſed ad torturam. Cum ſtatutum, de fide Berroarij præſtanda, loquatur, de vno tantum non intelligitur, quāniā numerus pluralis de duobus ad minus intelligendus eſt. Nimis periculofum eſt, d. d. vnius tantū, & viliſ, & ſuſpectæ perſonæ ſtare, Niſi & adminicula concurrerent, ut in lex ad credendum induceretur. Multò minus credendum eſt, ſi non ab eo, contra quem exequi volebat, ſed ab alijs impeditos fuiſſe, ne tale ſuperiorum mandatū exequerentur, hæc enim de connexis eorum officio nō ſunt, ſed agitur de iniuria ipſis illata, ideo teſtimonium ſuſpectum eſt. Si ſicrum ab eis acquirēdum concurreſſet, fides omnino tolleretur. Si executoribus credendum non eſt, ſuper iniuria eidem à capiēdo illata, multò minus ſi ab alijs, contra quos nihil in mandatis datum erat.

Notum eſt. *Ex reſolutione criminali 27. Petri Caballi.*

Executores capiendi rei, an poſſint illum reſiſtentem offendere, & occidere. Cap. III.

Delinquentem capere volentibus, qui ſe defendat, atque reſiſtat, nec ſe capi permittat, ita demum Berroarij, cæteriſque miniſtris, offendere, vulnerare, atque impunè occidere licitum eſt. prout pluries conſuſum, ac iudicatum eſt, ſi cum moderate inculpata tutela id faciant: Quamobrem ſi illum abſque offeſſione capere poſſent, iuxta offeſſi qualitatem puniendi ſunt. Si abſque ſiſſimum ſiſſimum abſque offeſſione capere poſſent, iuxta offeſſi qualitatem puniendi ſunt. Si ſemel fugientem vulneraſſent, & cecidiſſent in terram, ex ſecundo inibi vulneraſſent, ad trices per quinquagnum condemnati ſunt, nam in proſtratū in terram licite offeſſionis cauſa ceſſabat, pro ſalua manu capere poterant: Si capiendus pugnis reſiſtit, miniſtri, vulnerando, & occidendo, pro qualitate, ac quantitate exceſſus puniendi ſunt. Nimis periculofum eſt, huiusmodi viribus, & peſſimis viris tantam audaciam permittere, ut ſine moderate inculpata tutela in capiēdos ſaxare poſſent. Vbi capiendus eſt talis, qui impunè à quocunque priuato offendi, & occidi poteſt, ſecus eſt: ſed

quid

quid si captura iniusta futura esset? Cui executores superiores mandati omnino exequi debeant, si resistentem offendat, excusandi sunt, quia quavis executoribus iniusti mandati resisti possit, non tamen illis resistentiam repellendi potestas denegatur, cum de iustitia, vel iniustitia mandati iudicare non debeat. Quando quis tanquam iudex, aut tanquam officialis procedit, nunquam impunè resisti potest, nisi preiudicium irreparabile inferre vellet, aliter multa inconuenientia orirentur, atque reus continua occasio praberetur executoribus sub pre-textu iniustæ executionis resistendi, atque non seruatis de iure seruandis. Nec deficerent rationes pro excusandis resistentibus, ad concessam executionem impugnandam. Berroarij, quantum fieri potest, ab huiusmodi offensionibus capiendurum, cauere debent.

Delinquentem. Ex resolutione criminali 132. Petri Caballi. & decis. Senatus Burdegalensis 170. Nicolai Boery.

Seruantes executores in territorio alterius puniendi sunt. Cap. II.

Magnerij, vel familiares Curie Delphinalis nullatenus possunt intra castra, villas, vel mandamentum Baronum, aut nobilium iurisdictionum merum, mixtumque Imperium habentia, executionem facere, nisi ipsi Domini in primis debito modo requisiti fuerint, & de eorum negligentia per testes, vel instrumenta appareat, illorum autem relatio non sufficit, hocque in Regno Francie, obseruatur, atque iuri nostro conforme est, quoniam si perior in territorio inferioris actum iurisdictionis exercere non dēt, aliter ordo ipse cōfunderetur. Preles provincie defensoribus ciuitatū inhibere non potest, ne iure suo vtantur, nec episcopus Prelato inferiori, ne super causa cōcepta procedat. Vassallus primam cognitionem etiam causarum criminalium in eius territorio habere debet, & per Dominum impediri non conuenit. Senescallus Regni aliquod expletum iustitiae, in causa bannis subdit exercere non potest, nisi in causa refores. Quando minor Curia in procedendo praeuenit, maiori desistere non debet. Quamobrem si seruantes, eorum officio in terris Baronum, & Banereturum abutuntur, per locorum iudices puniendi sunt. Executiones literarum Curie Delphinalis per officarios locorum fieri debent.

Magnerij. Ex decis. Parlamenti Delphinalis 91. parte 2. Francisci Marci.

CALVMNIA.

Calumnia quomodo probetur. Cap. I.

Eo ipso, quod accusator in probando deficit, calumniari praesumitur, & de calumnia puniri potest, nisi de iusto eorum errore doceant, quando accusator fimplenē probat, excusatur, si reus nihil probauerit. Accusationem calumniosam pronunciare sufficit, nam in delictis, quae a iure nomen sortiuntur, veluti calumnia, iudicem super facto pronunciare satis est.

Eo ipso. Ex decisione Rotae Bononiensis 46. Petri Benister di.

Calumniator solitus quomodo puniendus.

Cap. II.

Cum quis falsam accusationem instituit, non de falsitate, sed de calumnia puniendus est: Vbi autem falsas accusationes facere conuenisset in capite, & amputatione linguae puniendus est: Quando poena capitalis, & membri simul imposita est, poena membri praecedere debet.

Cum quis. Ex decisione Parlamenti Delphinalis 736. parte 1. Francisci Marci.

CARCER, ET CARCERATVS.

Carcer quid sit. Cap. I.

Carcer, quallor, & mala mansio appellatur, speciesque seruitutis est, ita vt maior poena in carcere stare, iudicetur, quam in agro, vel quolibet alio publico opere laborare: De iure canonico maior poena, quae infligi possit, carcer est, quia mortis loco succedit.

Carcer. Ex decis. Regni Neapolitani 201. Francisci Vinij.

De eodem. Cap. II.

Palatium in carcerem a iudicibus assignatum, publicum, non autem priuatum dicendum est, & quo ad effectum statuti punientis eximentē de carcere publico, sub eodem comprehendit, conclusum est. Carcer publicus dicitur, non solum locus ille, qui perpetuis custodiis custoditur, & foris clauibus aperitur, sed quilibet alter in carcerem assignatus, quoniam sola iudicis destinatione, atque mandato, publicus fit. Omnis locus, a quo, suo arbitrio quis dulcedere non potest, carcer dicitur. Nihil interest an quis compedibus, vel parietibus contineatur. Si Princeps aliquem carceribus mancipari iubeat, satis illi obtemperatum dicitur, si Palatium, vel tota ciuitas in carcerem assignetur.

Palatium. Ex decisione Rotae Erensis 90. Hieronymi Magonij.

Carcer aliquando cadit in poenam. Cap. III.

Longa rei carceratio, vt plurimum ad condemnationis diminutionem prodesse solet, quandoque etiam ad totalem poenae extinctionem, quoniam tanto tempore reus in carceribus detineri potuit, quod delicti poenam etiam in totum luisset. Et ante sententiam, & post eam longa carceratio prodesse, nam si quis in exilium temporale condemnatus fuerit, tempus carceris, exilium diminuit, & si toto exilij tempore inibi steterit, illud impleuisse videtur, ita vt liberandus sit, & tempus enim exilij a sententia currere incipit. Vbi ex alia causa, quam culpa, & defectu iudicis, post sententiam detineatur in carcere, illud tempus exilium non diminuit.

Longa. Ex resolutione criminali 142. Petri Caballi.

Carceratio an possit introduci per pactum, vel statutum. Cap. II.

Per pactum introduci posse non videtur, vt pro debito civili, quis carceribus mancipetur, quia homo liber non est dominus suorum membrorum, sed istud in priuatis carceribus prohibuitur est. Per statutum vero introduci potest, nam pro debito fiscalibus dispositum est, ergo & in priuatorum debitis fieri possit, permittendum est. Nemo pro debito civili capi debet, nisi in defectum bonorum.

Per pactum. Ex decis. Parlamenti Delphinalis 396. parte 1. Francisci Marci.

Doctores an gaudeant privilegio carceris. Cap. V.

Reatus omne privilegium excludit, quod fortius in viro literis praedito procedit, quoniam plus delinquere dicitur, quam obrem licet alias Doctor carceris privilegio gaudeat, quando de leui debito agit, secus est si de gratissimo. Viro literato, & bene famoso, si interduum deficiat, poena ex causa mitiganda est.

Reatus. Ex decisione eiusdem 81. parte 1. Francisci Marci.

Mulier

Mulier an possit in carceribus detineri.

Cap. VI.

Mulier de crimine imputata, si illud leue sit, personaliter capi non potest, nec in carceribus retineri, sed ubi fideiussores de iudicio sibi relaxatur, & ubi fideiussores caret, sub iuratoria cautione. Quod concessum est ob muliebrem reuerentiam, ac honestatem, inhoneste non conceditur. Sed hodie & per statuta, & per generale curiarum consuetudinem, cum iuratoria cautione non auditur, Pro graui autem, & atroci delicto, etiam honesta personaliter capi, & carceri mancipari potest: Carceres autem mulierum separata à carceribus masculorum esse debent. Mulier nobilis, & honesta conditionis in carcerem deici non debet, sed domus alicuius nobilis, aut honeste matronæ pro carcere sub fideiussoria cautione, assignari potest. Si verò delictum atrox est, siue in carceres, siue in Monasterium, vel in Prætorium in aliquo cubiculo sub honesta custodia, & fideiussione retinenda arbitrio iudicis, delicti qualitate inspecta, ponenda est. Pro veneno dato alteri, quæ mortua est, in carceres consocienda est.

Mulier. *Ex resolutione criminali 78. Petri Caballi.*

Senex, an possit carcerari pro debito ciuili.

Cap. VII.

Senex sexagenarius pro debito ciuili, ex iuris dispositione in carceribus mancipari non potest. Nec in criminalibus torqueri possunt: Maiora sensus privilegia, quam mulieribus concessa sunt, sed ista pro ciuili personaliter detineri non debet. Senes à muneribus personalibus exempti sunt. Sed ubi generaliter disponitur, atque consuetudine receptum est, omnes in causa ciuili, personaliter capi posse, & in carceribus retineri, in contrarium non soluentium, nulla ætatis distinctio ne habita, ab ipsa regula recedendum non est. Multa mulieribus sexus ratione permixta sunt, cū senes ex voluntate ita se obligent, fidei impudent, curdammum patiuntur. Senatus censuit, non esse & carceribus relaxandum, sed vt ætatis aliqua ratio habeatur, non esse arctius detinendum, sed solum in domo Prætoris arrestandum.

Senex. *Ex decisione Senatūs Pedemontani 123. Othauiani Cachetani.*

Frater ad instantiam fratris creditoris non potest carcerari.

Cap. VIII.

Frater in solidum à fratre conueniri potest, sed ad illius instantiam carceribus mancipari non posse, conclusum est, & socius, qui fratris loco est, beneficio gaudeat, in quantum facere potest, & hæc extensio æquitati, ac bonis moribus conuenit.

Frater. *Ex decisione eiusdem 119. Antonini Thesauri.*

Socer pro dote non potest carceribus mancipari.

Cap. IX.

Per Ritus Regni disponitur, quod promittens de rato, aut promissionem adimpleat, aut carceribus mancipetur, & ideo dubitabatur, an hoc idem in fœdore procedat, qui beneficium habet. Deducto ne egeat, & negatiua pars obtinuit, nam propter prædictum beneficium in carceribus retineri non debet. Quod etiam procedere visum est, si beneficium Ritus per locerum in ampla forma renunciatum esset: & ita pluries iudicatum est: Eadem ratio est, cur pro dote promissa in carceribus detineri non possit. Itaque & eadem iuris dispositio esse debet.

Per Ritus. *Ex decisione Regni Sicilia 69. Gaspari Masfrilli.*

Personæ quæ carcerari non possint, à quibus.

Cap. X.

Hoc eodem privilegio, ultra fœderum, multas personas gaudere, certi iuris est: Nimirum Pater, tam naturalis, quam spiritualis. Item mater, aui, auia, prauus, & alij superiores vtriusque sexus, Neque filiusfamilias emancipatus à patre, neque frater à fratre, neque maritus à vxore in carceres detrudi possunt. Neque inulier, nisi tempore promissionis dotis, in dolo fuisset. Cuiusmodi pro debito ciuili carcerari non possit, frequentiori calculo receptum est. Item iudex in causa syndicatus condemnatus, & miles, Patronus, liberique eorum, & parentes, Donatores, socij, atque coloni partiarj. Sed quid si fœder fauori suo renunciauerit? Quid si in iuramento pro dotibus promissis, aliquo beneficio exigi posse videtur, sed contrarium decusum est: Nam cum reuerentia, quæ fœderi debetur, à natura introducta fuerit, ideo non potest pacto remitti, ei denique renunciar: Cum vir, & vxor vnacaro sint, pater viri erit pater mulieris, & è contra, quibus omni iure, reuerentia debita est. Iuramentum autem, vel obligatorium non est, vel contra bonos mores dicitur. Item quia secundum verisimile iurantem mentem intelligendum est, Nec est verisimile illum ad eius fauorem inducta, ad tollendos bonos mores, contrariare voluisse, & ultra iurantis intentionem nihil roboris rei iurata addit. De generali renunciatione disputandum non est, quæ speciosissima esse debet, sed exceptioni, quod quis non teneatur, nisi in quantum facere potest, renunciar non potest.

Hoc eodem. *Ex decisione Rota Marchia 16. Matthei de Amatis.*

Doctores, & medici, quando gaudent privilegio ne possint carcerari.

Cap. XI.

Doctores, & medici, si actu legunt, & in matricula descripti sunt, pro debito ciuili carceribus mancipari non possunt: Cum igitur medicus actu non legere, immunitate gaudere non debet. Præsertim cum neque in rollo descriptus esset, atque forensis existeret. Refugium miserorum est confugere ad ista medicata suffragia.

Doctores. *Ex decisione Rota Lucensis 6. Iosephi Ludouici.*

Carcerari quando quis debeat, & quomodo custodiendus sit.

Cap. XII.

Antea de delicto constare debet, vt in carceres quis deiciatur, Cum agitur de enormi, & ubi pœna corporis atilictiua inponenda est, in vinculis, & compedibus tenendus est, sed manice ferreae ossibus inhaerentes, poni non debent, sed prolixiores catenæ, vt cruciatu desit, & sub fida custodia maneat, si aliter fieret, & morentur, imponentes homicidæ dici possunt: Antequam reus conuincatur in vinculis, & catenis poni non debet. Iudex providere debet, ne custos carceris illos male tractet, atque victualem substantiam, & pannos albos ministrare faciat. Vincula, & manice species questionis sunt, ideo quando carcerari respondent, illis catere debent.

Antea. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 910. parte 1. Francisci Marci.*

Captura pro quibus debitis est pe remissa.

Cap. XIII.

Pro debitis fiscalibus per modum arresti, non autem per modum carceris captura permittitur. Aliquando literæ Regis concessæ sunt, vt ne pro debitis fiscalibus capiatur, Pro debitis priuatorum, non permittitur,

tur, & tunc debitor cedendo bonis, carceres euitaret.

Pro debitis. *Ex decisione eiusdem 449. parte 1. Francisci Marci.*

Carceratus, quando debeat fideiussoribus commendari. Cap. XIV.

Quando crimen, de quo agitur, non est leue reus, cautioni commendari non debet; *Quantum* ad detentionem in carceribus, nulla differentia constituenda est, an crimen confiscatur, locus quo ad vincula. *Quoniam* in poena pecuniaria defectu corporalis dari potest, tunc fideiussoribus non relaxatur. Vbi quis potest fideiussoribus commendari, si illos exhibere retardaretur, & sententia in proin tu ferenda est, non est viterius cautioni locus, sed sententia ferenda est. Etiam in crimine enormi fideiussoribus commendatur, si de confuetudine fuerit.

Quando. *Ex decisione eiusdem 902. par. 3. Francisci Marci. & consilij Neapolitani 30. Antonij Capcy.*

Quando in defectum poene pecuniariae imponitur corporalis, an quis sit fideiussoribus relaxandus. Cap. XV.

Vbi per statutum, pro furto poena pecuniaria imponitur, & in eius defectum corporalis, plurimigenialiter distinguendo, dicebant, fideiussoribus relaxari non posse: Sed Senatus censuit distinguendum esse, nam si disponat per verba soluendi potentiam denotantia, videlicet, si soluere non poterit, & tunc sub fideiussione idonea dari potest, si vero per verba, actum soluendi denotantia, nimirum si non soluerit, tunc fideiussoribus commendari non debet, quia vbi lex solutionem requirit, satisfactio non sufficit, datus expromissoribus, vel pignoriis: Cum autem quaestio difficultas ab eo pendeat, quod utroque casu iudicis sententia elusoria reddi possit, si datus fideiussoribus relaxaretur, atque tortura locum esse contingeret, propterea Senatus censuit, fideiussoribus idoneis, immobilia possidentibus commendandum esse, saltem pro concurrenti quantitate, & quod si reum exhibendum esse, ordinari contingeret, si se non exhibuerit tunc respectu partis laesae, quam respectu fisci, pro conuicto haberetur.

Vbi per statutum. *Ex decisione Senatus Pedemontani 18. Gaudentii Caccherani.*

Pro sacrilegio reus an sit fideiussoribus relaxandus. Cap. XVI.

Sed quid si pro sacrilegij crimine detineantur, cuius poena est corporalis, & ideo poena respectu, graue delictum est. Sed certe sacrilegium dici non posse visum est, cum locus contumacialis prophanus existat, & de iure ciuili, ita demum sit, si sacrum de sacro auferatur, ite quia de iure canonico poena sacrilegij est pecuniaria, vel excommunicationis per sententiam inferendo, ideo cautioni commendandum esse placuit. Quando auferatur sacrum de sacro, poena legali, vel canonica puniri potest.

Sed quid. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 652. parte 2. Francisci Marci.*

Offendens Doctorem non est fideiussoribus commendandus. Cap. XVII.

Quando notorie de delicto constat, reus fideiussoribus relaxandus non est, cum igitur in loco publico, ante iudicum tribunal de liuore faciem Doctoris pulsauerit, oculorumque laesent, quam ratione personae atrox iniuria dicenda est, tum ratione poenae, nam cum lege Iulia de vi publica teneri coelsum fuerit, quae de portatio est, itaque poena corporalis est ergo fideiussor non datur. Doctores resplendere dicuntur, veluti stelle in perpetuas aeternitates, iccirco propter eam nam personae dignitatem, ita puniuntur. Conuentio-

ne ciuitatis cauetur, satisficere paratum non detineri, nisi de crimine laesae maiestatis agatur, vel alterius enormis, propter quod fideiussoribus commendandus non esset: *Quae* sane secundum iuris terminos intelligenda est, nam propter ipsum relatiuum precedentia restringuntur, ut ita demum relaxetur, si de iure id fieri debeat, quod & semper in quacunque dispositione subintelligitur: Patet ex tenore verborum idem velle, quod ius commune, ad quod expressè se remittit, ita ut nulla interpretatione opus sit, nec esse nouum, statutum idem disponere, quod ius commune, nam & speciale vinculum, maiorem vim addit, & magis ad animaduersionem, quod specialiter iniungitur. *Quae* dubitationis tollenda gratia inferuntur, ius commune non ledunt. Vbi de alterius prauidicio agitur, melius est, ut statutum nihil ultra ius commune disponat.

Quando. *Ex decisione Rotae Aneionensis 58. Hieronymi Laurentij.*

Carceratus sub fideiussione, & sub custode, in vinculis esse dicitur. Cap. XVIII.

Multa dispositiones circa materiam carcerandi etiam minores, factae sunt, de iure communi, quando de delicto quis accusatur, per quod poena mortis naturalis, vel ciuilis imponenda est, in carceribus causis in diceret debet, deinde Imperatores iuris asperitatem lenierunt, & non nisi in crimine laesae maiestatis, vel heresis, inibi detineri iubent. Sed per capitulum Regni disponitur idem, quod de laesa maiestate dictum est, id est, quae si in fragrant crimine deprehensus fuerit, vel maleficium commisisse liquet. Ritus vero Regni distinguit: nam aut delictum est recens, id est infra duos menses factum, & tunc accusatus, vel carceribus mancipatur, vel fideiussoribus commendatur, nisi in crimine laesae maiestatis, vel heresis, sed alternatiua in iudicis electione posita est, aut non est recens, & non nisi conclusio processu in carceribus detineri potest. Si contra reu ad bannum processum esset, siquidem bannitus sponte infra duos menses comparere etiam si de recenti delictum factum fuerit, sub fideiussione de se praesentando, stare potest, quousque contra eum cohererit: Cum igitur in delicto de recenti versetur, quonia infra duos menses a die commissi delicti accusatio facta est, rei de homicidio accusati in carceribus stare debent, multoque magis, quia post duos a die banni menses seipsos constituerunt: Sed an legi satisfactum dici possit, si rei nobiles viri, in certis aulis superioribus Palatii, sub fideiussione magne pecuniariae summae, deinde non nisi descendendo, possint fuerint? Carceratus est, qui de loco ad sui libitum discedere non potest, sed quia in custodia esse debet, ideo index statuto non satisfactus, nisi custodem dederit. Is cui datur custos, in vinculis esse dicitur. Qui vero fideiussores dedit, atque de non discedendo inrauit, neque in vinculis, neque in custodia esse dicitur. Custodes hoc casu de solo dolo, & culpa teneri visum est.

Multa. *Ex decisione Consilij Neapolitani 154. Antonij Capcy.*

Baro non potest carcerare executores Regis. Cap. XIX.

Neque Baro, neque Banereti, pro exequentis literis Regis, vel Parlamenti in coram Baronis requirendi sunt, quia in toto Regno iurisdictionem habet: Quamobrem cum executores Regum carceribus mancipasset, ipse nullus declaratus existit, & contra ipsum Baronem arrestum latum fuit.

Neque. *Ex decisione Senatus Burdigalensis 8. Nicolai Ecery.*

Dominus

Dominus ob priuatum carcerem seruo adultero datum, qua poena punitus est. Cap. XX.

Nec pater, nec domini, nec maritus, aut Abbas, qui in carceribus per certas horas detineret, & cu fodiare possunt, ad indicem mitti fecerit: Sed quia dominus propter adulterij suspensionem, quam de famulo cum vxore sua habebat, in fecerit, atque obiculis locis sepe loquere, in carceres detrudi fecerat. Cum eundem adulterum cum vxore reperiunt occidendi fas esset, diuq; in cauenta castri de penna detinuit, ideo in quingentis libris pro famulo, totidemq; pro sisco codemmare visum fuit. Auctores vero in ducentis duntaxat pro famulo.

Nec pater. *Ex decisione eiusdem 275. Nicolai Boerij.*

Recognitio debiti ob metum carceris est nulla. Cap. XXII.

Cum quis pro re ciuili iniuste detinetur, si debitum pro retineri faciente recognoscit, metulose, ac nulliter agere dicitur, etiā si extra carceres positus, confiteretur, quoniam ista cautela fraudem continere dicitur. Actus in fauorem detinentis non valet, & tamen in priuato carceris factus dicitur. Multo magis si detinens superior esset, nam etiam reuerentialis concurrebat, praesertim si non parentes praecceptis suis, male tradere consueuerit. Huiusmodi recognitiones potius ob timorem, quam ex debito factae praesumuntur.

Cum quis. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 377. pars 2. Francisci Marti.*

Carceratus etiam damnatis sacramenta danda sunt. Cap. XXIII.

Detentis in carceribus, siue pro debito ciuili, siue ex causis criminalibus, etiam si ad mortem damnati essent, sacramenta ministranda sunt, & tunc sumendo corpus Christi, immunitate gaudere non debet, quoniam cibis animae, non corporis est: Sacra vñtio danda non est, quoniam infirmis tantum danda est. Quando Sacramentum Eucharisticum recipiunt, tribus diebus a poena mortis immunes esse debent.

Detentis. *Ex decisione eiusdem 10. parte 2. Francisci Marti.*

Carceratum condemnatum occidentes, qua poena puniuntur. Cap. XXIII.

Parentes, vel consanguinei venenantes, vel aliter carceratum condemnatum, siue condemnandum ad aliquod mortis genus, occidit, ne familiae honor dehonefietur, ordinaria delicti poena tenentur, nec ab ea sub praetextu deuotae infamiae excusantur: Non licet priuatis ex quacunque causa carceratum offendere, qui sub securitate, atque protectione Curiae stare dicitur, etiam si bannitus existeret, vel in manibus familiae reperiatur: Postquam bannitus captus est, permissio de eo occidendo cessat, nam auctoritas publica praefertur: & ita indicatum fuit, laqueo enim suspēdi iustum est, eos, qui bannitos captos, eorumdem inimicos, in manibus familiae, dum ad Ciuitatem ducebantur, armata manu aggressi itinere occiderunt. Idem esse placuit, si ab vno de iudicis familia occideretur, quoniam probabile dubium se habere diceret, ne sibi imminere eriperetur, quia & si morte puniendus esset, nisi a iudice in mandatis haberet. Vbi verò a primato captus fuerit, istae rationes omniño cessant.

Parentes. *Ex resolutione criminali 94. Petri Caballi.*

Iuste, vel iniuste carceratus, utrum aufugere debeat citra peccatum. Cap. XXIV.

Iuste captus, ac carceratus, si aufugeret, mortaliter peccaret, iuste verò damnatus ad mortē, aut mem-

bri amputationem, etiā si carcerem apertū inueniret, exire non tenetur, ut mortem euadat, nisi tam grauis necessitas offeratur, aut scandalum euitandum, tunc enim citra vllam culpam mortē expectare debet, melius est indignus carcer, quam libertas indigna, multoq; fatius immeritum pro iustitia mala pati, quam per seculis bonis affluere. Si reus legitimis probationibus confusus a iudice interrogetur, sub mortali culpa reatu, etiam in tormentis, utrum crimen commiserit, reip. odere debet, nam quoniam iniuste torquetur, iuste tamen interrogatur. Vbi iniuste captus, & carceratus, siue ad mortem damnatus est, fugere tenetur, alioqui maxima temeritate vltus peccaret, vbi eunq; aufugeret, neq; eius fidei iussor teneretur. Iniuste captus, appellare debet, aliter, & sententia, & executio valida est. Carceratio hominis magni prauius est, atque infamiae, item torturae species exilit.

Iuste. *Ex decisione Regni Neapolis 201. Francisci Vinij.*

Euadentes carcerē effraeto, qua poena puniantur. Cap. XXV.

Euadentes carcerē effraeto, delicta non confitentur, pro quibus detinebantur, neq; pro eis puniendi sunt, si innocentes, aut non conuicti inueniantur: Nam cum lex, ita fugientes, puniendos esse decuit, neq; specialem poenam imponat, ideo arbitraria locum sibi ven dicat, ut iudex pro suo arbitrio, causa cognita puniat. Non igitur ita fugientes, pro confessis habendi sunt, pro quibus ordinaria potius, quam extraordinaria poena locus est. Detenti in carceribus ex causa, ex qua innocentes inueniuntur, ratione conspirationis, de frangendis carceribus, cum aliis factae, poena a lege indeternata puniendi sunt. Nulla lege cautetur, ideo confessionem induci, crimen non commissum poenam non meretur. Confessio vera, cum quem innocentem esse constat, puniri non facit, & si post confessionem, atque condemnationem, de innocentia confiteretur, a principe restituitur, neque igitur, ex facta, quae ex fuga a carceribus effraetis inducitur, idem operari potest. Non conuenit nocentem, & innocentem pari poena ordinaria puniri, quod sequeretur, si innocens prius propter huiusmodi fugam ita punitus esset, & postea verè innocens, atq; conuictus de crimine, caperetur, quem pro bono publico idem supplicium capere decet. Quamobrem conspiranti in carcerem, pro crimine non commissum, nulla poena danda est, sed tantum pro conspiratione fuga, siue fractura: Si igitur nulla fractura interuenit, ex sola fuga mitius puniuntur, quam sit poena capitis: Si verò carceribus mancipati neque fugiunt, neque frangunt, sed adiuticem conspirant, ut ruptis vinculis euadant, & tunc delictum grauius fit, atque puniuntur amplius quam si non conspirassent. Innocenti conspiranti, poena indeternata est: Si quis carceres, vel fores ruperit, & euaserit, capitis poena plectendus est, si solum corruptum, sed non euadunt, neq; potuerunt, quomodo cūq; conspirationem fecerint, capite etiam puniendi sunt. Nec poena de mitiori interpretanda est, ita ut deportatio intelligatur, & ita in Regio criminali consilio conclusum est.

Euadentes. *Ex decisione Consilij Cathalonie 1. Ludouici Peguera.*

Carceratus iniuste, an possit aufugere de carceribus, & ire ad superiorem. Cap. XXVI.

Iniuste carceratus, carceres impune frangere non potest, nec eis aufugere, nam cum per viam iustitiae, per appellationis remedium, siue recursum, vel querele, eius indemitati prouidere possit, res mali exempli esset permittere, quod factiua vi posset; Neque tolerandum est, quod iudicis auctoritate det en-

detentus cognoscat, vtrum bene, vel male carceribus mancipatus fuerit, omnes enim carcerati aufugerent, atque carcerationis validitatem, in disputationem ponerent, & sepe obtinerent, quod non sine maximo iudicium contempit, atque iustitia dedecore sequeretur. Sed quid si fugiens ad superiorem accesserit? Idem dicendum est, nam quando sub pretestu indebitae captivae, effracto carcere fugiat, nimis aperiretur via fugiendi carceratis, & superiori se praesentando, excusari non posset, excusatus igitur non est, sed initius puniendus, oblatio non excusat totaliter, sed aequaliter. Cum pena fugientis à carceribus cum fractura arbitraria sit iudici, iuxta facti, & personarum qualitatem, ideo illa dispositio, quae de capitali pena loquitur, non de morte naturalis, sed de mitiori intelligenda est. Et habita ratione nullitatis, & indebitae captivae (sequitur causa) ob quam eam deventum fuerat, iunctis, statim post fugam ad superiores arrepti, atque repositionis in carceribus, & torture ad detegendos culpabiles in fuga per duas vices illate. Item vilis, atque paupertatis personae: Haec omnia mouerunt, vt in duobus tantum iudiciis finis puniendum esse, resolutum fuerit.

Iniunct. *Ex resolutione criminali 42. Petri Caballi.*

Carceratus pro criminalibus non potest commendari pro ciuilibus. Cap. XXVII.

SI pro causis criminalibus in carceribus detinetur, atque executio corporalis facienda est, pro causis ciuilibus nullatenus recommendari potest, si rationem administrationis redditurus esset, creditor modicam dilationem obtinere potest, vt in executione capitali suae sedeat, extra casum, nullatenus pro ciuilibus causis detineri potest: sicut domi tutus existit, ita & in carceribus esse debet, vbi ad fisci instantiam detinetur; si eum depositario reum cursu committitur, ita commensurari personarum, sed per sequestrationem depositario factam, depositi restitutio impediri non debet. Si pro causis. *Ex decisione Rota Persina 70. Iosephi Ludouici.*

Carceratus, in exilium condemnatus, quare possit recommendari à creditoribus.

Cap. XXVIII.

Haec autem vera esse iudicatum est, in poenis, quae in solatium condemnati non reducant, nimirum si ad mortes, vel triremes, aut deportationem damnatus fuerit, aut alia valde in corporis afflictiva, in quibus si breui dilatione creditoribus consuli posset, recommendatio teneret, dummodo executionis sententiae criminalis impeditiva non existeret. Sed vbi executio poenae impositae, maius solatium debitori condemnato afferret, quam si in carceribus detineretur, nimirum si in exilium condemnatur, cuius poenae executio debitorem à suis creditoribus liberat, saltem propter conueniendi impossibilitatem, tunc recommendatio valida est, atque executionem suspendit, quousque creditoribus satisfecerit, aliter executio magis solam, quam pena existeret, & ita conclusum, atque iudicatum fuit.

Haec autem. *Ex decisione Consilij Cathalonici 69. Ludouici Pegneri.*

Carceratus nulliter potest recommendari pro debito vero. Cap. XXX.

Quando de veritate constat, neque solemnitates, ne quae iuris ordo seruatur, sed non obstante illarum pretermissione sit executio, quamobrem si captiua fuit nulla ob citationis defectu, siue alio modo, & in rei veritate de debito constat, à carceribus relaxari non debet, sed confirmari, & ita saepe saepius decisum est.

Cum creditor debitorem pro maiori quantitate, carceribus mancipari facit, tunc arrestum est nullum ipso iure, quia decretum partim ex causa vera, partim ex falsis, in totum ruit, sed hae de rigore procedunt, de aequitate autem pro vera recommendari conuenit, ne creditor ius suum amittat.

Quando de veritate. *Ex decisionibus Collegij Tifani 79. Defforis Marti. Rota Persina 40. Iosephi Ludouici, & Parlamentis Delpinalis 1061. parte 1. Francisci Marci.*

A captura an, & quando possit appellari.

Cap. XXX.

Icet captura ab initio nulla existeret, tamē quia per confessionem debitoris, constat de debito, ideo recommendari possit certa est conclusio. appellatio à captura, post multum tempus, tanquam à continuo grauiamine fieri potuisset, nisi fideiussoribus dando, capturam approbasset, & cum fructuum restitutionem promiserit, grauari non dicitur, qui grauiamini consensit.

Licet. *Ex decisione Rota Florentina 126. Hieronymi Magoni.*

Captura iustificatur superuenienti notitia rei in citatione deducta. Cap. XXXI.

Ob defectum citationis, mandatum de capiendi datum, nullum dici debet, & ideo captum relaxare conuenit, quoniam iudex vim intulisse dicitur, atque propria libertate spoliasse, quamobrem ante omnia restituendus esset: Si tamen verè constat de debito, vel per confessionem capti, vel alio modo, tunc relaxationis locus esse non potest: Cum etiam citatio non legitime facta superuenienti notitia, ita ligat, sicut si legitime emanasset, & de notitia cessionis constare visum est, tū quia in margine instrumenti, ante citationem scripta erat, neque illud sine cessione per legisse potuit, tum ex inhi bitione, & alijs, Propterea nullatenus à carceribus relaxandum esse placuit.

Ob defectum. *Ex decisione Rota Romana 151. parte 2 in Nouissimis Cantuey.*

Carceratus declarata nulla indulgentia, non potest recommendari pro debito, etiam confestato. Cap. XXXII.

Cum Andreas vigore indulgentiae liber incedens, propter banna emanata contra delinquentes captus, in carceribus mancipatus, ipsam indulgentiam produxisset, aduersus quam, ob causas à fisco allegatas, iudicatum esset, ideo in pristinam libertatem reponendum esse, placuit; sed si interim in carceribus creditoris debitum confessus fuisset, an pro eodem reum recommendari possit, & pro parte negativa bis iudicatum est, nā etiam si ritè captus fuisset, sub Principis clipeo deceptus reperiretur, ipsa enim Curia, praeiudicio decreto, & cum causae cognitione indulgentiam concessit, atque debitas provisiones, cum inserto decreti tenore expediti, quibus aduersus quoscumque executores se tueri potuisset, quamobrem captura ex parte iudicis indulgentis, iniustissima fuit. Confessionem debiti nullatenus obstat, visum est, quoniam pendente indicio repositionis in libertatem interrogatus fuit, Neque eam ciuiles iudices fieri fecissent, si notitia habuissent, de repositione in libertatem coram criminalibus disputari.

Cum Andreas. *Ex decisione Consilij Neapolitani 415. Vincentij de Franchis.*

Carceratus iniuncte à tertio recommendari non potest. Cap. XXXIII.

Iniuncte captus, per tertium recommendari non potest, quod si fuerit, captura nulla declarata, & ipsa recommendari.

commendatio pro extincta habenda est, & ita conclusum, atque iudicatum fuit: In capiendi errari potest, vel ab ecclesia extrahendo, vel tempore quo capi non poterat, exequendo, aut si iudex in competens existeret, his, & similibus casibus sua libertate priuatus dicitur, & ante oia restituendus. Cum igitur Fullanus post provisionem supercedenti facta, spretis per officialem capientem, partemque instantem literis, iniuste captus dicitur, ante omnia etiam contra instantiam tertij, restituendus est: Petens attentatorum remedio restitui, a tertio quandocunque opponente, impediri non potest. Et ita in Regia Audientia declaratum est.

Iniuste. *Ex decis. Consilij Cathalonie* 133. *Lud. Peguera.*

Captura nulla non approbat per cautionem praestitam, per quam liberatus est. *Cap. XXXIV.*

Siquis, dum a priuato caperetur, qui capiendi potestatem non habebat, cautionem dederit de se representando toties, quoties requisitus fuerit, captura nullo modo approbatur dicitur, Nam & officiales iniuste capientes ad similitudinem supplicij, velut calumniatores puniendi erant, in cuius locum hodie arbitraria pena successit, ergo cautio per carceratij praestita, quod delictum est, approbare non potuit, alias delinquendi occasionem daret, quae omnino praecidenda est. Et quod nullum est, aliquid fieri est impossibile. Item quod in fauorem introductum est, retorqueretur in odium, cautio in fauorem introducta dici debet, per quam libertatem consequutus est, ergo de nullitate ipsius dicere posse conclusum est.

Siquis. *Ex decisione eiusdem* 74. *Ludonici Peguera.*

Captura quando sit valida, pro suspitione fugae. *Cap. XXXV.*

DE incompetencia iudicis cohereri non potest, qui sub eodem Principe est, & in loco destinata solutionis ius dicit, cum igitur capturam ob suspensionem ordinasset, carceratum ita demum relaxandum esse, placuit, si cautionem dederit.

De incompetencia. *Ex decisione Senatus Pedemontani* 220. *Antonini Thesauri.*

Carcerati confuentes ad ecclesiam quando gaudeant immunitate. *Cap. XXXVI.*

Ancaribus ad ecclesias confuentes, inde extrahi non posse, sed tutos esse debere conclusum est, nam exceptus non appareat, sub immunitatis regula manet: Et cum aliquando ab ecclesiis extracti essent, Senatus censuit, restituendos esse, & ita in consilio Regio, frequentissimo omnium voto conclusum fuit. Hoc etiam in capitaliter condemnatis, atque bannitis procedere visum est: Nisi delicta talia perpetrassent, pro quibus ecclesia immunitatem non habet. Et ita in omnibus conclusum est, atque sententia latae sunt.

Ancaribus. *Ex decisione Consilij Cathalonie* 61. *Ludonici Peguera.*

Carceratus pendente securitate tempore, an & quando liberandus sit. *Cap. XXXVII.*

Quotidie in hoc regno securitates bannitis pro certo tempore, ex causa conceduntur, sed cum infra securitatis tempus capiuntur in pristinam libertatem reponimus, & in talem, securitatem, ut illorum persecutio difficilis sit, Idque fieri debere visum est, etiam si iudex concedens, potestatem non haberet, ne decipiantur, qui securitate gaudere arbitrantur. Quando vero infra tempus delinquant, & capiuntur, si hoc punibile est, pro omnibus delictis, etiam ante securitatem commissis, puniendos esse, conclusum est.

Quotidie. *Ex decisione Regni Neapolitani* 258. *Vincen-
tij de Franchis.*

Nullus carceratus potest relaxari absque iudicis licentia. *Cap. XXXVIII.*

Etiam minime legitime captus, per custodem, sine iudicis licentia, relaxari non potest: Item pro debito pecuniario carceribus mancipatus, accedere quoque creditoris consensu, absque iudicis licentia, liberari non debet.

Etiā. *Ex decis. Regni Neapolitani* 202. *Francisci Vinij.*

Carcerati, quomodo relaxandi sub diebus festiuis.

Cap. XX XIX.

Cum in diebus Paschalis, carceratos relaxandos esse praeterquam in certis casibus dispositum sit, Id non ex toto intellectum est, sed vi sub tuta custodia reponantur, quoniam non est abolitio poenae, sed potius miseriae causa facta relaxatio: Dies Paschales sunt, septem dies ante, & totidem post: In latronibus insignibus, secus est, quia propter criminis immanitatem, omni tempore, etiam executio fieri potest, etiam in quibuslibet diebus festis ad torturam poni, item ad furcas mitti possunt: Beati qui iustitiam faciunt omni die, & ita de facto obseruatur.

Cum. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis* 409. *par. 1. Francisci Marci.*

Carceratus quando relaxetur publicato processu.

Cap. XL.

Cum de innocentia operatur, etiam si de crimine poenae sanguinis agatur, publicato processu, in festis Paschalis relaxandus est: Quod multo magis fieri debet, si cautio de representando toties, quoties idonea sit.

Cum de innocentia. *Ex decisione eiusdem* 587. *par. 2. Francisci Marci.*

Carceratus appellans non debet relaxari.

Cap. XLI.

In carceribus detentus appellans, adhuc retinendus est, & ita de stylo, & consuetudine omnium Curiarum Delphinalium obseruatur. Carcerato appellandi tempus non currit, quoniam carcer successum grauius infert. Pendente appellatione per iudicem a quo, retinendus est, Nisi iudex ad quem sibi remitti mandaret.

In carceribus. *Ex decisionibus Gratiopolitani* 234. & 237. & 238. *Guidonis Papa, & Parlamenti Delphinalis* 913. *par. 1. Francisci Marci.*

Carceratum, vel captum pro debito eximens, ad quid tenetur. *Cap. XLII.*

Is qui captum per seruientes pro debito, a familia manibus eripit, ad pecuniaria poenam Curiae applicandam tenetur, visum est, atque ad solutionem debiti, & expensarum creditorum sciendam. Interdum ad exilium per biennium condemnatus fuit. Etiam si iterum postea debitor caperetur, nihilominus eximentem creditori soluere, teneri placuit.

Is qui. *Ex decisionibus Regni Neapolitani* 92. *Francisci Vinij, Gratiopolitani* 579. *Guidonis Papa, & Collegij Lipsiensis* 15. *Iacobi Thomingij.*

Eximentes carceratum, aut semetipsum eximens, vel fugiens, aut familia resistens, quomodo puniatur. *Cap. XLIII.*

Qui pro debito publico, aut priuato detentus carceribus, vel captum a familia eximit, & liberauit, parti ad interesse, seu ad debitum, & expensas tenetur, ac si fideiussisset p debitore: Si plures fuerint, qui exemerint, vnica solutione sufficiens, quilibet solidum obligatus est. Etiam criminaliter, siue in pecunia, siue in corpore pro motu iudicis, iuxta facti, & personae qualitate, puniendus est. Eximentes carceratij a manibus familiae, pro debito ciuili, crimine legis Iuliae de vi priuata committit. Detentus in carcere, vel a familia captus, seipsum vi eximens, atque clericus, si causa criminalis erat, capite plectendus est.

C &

Et si condemnatus non erat, pro confesso in delicto principali habendus est, pro quo captus, aut detentus erat. Si causa civilis sit, licet in re stricto, in fugientem eadem poena sit, quia non attenditur causa, sed loci publici violentia, qui acer est, atque superioris contemptus consideratur, tamen minus puniri solemus, & in penam exilii temporalem, siue pecuniariam, aut idcirco iunius, prout iudici videbitur, condemnari. Si nondum captus familiaris resistit, non eadem pena tenetur, quia fracto carcere fugiens, sed alia iudicis arbitrio, resistens talis esse potuit, ut in grauissimam penam, etiam corporalem, & quandoque etiam mortis condemnari possit, ut si cum armis, & notabili satellitum offensione facta esset. Qui resistit tamen auxilium, vel consilium, aut fauorē præstant, eodem modo arbitraria poena tenentur.

Qui pro debito. Ex resolutione crimineli 8. Petri Cabali.

Carceratus pro causa criminali, non potest recommendari pro suspecto debitore.

Cap. XLIV.

Si ob delictum tota ciuitas, aut locus particularis cum arresto, sub fideiussione datus est, carceratus proprie dicitur. Nam ille qui a loco recedere non potest, a captiuitate parum differt, & libertate sua spoliari videtur. Detentus pro causa criminali, non potest pro debito recommendari, quia iudex civilis inferior est, nec se intromittit, ubi superior manus appositus. Pro suspecto igitur recommendari non potest, quia catena aurea fideiussionis ligatus est.

Si ob delictum. Ex decisione Fori Finizanen. 14. parte 5. Borgni in Canaleani.

COLLVSIO.

Collusio quomodo probatur. Cap. I.

Cum collusio secretò committi solet, ideo ex presumptionibus, & coniecturis, & probari dicitur, has autem sufficere visum est, nam Ioannes erat procurator Antonie, expensasque litis, ac si esset principalis, subministrabat, quod dolo, & fraude non caret, nec erat verisimile, quod Antonia pauperrima domum retrahere vellet, ad ædificandum pro ornatu urbis. Item quia pluries citata nunquam comparuit, & lite pendente murum diuisorium Ioanni vendidit, animo igitur vendendi fraus pro emendo præsumitur, ita ut vendendo emptioni faciendæ renunciaſſe videatur. Cum autem collusio fit latens, & fraudulenta conuentio ad decipiendum tertium, hæc omnia ad decipiendum vicinam facta esse, visum fuit, ita ut non sit locus retractationi iuxta privilegium bullarum.

Cum. Ex decisione Rota Romana 143. parte 1. Pauli Amilij Verali.

Collusio quomodo præsumitur. Cap. II.

Si in causa beneficii actor, & possessor libellum det, & usque ad conclusionem procedat, ac nihil hinc inde productum fuerit, sed reus litet, & causæ renunciet, & propterea actor declarari instat ipsi reo nullum ius competere, perpetuumque silentium imponi, atque absolendum esse. Auditor totum hoc negotium collusio in esse præsumere debet, & ideo, quousque actor in aliquo de iure suo docuerit, ad pronuntiationem supersecedere.

Si in causa. Ex decis. eisdem 614. Egidij Bellamere.

Sententia per collusionem est nulla. Cap. III.

Collusiones, testibus vocatis, in plateis non fiant, sed in occulto fiunt, ne ad partis notitiam deue-

niant, contra quam colluditur, & ideo per indicia, presumptiones, coniecturas, vel suspensiones probari possunt, quas, ubi iudex admittit, liquidissime probationes sunt. Sententia per collusionem obtenta, est ipso iure nulla: semel per collusionem minori poena condemnatus, iterum puniri potest: Qui eodem modo absolutus est, iterum inquiri, ac moleſtari non prohibetur.

Collusiones. Ex decisione Regni Neapolitani 296. Francisci Finij.

De eodem. Cap. IV.

Nullitas per collusionem inducitur, & ideo vnicæ sententiæ executionem impedit: Etiam non parito iudicato, articuli super collusionem admittendi sunt: Nisi de bono iure constet, sententia reuocanda est.

Nullitas. Ex decisione Rota Romana 898. parte 3. lib. 3. in Nouissimis.

Propter collusionem causa remittitur ad forum Fiscalis. Cap. V.

Si lis inter priuatos in Consilio tractetur, per quam Regio Fiscalis præiudicium facit possit, cum de collusione dubitetur, causa ad Regiam Cameram remittenda est.

Silis. Ex decisione consilij Neapolitani 132. Vincentij de Franchis.

COMMENTARIENSIS.

Custos carceris aliquando excusatur de fuga carcerati. Cap. I.

Si reus pro crimine assassini in solito carcere detentus, absque culpa Commentariensis aufugiat, custos carceris excusandus est: sed in dubio præsumptio contra ipsum faciendæ est.

Si reus. Ex decisione Extraneaganti 62. Petri Garſia à Toledo.

Carceratus liberatus a iudice, an possit detineri per Commentariensem. Cap. II.

Si carceratus per iudicis sententiam liberetur, non potest Commentariensis per expensis, atque salario custodiæ illum retinere, sed relaxare debet: Sed de consuetudine Ciuitatis Gratiopolis, quæ iuri derogat, do nec soluerint, vel cum eis concordauerint, retinere solent. Si Commentariensis mulierem detentam carceribus, carnaliter cognoscit, capite puniendus est.

Si carceratus. Ex decisione Gratiopolitana 449. Gnidonis Papa.

Commentariensi, quando soluendum sit salarium, & expensæ. Cap. III.

Per statuta Delphinalia à singulis carceratis libra perperis Commentariensi pro custodia exsoluenda est, si pro capitalibus criminibus detenti fuerint, aut pro furto, vel amotione terminorum, siue depopulatione arborum, quæ cum stridit iuris sint, extra casus nominatos extendi non debent: Libra piperis secundum commune pretium exigenda est: Dimidius grossus, qui pro custodia soluendus est, pro die, nocte, atque cubile, de moneta visuali loci intelligendus est, licet secundum taxam Cameræ computetur, iste dimidius septem valeat denarios Turonenses, vnum obolum, hoc est duos fardos, & vnum denarium Turonensem, atque vnum obolum. Quæ Castellanus, siue Commentariensis expensæ, & viduus carceratis ministrat, cum taxa à statuto non declaretur, secum.

secundum iurisdictionem iudicis arbitrio relinquatur.
Per statuta. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis* 118.
parte 2. Francisci Marci.

Custos carceris, siue eius socius quomodo teneatur
de fuga carcerati. Cap. IV.

Custos carceris, qui regulariter debet esse nobilis,
prudens, fidelis, & optimè notus per integritatem
meriti, delicti aufugentis poenam, & aliquando maio-
rem, ex sola culpa pati debet. Idemque in arcis, vel ca-
stri custodie, asserendum est, dicente Domino, quia di-
misisti virum dignum morte de manu tua, erit anima
tua pro anima illius. Si verò custodis socius à Princi-
pe, vel iudice deputatus, vnà cum carcerato aufugerit,
alter socius, qui non est in culpa, non tenetur, quia ne-
mo potest à proditione prauicere. Minus teneri vide-
batur, si nobilis, ac bonæ conditionis carceratus fuisset,
nam cum de eo fugæ præsumptio non existeret, laxatis
habetis, bonæ opinionis virum tenebat, de quo con-
fidentum erat: sed contraria sententia melior viâ est,
quia credulitas, etiam probabilis alteri præiudicium as-
ferre non debet: & licet neque nobiles, neque senes, &
infirmi, ita strictè detineri, & custodiri debeant, tamen
custos de eisdem tutus, atque securus esse debet.

Custos. *Ex decisione Senatus Burdegalenfis* 217. *Ni-
colai Boerij.*

Custos tenetur creditori pro debitore fugiente de
carceribus, & quid si redierit.

Cap. V.

Si carceratus nobilis, & bonæ estimationis pro mo-
dico debito fugerit, quod non erat verisimile, custos
talis conditionis affectu poni curasset: Vbi autem in
notabili negligentia existeret, ostium dimittere aper-
tum, aut more solito non claudendo, debitum integrum,
fiscum cum damnis creditorum, etiam priuato, sicut fisco
soluere tenetur. Neque prodest, quod fugitiuus debitor
ad carceres iterum reducat, quia custos, qui fugæ
causam dederat fideiussor fictus esse censetur, contra
quem ita prompta executio esse debet, absque nouo iu-
dicio fisci, sed actionis fideiussor. Sed ista non procedit,
quando reus integra nihil creditorum deperit.

Si carceratus. *Ex eadem met decisione* 217. *Nicolai
Boerij.*

Custos an teneatur de fuga carcerati liberandi, vel
condemnandi. Cap. VI.

Aufugiente de carceribus de proximo liberando,
custos non tenetur, è contrario verò si is, qui con-
demnandus est, fugerit, nam diligens, atque strictius
custodiendi debebat, iccirco Curia criminofum conde-
mnatum restringendi esse iubet: Sed quid si custos igno-
rauerit? Fugitiui processus, si completus, & perfectus
fuerit, videndus est, & si indicia ad torturam duntaxat,
& non ad condemnationem sufficientia essent, tunc se-
cundum culpam, atque custodis excusationes iudican-
dum esset: Neque tenetur, si carcerati miraculose eua-
serint, vt de Beatis Petro, & Paulo sacrosancta cantat
ecclesia.

Aufugiente. *Ex eadem met decisione* 217. *Nicolai
Boerij.*

Cap. VII.

Carnalis cognitio carceratæ mulieris, à iudice, vel
commentariensi facta, grauior, sed non tuto-
ris instar, pupillam suam corruptentis puniendi
est, ille enim, pupillæ suæ conseruandæ iuramento

astrictus, maximè feriendus est, sed ista, superioris arbi-
trio punitio, non est ad mortem vique, quæ vltima
poena est, & delicto fortè æqualis, extendenda. Tutor
cum bonorum publicatione, siue durante, siue finita tu-
tela, si illam cognouerit, deportatur, ergo mitius in car-
ceribus detentam cognoscens, puniendus est: Quod ne
meretrici quidem iniute licet, ne carceri castitati, qui
locus publicus est, iniuria fiat? Quare scortum iniutum
in carceribus custodem cognoscentem, virgis intra
carceres vapulare, visum est.

Carnalis. *Ex decisione Senatus Burdegalenfis* 317. *Ni-
colai Boerij.*

CONFESSIO IN CRIMINALIBVS.

Confessio coram incompetente iudice, an, & quando
probet. Cap. I.

Si coram incompetenti iudice delictum quis con-
fessus fuerit, iudex clericus, Nisi archiepiscopo
terò suppositus sit, ad torturam indicium non ha-
bebit, secus in laico, cuius extraiudicialis etiã confessio
indicium facit, Rei quidem ad torquendum, infigitatis
verò, siue accusatoris ad liberandum: Si quis coram iu-
dicibus, velut priuatis confessus fuerit, non autem in for-
ma iudicii, & pro tribunali sedentibus, indicij sufficiens
vim habere, etiam si reuocauerit, iuxta Doctiorum sen-
tentiam conclusum est.

Si coram. *Ex decisione Senatus Burdegalenfis* 90. *Ni-
colai Boerij.* & *decisione Consilij Neapolitani* 179. *Antonij
Cappij.*

Delictum ad quem effectum probetur per confessio-
nem extraiudicialem. Cap. II.

Per confessionem extraiudicialem delictum plenè non
probat, quò ad effectum poenæ ordinariæ infigen-
dæ: Si iuriter clericus beneficiatus adulterij crimen
se commisisse, deposuerit, beneficio non priuatur, sed
suspenditur tantum, quò ad effectum torture duntaxat,
valida est, de cetero clariore probationes esse debent.
Possibile enim est, quod ipse cõfessus non commiserit,
sed vel animo diffamandi, vel iactandi, & gloriandi dixe-
rit, aut etiam mentiendi, in quibus plurimi voluntariè
mendacium dicunt: Sed ex huiusmodi mendacio, &
iactatione, nouum delicti genus incurrit, etiam certam
poenam requirens, qua non probata, etiam sine accu-
satore tanquam pro notorio infigenda est.

Per confessionem. *Ex decisione Rota Romana* 721. *Ad-
gidij Bellamere.*

De effectu confessionis extraiudicialis delicti.
Cap. III.

Confessio extraiudicialis rei de delicto per eum cum
misso, legitime per duos testes probata, non
quodlibet aliud indicium à maleficio remotum, proban-
dum est, sola, & de per se sufficiens indicij ad torturam
facit, & quamuis aliqui, ad euitandam torturam, cautela
tradant, vt reus illam renouet, quia tunc sine effe-
ctu remanebit, etiam si de errore non probetur, cum nu-
di facti fuerit, Tamen cautelam tenendam non esse, pro
rimorum sententia conclusum est, alias nunquam illa
prior sententia loci habere posset. Error igitur proban-
dus est, vt indicium euanescat. Si post extraiudicialem,
reus tortus confiteatur, nulla alia ratificatione opus
esse videbatur, Quæ sententia recepta non est, cum om-
nem effectum extraiudicialis operata fuerit, nimirum
vt reus ipse torqueatur. Cum ratificatio per alia
indicia, etiam proxima, & immediata non facio

C 2

non excludatur, cur per extra iudicialia, quæ à delicto remota est, excludenda est: Et ita sepius in iudicium est. Interdum propter confessionem extra iudicialia extra ordinem puniendus est, quia in alterius iniuria, vel offensam de delicto gloriatur: sed illa tortura, & iudiciali confessione non sequitur, euascent.

Confessio. *Ex resolutione criminali* 81. *Petri Caballi.*

Confessio facta in tormentis, vel in vinculis, & compedibus, an valeat. Cap. IV.

IN tormentis facta confessio non nocet, nisi perseueret, atque indicia præcedat, super quo certum intervallum requiritur, quod iudici arbitrium est: Idem si in vinculis, & compedibus ferreis facta esset, quoniam ossibus tibiæ inhaerent, speciemque tormenti inducunt: Nemo in vinculis, nisi in atrocibus pondus est, & quando delictum confessus fuerit: Sed propter fugam, aut carceris fractionis timorem in vinculis poni consueverunt. Cum præcedentibus indicis reo tormentum inferuntur, si confiteri vult, de funiculo descendere debet, & ab ipso adhuc ligato confessio recipitur, post modum extra locum torture, saltem die transacta repetitur, ad sciendum vtrum in confessione perseueret.

In tormentis. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis* 917. *parte 1. Francisci Marci.*

Confessio metu tormentorum facta non valet, si indicia non præcedant. Cap. V.

Cum legitima indicia non præcederent confessio in tormentis tribus vicibus illata non valet, præsertim quia in tormentorum loco confessus est, & terribiles officialis minæ interuenerunt, quæ iustum metum inducunt, & multo magis, quia longa carceris detentio, cum vinculis, & compedibus interuenit, etiam carcer, quando durus est, tormentum dicitur.

Cum. *Ex decisione* 283. *parte 2. Francisci Marci.*

Aduersus confessionem minoris, restitutio conceditur. Cap. VI.

Si minor delictum in iudicio confessus est, sine curatore, & allegans se laicum aduersus dictam confessionem restitui petat, illa confessio non nocet, & ita conclusum est.

Si minor. *Ex decisione Consilij Neapolitani* 208. *Matthæi de Afflictis.*

Confessio prodigi an noceat sine curatore, & an puniri possit. Cap. VII.

Proditus pupillo æquiparatur, cuius etiam confessio, sine curatore, nocere non debet. Vbi de delicto constat, sicut quilibet alius puniendus est, etiam vique ad mortem, atque bonorum confiscationem inclusiue potest.

Prodigus. *Ex decisione criminali* 48. *Petri Caballi.*

Confessio in criminalibus nunquam diuidenda. Cap. VIII.

Confessio dubia reo consentienti præiudicium facere non solet, quando de delicto non apparet tametsi sponte confessus, mitius puniendus sit. Sed an cum qualitate facta, simul acceptanda sit, vel ipsa qualitas à seculo respici possit: Quando reus convictus se excusando cum qualitate sciretur, tunc potius excusatio dicenda est, quam nisi probauerit, confessum, atque convictum remanere pluribus videbatur. Alii diuidi non posse, quando præsumptio contra consentientem est. Alii diuitem separationem posuerunt, legis, & hominis, cum igitur quis homicidium ad sui defensionem scisse dixerit, lex confessionem diuidit, atque solum in homicida præsumit: Separatio autem hominis circa ea fit, quæ sicut

causa, & effectus se habent, vel aliis conexa sunt, & tunc iudex partem acceptare, & partem respicere potest: Quod obrem cum ita confessum torquere potest: Ceteris, ita demum diuidenda esse, nisi incontinenti fiat: Nam si ex intervallo defensionis qualitatem addat, confessioni metæ standum est: Vbi autem aduerfatia non qualitate admittit, sed diuersum, separatimque factum, diuidenda est: Sed hæc omnia potius ad ciuilia pertinetur visum est, In criminalibus autem causis confessio nullatenus diuidi potest.

Confessio. *Ex decisione Palatii Apostolici Venetiarum* 46. *par. 2. Thomæ Trivisani.*

Confessio in criminalibus, quando sufficit ad condemnandum. Cap. IX.

Si quis de crimine inculpatus, vltro absque tormentorum formidine confessus fuerit, nulla perseueratio requiritur, vbi condemnari possit, sed confessioni, quæ per tormentorum formidinem facta est, nullatenus standum est. Nisi index citra tormenta, in alio loco, vel interroget, vtrum perseuerare velit: nam in tormentis facta, absque perseueratione non valet.

Si quis. *Ex decis. Gratianopolitana* 340. *Guidonis Papæ.*

Confessio quando possit reuocari. Cap. X.

Si error allegetur, atque probatio offeratur, confessio reuocari potest, etiam si confessio geminata, repetita, atque sepius iurata esset, vel consenti terminus ad deliberatè respondendum statutus esset, & hæc sententia semper vlti recepta est: Si confessio præcedentibus indicibus ad torquendum emanasset, in arbitrio iudicis est, vtrum reum audiat, atque reuocationem admittat, tutius tamen est in omni casu errorem probandum admittere: Multo magis si per torturam extorta, etiam ex intervallo legitime ratificata esset, nam & ipsa ex erroris allegatione, cuiusque probatione, reuocari potest.

Si error. *Ex resolutione criminali* 186. *Petri Caballi.*

Pœna temperatur propter confessionem spontaneam. Cap. XI.

Mitius cum confessio, quam cum consilio agendum est, & ideo confessio spontanea ab initio emanata pœnam mitiganda, iusta causa est.

Mitius. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis* 122. *par. 1. Francisci Marci.*

Per confessionem qualificatam, an, & quando quis possit puniri ordinari. Cap. XII.

Cum de delicto aliter non constat, quam per rei confessionem cum qualitate emanatam, pœna ordinaria imponenda non est, dummodo eodem contextu dicta fuerit, nam cum illud simpliciter confessionem non habeat, nec illam diuidere possit, respectu qualitatis adiectæ, extra ordinem punire debet: & ita in quouis delictorum genere, vbi libet obseruati esse, notum est. Nō igitur Pamphilus, vigore statuti contra rapere mulierem attentantem, ad mortis pœnam condemnandus est, qui Camillam deosculari voluisset, ac rapere de eiusdem consensu, vlt illam in vxorem duceret, quamvis qualitatem illam non probauerit. Quærens per testes cōuincitur, tunc non obstante qualitate, vltimo supplicio afficiendus esset: Si vero cōuictus nō sit, sed aliqua iuris præsumptione, siue semiplenam probationem contra se habet, tunc pro explicita veritate habenda torquendus est: At si neque per testes cōuincitur, neque iuris præsumptionem, aut aliquam semiplenam probationem contra se habet, confessio cum qualitate incontinenti dicta, acceptanda est, Nec ex ea ordinaria pœna, sed mitiori, iudicis arbitrio puniendus est. Cum testes, contra Pamphilum ignorarent, an deosculari, vel rape-

rapere velle, cumque in tortura positus, in eadem confessione persisteret, Ideo Senatus censuit in duobus funis icibus prius torquendum esse, & deinde ad trirames per quinquennium transmittendum esse.

Cum. Ex decisione Rota Lucensis 19. Iosephi Ludovici. Confessio minoris, sine curatore, de consuetudine valet. Cap. XIII.

SI à minore vigintiquinque annis confessio sine curatore in causa criminali facta fuerit, eidem confidenti non nocebit, etiam si deliquisse fateatur, cum iudicium nullum existat, ita vt eidem, ne tempus quidem à statuto super nullitate opponenda præfixum, currat, quod & in iudicio ciuili pariter obtinet, sicut filiusfamilias legitimam personam in iudicio sine patris consensu standi, non habet: Quæ licet vera sint, tamen de consuetudine in iudicijs criminalibus contrarium obseruatur: quamuis defensor minoris ætatis, ad effectum minuendi poenam plurimum possit. Statutum generaliter loquens, etiam si à iure exorbitet, præsertim in delictis, minores comprehendit, & quacunq; personas includit, nisi speciale priuilegium habeant.

Sia minore. Ex decisione Rota Bononiensis 148. Cesaris Barzj.

Confessus potest excipere contra confessionem factam in tormentis. Cap. XIV.

VERè spontanea confessio dici non potest, quæ in tormentis facta est, sed potius per legis interpretationem, ergo aduersus illam, quod vxorè occiderit, vt alia muliere commodius frui potuisset, quod eandem adulterij causa necauerit, opponi potuisset, conclusum est. Quamuis iuramentum de veritate dicenda processisset, nõ ideo peritum dicendus est, cū postea diuersam causam asserat, tum quia principalem confessionem non infringit, sed causam, & propter vtramque homicidium fieri potuit, tñ quia per ritum specialem magnæ Curie dispositum est, vt principalis de hoc peritio non puniatur. Aduersus confessionem erroneam, probatione attendendam esse, dubitari non oportet. Cum quis se excusare prohibetur, errorem suum corrigere nõ prohibetur. Reuocatio eatenus valet, quatenus id quod dixerit, falsum esse probauerit. Semper aduersus confessionem terminus ad se defendendum dari consuevit, cur igitur excusationes aduersus emanatam opponere prohibendus est?

Verè. Ex decisione Consilij Neapolitani 638. Vincetij de Franchis.

Confessio delicti emanata in alio iudicio criminali, instantia primi perempta, nihil operatur. Cap. XV.

INstantiæ peremptio in criminalibus, omne ius perit, ita vt neque ius accusandi, neque inquirendi vltorius permittendum sit, atq; omnia acta tam ordinatoria, quam probatoria perire, pluries in Regijs tribunalijs obseruatum est, ergo propter confessionem in alio criminali iudicio emanatam, quod homicidium primum, de quo sub cautione in forma liberatus fuerat, condemnari non poterat, quoniam notorium non inducit: si post istam confessionem instantia perempta esset, aliter dicendum esset. Nono igitur processu opus esset, & cum instantia perempta, crimen abolutum sit, nullatenus procedendum esse placuit.

Instantiæ. Ex decisionibus eiusdem 653. & 654. Vincetij de Franchis.

Confessio iterata sufficit si est conformis indicij. Cap. XVI.

FRustrà condemnatus appellat, qui confessus se condusse monetam, aduocati nequaquam conuictum

esse opponebant, vt illam admitti obtinerent, sed quia pecuniarum coronæ, atque tondendi forfices in eius domo reperte fuisse, quas ipse recognouerat, nisi reuocatis proballet contrarium, per reuocationem tormentorum perferre compellitur, eius igitur iterata confessio, conformis in dictis, ipsam veritatem indubitabiliter patefecit.

Frustrà. Ex decisione eiusdem 72. Thomæ Grammatice

CONDEMNATIO.

Condemnatio in criminalibus quando fieri debeat. Cap. I.

VT reus de crimine delatus, dinari possit, opus est, vt vel sua confessione, vel documentis apertissimij probationibus conuictus sit, sed cū neque confessione criminis reus reperitur, neque testibus in vnum finem conspirantibus conuictus est, sententiam pro sisco latam, reuocandam esse, placuit. Testes tanquam singulares nihil probant, si super inquisitione contenta, non concordant, neque etiam credendum est, cum minores viginti annis se esse dicant, & cū alter ex eis præfens rixæ fuerit, alter inquisitum, ac vulneratum orta, nihilominus se nihil vidisse asserit. Minores viginti annis ad effectum inquirendi, atque torquendi idonei sunt, secus est quò ad condemnandum, ita vt, nulla aduersus eorum personas opposito necessaria sit. Neque fuit probatum, hoc delictum de nocte commissum, per alias probationes haberi non potuisse, Imò & in loco patratum fuisse constat, in quo alij testes probabiliter reperiri poterant, atque alij etiam interfuerit, prout ipsi examinati super testibus respondunt. Quare condemnatio facta, ex probationum defectu, reuocanda est.

Vt reus. Ex decisione Rota Bononiensis 148. Cesaris Barzj.

CONVICTVS.

Statutum super conuicto an locum habeat in confesso. Cap. I.

STATUTUM contra conuictum de falso, in confesso non videtur locum habere, nam nomen conuictus magis pertinet, ad eum qui testibus, aut alijs legitimis argumentis facinus commississe probatur, & confessus à conuicto, tanquam diuersa species à legislatoribus ponitur: Quamobrem in gravissima pena mutilationis membri, materieque odij plenissima, stricte interpretatio facienda est, ita vt statutum sponte confesos à conuictis separare voluerit. Grauius cum testibus conuicto, quam sponte confesso agi solet, cum ille propter negationem, atque delicti onus probandi, sisco impositum, grauiorem penam mereatur: Interdum negatibus pena augeri solet, cōfessentibus verò minui. In materia odiosa lex de probationibus mentionem faciens, partis confessionem non includit. Sed contraria sententia frequentiori calculo recepta fuit, nam confessio verè, ac proprie probatio est, atque omnium optima, & secundum hanc iudicatum fuit.

Statutum. Ex decis. criminali 68. Petri Caballi.

Conuictus, ad sui defensionem fecisse allegans, audiendus est. Cap. II.

NVlli dubium esse debet, quin reus, si milles delictum se commississe negauerit, si de eo postea legitime conuictus est, ad sui defensionem fecisse, allegare possit, itaque audiendus, atque mendacio suo non obstante,

obstante, ad probandum admittendus est. Quinimò iudex valdè erraret, qui aliter faceret, sententiamque iuxta fisci, vel accusatoris probationes, proferre vellet.

Nulli. *Ex decisione eiusdem 49. Petri Caballi.*

Conuictus, an possit puniri absque confessione.
Cap. III.

Sed an reus, qui legitimè de crimine per testes conuictus est, pro quo mortis poena imponitur, si confessus non fuerit, & in negatione persistat, condemnari possit? Affirmatiua sententia semper verior vià est. Licet ex generali consuetudine, atque stylo Regni Franciæ, delatum, testium probatione superatum esse, non sufficit, ubi vel de vitio supplicio, vel mutilatione membri agitur, nisi ore proprio crimen confessus fuerit, aut factum ita notorium esset, quod aliqua tergiversatione celari non posset: sed de iure probationes clariiores absque aliqua confessione sufficiunt; Sin autem aliter se habent, confessione opus est, ad quam habendam quæstioni locus esse potest.

Sed an reus. *Ex resolutione eiusdem 39. Petri Caballi.*

Conuictus de homicidio per testes, & confessus cum qualitate, potest in secunda instantia qualiter probare. Cap. IV.

Si quis conuictus est de homicidio, atque ad propulsandam grauem iniuriam fecisse confiteatur, virum qualitatem non probatam in secunda instantia probare possit, quæstionis est. Quando confessio concordat cum conuictione omnino negatur, & si vtrunque non tollit, quin iuris defensionibus se tueri valeat, vt quia mortuus erat bannitus, aut simili. Cur defensionem auferre poterit, quod pro graui iniuria propulsanda fecerit? hoc enim interdum minuit, interdum delictum tollit. Nec à sententia appellando contra confessionem facit. Imò illam cum qualitate confirmat, vt non puniatur, prout accusator vult. Vbi confessio differt à testium depositionibus, confessus, & conuictus dici non potest, vt appellatio denegetur. Conuictio per testes appellare permittitur. Confessio cum hac qualitate pariter permittendum esse, resolutum fuit, præsertim quia in Regno appellatio in causâ homicidij non denegatur.

Si quis conuictus. *Ex decisione Consilij Neapolitani, 556. Vincentij de Franchis.*

CONVI T I V M.

Literarum comparatio facit indicium libello famoso.
Cap. I.

Interdum in causâ ciuili literarum comparatio semiplenam probationem facit, ergo ad probationem libelli famosi in criminalibus indicium ad torturam facere debet, quod minus est, quam semiplena probatio: sed propter mutationem temporis, & atramentum, hæc comparatio falli solet.

Interdum. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 730. par. 2. Francisci Marci.*

Veritas conuictij per libellum famosum, an excuset.
Cap. II.

Criminis veritatem per libellum famosum pandere non licet, & hæc sententia iudicio in Camera obtinuit. Siue in iudicio, siue extra iudicium conuictus dicatur, etiam verum, cuiusque notitia Reipublicæ intersit praua tamen intentio, atque iniuriandi animus, peccatum est, & ab iniuriarum actione omnino liber non

existit: Nam & si bonum sit, atque Reipublicæ vtile, nocentium crimina nota esse, prauus tamè animus reuelantis, rem iniquam efficit. Optimè autem conuictus perperdere æquo animo, acrigi iudicio presumptiones, & coniecturas: Nam si ex ijs appareat veri criminis, & Reipublicæ perniciosi obiectionem absque villa causâ, vtilitateve ipsius negotij, quod tractatur in iudicio, vel extra factam esse, tunc ex iniuriolo animo processisse intelligitur, ideoque extra culpam non est: Quòd si eadè obiectione ex probatione, ex iusta causâ fuerit, æquissimè erit præsumere non animo iniuriandi, sed ex ea causâ contingisse. Ideoque conuictum non iniuriari non teneri.

Criminis. *Ex decisione Camera Imperialis 4. parte 4. Joachimi Alfingery, & decis. Rota Spirensis 53. parte 2. Gasparis Guglielmi.*

Inueniens famosum libellum, alijsque ostendens, an eo puniendus sit. Cap. III.

Cum iniuria, quæ literis commendatur, maior iudicanda sit, vt potè quæ & consilio facta, & diutius in conspectu hominum pericueat, nihil mirum est, si leges, & canones super his varias statuerint poenas, vocis facile obliuiscimur, at litera scripta manet, & per manus plurium longe, latèq; vagatur, atque tādū vbi subsistit dedecus, quādiu memoria remanet, nihilq; detestabilius est dedecore: Quamobrem qui libellum, carmen, aut historiam ad alicuius infamiam scripserit, cōposuerit, ediderit, doloq; malo fecerit, vt quid eorum fieret, iniuriarum nomine tenetur, sitq; eo nomine reus condemnatus intestabilis, nimirum ob carmen famosum condemnatus, neq; testis esse potest; Idemq; statuendū est, si qui libello Principi, vel alijs, dato, alterū infamia afficiat, Ac deniq; contra illum, qui carmen conscribit, aut proponit, vel cantat, quod pudorem alicuius lædat; Iure Pontificio si quis confecerit, flagellatur. Item si quis inuenerit, & nō iegerit auctor iudicatur. Imperatores autem statuerunt, conscientes libellos famosos, poena capitali plectendos esse, etiā si ignari libellos reperirēt, & non eosdem corrūperent, vel igne consumerent, sed alijs manifestauerint, nam quasi delicti auctores eadè poena puniri voluerunt; Quare non solum auctor capite puniendus est, sed etiam ille qui legit, & non statim lacerat. Nec minus ita puniendus est, qui pluribus, quā qui vni tantum manifestauerit. Cum illa dispositio generaliter loquitur de omnibus iniurijs, quæ dicuntur, vel scribuntur, ad alicuius infamiam, ideo restringenda non est. Et quamuis perlegens auctorem ostēdat, nihilominus propter solam publicationem plectendus est. Is qui libellum inuenit, si statim nō corrumpit, sed eius vim manifestat, ob id solum, quia nō parendo legi in dolo versatur, puniendus est. Poena capitis est, quando infamia ratione alicuius delicti, libellus continet, propter quod infamatus mortis poena, aut alia naturali plectendus esset, ubi verò infamia ex libello procedens, delictum non continet, sed atrocē iniuriā irrogaret, quia nec huiusmodi infamiam per libellum famosum pandere conuenit, iudicis arbitrio poena afficiendus est. Et quia carmen componere, quod quis ludus iudicetur, vel de genere, ac prosapia ludæorum descendere, est atrocem iniuriam contra eum committere: Ideo Regio Consilio visum est, hunc reū condemnare, vt publice coram omnibus mentiar, & per annum exul fiat.

Cum iniuria. *Ex decisione consilij Carbalencia 77. Ludonici Pegneræ.*

Pœna libelli famosi quæ sit. Cap. IV.
Quando crimē in famoso libello deductum est, pro quo poena capitis imponenda esset, si verum fieret, tūc pro conuictio poena talionis ad similitudinē supplicij imponenda est, sed de iure canonico verbe-

verberibus subiicitur. Qui assumunt statuas, vel imagines principum ad iniuriam alterius, ad publica vincula damnandi sunt. Idem est si quis habitum religionis, derisionis causa portauerit.

Quando. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 718. parte 2. Francisce Marci.*

De eodem. Cap. V.

Sed Nos pluries pro famosis libellis mortis naturalis penam imponere consueuimus, ita ut amplius dubitandum non sit.

Sed Nos. *Ex decisione consilij Neapolitani 533. Vincentij de Francisci.*

CRIMEN.

Crimen priuatum quando differat a publico. Cap. I.

Omne crimen priuatum presumitur, nisi publicum esse, exprimitur: In priuato nullus ad accusandum admittitur, nisi cuius interest, aut tale sit, in quo fisco pena applicanda sit. In publico etiam forensi permittitur.

Omne. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 766. parte 1. Francisce Marci.*

Ex inuisione, & depredatione, quot crimina orta sint. Cap. II.

Ex eodem facto plura crimina oriri possunt: Ideo ratione congregationis personarum cum armis facta, species criminis lese maiestatis est, si in urbe fiat, & cum portatio ensium, aliorum que armorum offensionem interuenit, uis publica dicitur, nam armorum appellacione, omne instrumentum aptum ad nocendum venit, cuius pena est deportatio, siue bannum cum confiscatione bonorum: In quantum violentia rerum mobilium ablatiua interuenit, quadrupli pena est licet rapina pro re mobili sit, tamen etiam pro immobili committitur, & est pena dupli: Furtum est improbum, crimen exilatate hereditatis maius, sed rapina omnium pessimum: In quantum isti rei ancillas ligauerunt, alioque que seruatores in quadam aula, ne acclamarer, priuatum carcerem commisisse dicendi sunt.

Ex eodem. *Ex decisione eiusdem 251. parte 2. Francisce Marci.*

CULPA.

Culpa quando imputari non possit. Cap. I.

Culpa non presumitur, ideo illam opponens, concludenter probare debet. Illi autem imputari non potest, qui actum non facit, quem gerere non tenetur. Nemo in culpa dicitur, si id non facit, quod factum nihil profuisset. Idem procedit, si dubium foret, utrum profuturum fuisset: Culpa igitur non intrat, si pretium non obtulit, cum ad offerendum obligatum esse, non probetur. Cum Falconus in dolo fuerit, vendendo illud, quod suum non erat, & de nomine Antonij possidere constituendo, quod non erat, ergo non potest contra ipsum culpam obicere, quia dolus in faciendo, culpam in omitiendo absorbet.

Culpa. *Ex decisione Rota Romana 521. parte 1. in Nouissimis Seraphini.*

Culpam probat debitor aduersus creditorem. Cap. II.

Si res pignoratam perdat, vel deterior fiat, & debitor contra creditorem de culpa opponat, illam probare debet: Creditori satis est, si perditionem, aut deteriorationem, aut amittendi modum probet.

Sires. *Ex decisione Cappella Tholosana 346. Ioannis Corferij.*

DEFENSIO.

Vim vi quomodo repellere liceat. Cap. I.

Pro defensione corporis, & rerum, violentiam pulsare licitum est, vim vi incontinenti repellere, & cum moderamine inculpate tutelae, ita ut aliter euadere non possit, & defensionis, potius, quam uitiosis causa faciat. Armorum terror sufficit, ut defensionis causa factum presumatur, Nemo percussionem expectare debet. Respectu rerum etiam violentiam inferendam propulsare conuenit. Quando aliter bona tueri non possit, atque periculum irreuerabile existeret, siue nocturno, siue diurno tempore, usque ad homicidium permittitur, dummodo de rei uisus periculo non agatur, nimirum a duobus aureis infra: De iure canonico clericis, vel laicis pro rerum defensione occidere non licet, quoniam illarum iacturam potius patiebantur, nisi omnium bonorum existeret.

Pro defensione. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis, 769. parte 1. Francisce Marci.*

Interesse partis quale debeatur pro homicidio ad defensionem cum excessu. Cap. II.

Vbi in defendendo modus exceditur, homicidii pena locus non est, maxime in persona nobili, qui fugere non tenetur, & ideo conclusum est, internari gratiam quo ad remissionem multatum prius declaratum, sed prius heredibus defuncti de interesse satisfaciendum esse, quia in dubio illud remittere non uideatur. In hoc interesse veniunt medicorum expensae, ac medelae. Item opera quibus quis caruit, & caritatus est. Corporis difformitatis ratio nulla habenda est, cum liber homo assumptionem non recipiat, Item consideranda sunt personae, quas defunctus aliturus esset.

Vbi. *Ex decisione eiusdem 225. parte 2. Francisce Marci.*

Pro defensione honoris, quomodo liceat iniuriam repellere. Cap. III.

Super eo an pro simplici honoris defensione verbalis iniuriarum saltem verbis propulsare liceat, quamuis in eius defensione non leuis concertatio facta foret, tamen in eam sententiam crebrius itum est, licere pronunciatum ad honoris vii defensionem verbalem iniuriarum verbis retundere: Quod tamen cum moderamine receptum est, dummodo verba non ad vindictam tendant, sed ad excludendum crimen, vel iniuriam illatam, ideo Titio offensus non licet reuocare furem, vel latronem, quae si bi illata sunt, quia ad vindictam diceret, sed licite diceret, Tu mentiris, quia hoc ad defensionem duntaxat retinet, Idem si diceret, Tu mentiris, ut fur, & latro, cum ad vnum, eundemque effectum verba dirigantur, & ex illis verbis, quae ad vnum effectum tendunt, diuerse iniuriae non oriuntur.

Super eo. *Ex decisione Camera Imperialis 17. parte, 5. Ioachimi Dissingerij.*

Vulnear-

Vulnerato, ad sui defensionem, aggressorem occidere licuit. Cap. IV.

STante pronocatione, & necessaria defensione, inquit sitis omnino exculpandus est. Nam omnium gentium moribus, & consuetudine receptum est, & ratio doctis, necessitas barbaris, mors gentibus, feris natura prescriptit, vt semper omnem vim, quacumq; ope possumus, a corpore propulsemus, ad quam legis defensionem non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti a natura sumus, ita quod si vita nostra in aliquas insidias, vim, aut inimicorum tela incidat, omnis honesta ratio sit, & expedienda salute. Nec est dubitandum quin hæc necessaria defensio dici debeat, cum testes ad necessariam defensionem factum se credere deponant, in criminalibus autem ad reorum fauorem de credulitate deponentes recte probant. Nemo percuSSIONem expectare debet, sola mine, impetuque aduersarii armati, ad se defensionem sufficiens, quanto magis licitum fuisse dicendum est, ei qui iugiter in aggressionem tribus vulneribus percussus fuit, & ideo quicquid fecit, pronocatus, & ad sui defensionem fecisse, præsumendum est. Maxime vbi aggressor stat, neque se retrahit, ita vt malum continuandi animum habere præsumatur. Non ante rixam, sed in rixa Iacobus pronocatus, ter vulneratus, cum eodem armorum genere vulnerauit. Propterea absolendum esse, conclusum fuit.

Stante. *Ex decisione Rota Lucensis § 6. Hieronymi Magoni.*

Homicidium ad sui defensionem an, & quomodo sit punibile. Cap. V.

Non est punibile homicidium ad sui defensionem patratum, cum vnicuique vim vi repellere, licitum sit. Et hæc sententia cum a naturali iure descendat, ideo in vtroque foro recepta est, atque per rerum suarum etiam propriæque honoris tuitione, intellecta est, nam periculum famæ periculo vitæ æquiparatur, & ita faciens ne clericus quidem peccat, neque irregularitate incurrit. Etiam si insulsum abque periculo fugere posset, minime targa vertere tenetur, sed aggressorem, feruendo, occidere potest. Qualitatem confessionis probare non oportet, sed si probetur generaliter ad sui defensionem fecisse, satis est. Nemo offensionem, siue alterius percuSSIONem expectare debet, nam minantem mortem statim percutere potest. Semper pronocatus ad sui defensionem fecisse præsumitur, aggressionem igitur probare sufficit, offensa præcedens, probabilis terror est, quicquid inde sequitur, ad sui defensionem fecisse, præsumitur. Si aggressus modum, terminumque in se defendendo excedat, de excessu tantum, extraordinarie, mitiorque poena iudicis arbitrio, non solum si modum ex culpa excessit, sed etiam si ex dolo. Nullo igitur casu aggressorem occidens, de homicidio tenetur, & ita semper obseruatum, atque indicatum fuit in omnibus Regni foris. Si verbis pronocatus, pronocantem necauerit, à poena mortis liberandus est, & ita sæpe saepius resolutum, atque iudicatum est.

Non est. *Ex decisione Regni Neapolitani, 439. Francisci Vinij.*

Frater pro fratrīs defensione an alterum occidere possit. Cap. VI.

Frater superueniens in rixa fratrīs, & cogitans illi aggressum, aduersarium tanq̃ aggressorem occideret, ordinaria homicidij poena non tenetur, quia in facto errauit, sed alia mitiori puniendus est, atque ita iudicatum est. Sed alter, qui suis propter rixam homicidio

causam præbuerit, de homicidio per alterum cum misso non tenetur. Auxiliator etiam interdum condemnari potest, quamvis principalis absoluitur. Vbi in rixa quis occiditur, si interfector ignoretur, author rixæ de homicidio plectendus est.

Frater. *Ex decisione Regni Neapolitani 63. Francisci Vinij.*

Delictum quando dicatur ad defensionem, & quando ad vltionem. Cap. VII.

Si quis insulstantem fugientem, post insulsum consummatum, necauerit, tanquam homicida puniri non debet, quoniam pronocatus, caloreque iracundiæ fecit se cœnctur, atque ita Regia Audientia iudicauit. Sed ad tritrem per quinquennium condemnatus est, & sententia in magna Curia Vicariæ confirmata fuit. Vbi cūque aggressus iniuriantem prosequendo occideret, homicidium etiam in rixa commissum dicitur, quoniam eo usque iracundiæ calor durat. Ad defensionem facere non dicitur, qui post vulnus receptum, vulnerantem insequitur, sed ad vltionem potius facere dicendum est. Occidens insulstantem incontinēti, ad sui defensionem fecisse præsumitur, & cum animus occidendi desit, soluendus est. Pronocatus, & laceratus iniuria ad proprii iuris, honorisque defensionem, impune etiam eoram Rege iniuriarum propulsare possit. Mater pueri contra alteram mulierem corā Salomone, mentiri obiecit.

Si quis. *Ex eadem met decisione 63. Francisci Vinij.*

Defendens se, vel alios, quos tenetur, non punitur de delatione armorum prohibitorum. Cap. VIII.

In illis casibus, in quibus defensio permissa est, etiam armis a statuto prohibitis vt licet, Nec armorum poena illorum usum prohibentis plectendus est. Nā cum committuntur præcedentia, & sequentia dicuntur commissa, sine quibus inutiliter commissa essent, & si succursus permittitur est, etiam omne illud, per quod ad succursum peruenitur, permittum dicitur. Quid si arma non essent ad illam defensionem necessaria? sufficit quod cum eis facilius, atque securius explicari possit. Cum igitur vicini alteri acclamanti succursum velociter dare deberent, diuinare non poterant, quod mulierem acclamantem abque armis defendere poterant, armati igitur accedere debebant, vt iniuriam, vel violentiam repellere potuissent. Quare vbi licita est defensio, licitus est armorum usus, sine quibus se defendere non potuisset.

In illis. *Ex decis. Criminali 62. Petri Caballi.*

Defensio permittitur etiam præueniendo contra aggressorem. Cap. IX.

Exonerantes scloppum, siue archibustum contra aliquem, intentione offendendi, siue deliberato animo, siue in rixa, siue etiam aduersarius percussus, vel offensus fuerit, siue non percussus, neque offensus, mortis naturalis poena plectendi sunt, sed legem hanc generalem, atque simpliciter loquentem, non intelligi visum est, cuiuspiam defensionem sui ipsius, atque propriæ salutis tollere, sed illam potius reseruare. Quomobrem Flaminis à Francisco pronocatus poena huius legis municipalis puniendus nullo modo est: Defensio propriæ personæ, naturali iure permissa est, ideo statuto nequaquam tolli potest. Defensio dicitur, etiam antequam ab aduersario quis offendatur, vt iniuria propulsetur, & offensio repellatur. Vbi aliquis cum armis contra comparet, si occidatur, eo ipso defensio probata videtur, quoniam in discrimine vitæ constitutus præsumitur, ideo expectare non debebat, sed potius incipere, & præuenire. Non

solum

solum vis instans reprimi potest, sed apparatus quoque ad illam inferendam, etiam si verbis pararetur, acti aggressurum expectari non oportet, qui in contrarium pro rumpit, iniuriam imminuentem repellit, & à principio offensio obuiat, ne sibi fiat. Cum Franciscus aggressor scilicet habet, ex cuius ictu, vt plurimum quis vel statim interficitur, vel læthali ter vulneratur, ac in terram deiicitur, si Flaminius exonerationem expectasset, nullus amplius defensionis locus fuisset, ergo viso in sulcu, facilius sibi fuit, contra aggressorem similibus armis uti, atque præuenire. Concessa defensione, etiam armorum prohibitorum vfus concessus censetur.

Exonerantes. *Ex resolutione Criminali 88. Petri Caballi.*

Homicidium contra prouocantem uerbis quomodo puniendum. Cap. X.

Si quis verbis iniuriis provocatus, non aliis similibus se defendit, sed gladio iniuriantem occidit, teneri eundem certum est, sed non poena homicidii ordinaria, sed mitius puniendum esse conclusum fuit, atque ita latum arrestum.

Si quis. *Ex decisione Senatus Burdegalsis 169. Nicolai Boerij.*

Recipere sub defensione, & protectione quid importet. Cap. XI.

Si quis sub protectione, atque defensione alicuius recipitur, etiam cum armis defendendus est; Quamuis in contradictibus de iudiciali defensione intelligenda sit, & si sub defensione Ecclesie receptus fuerit, potius reuerentiam sibi exhibendam esse, importare videtur: Tamen si natura contractus non repugnat, etiam cum armis defendere oportet.

Si quis sub. *Ex decisione Gratianopolitana 583. Guidonis Papa.*

Defensiones omnibus reis concedendas esse, & an renunciare possint. Cap. XII.

Semper in maleficiis defensiones reo cõcedendæ sunt etiam si delictum confessus fuerit, etiam bestiis animi malibusque brutis, aliquando inquisitis, danda. Confessio interdum reuocari potest. Tutius est tam latroni, quàm libello alteri reo, etiam in fragranti crimine deprehenso, siue etiam confessio, aliquem breuem terminum ad se defendendum concedere cum copia suæ confessionis, totiusque inquisitionis, & quod ante sententiam ipsius aduocatus in factu, atque in iure audiat, quoniam & si processus in notoriis, nullo iuris ordine seruato, valeat, atque subsistat, & quia pronuntiatio in notorijs propriè sententia dici non debet, sed potius quadam iure executio, & quia statim lata sententia ad supplicium, vel furcas ducitur, Nihilominus index ita celeriter, non audito reo, procedens, peccaret; Reus defensionibus, præsertim ante litem contestatam, renunciare non potest, Sed vbiuncque inquisitus ita innocens reperitur, vt nulla defensione indigeat, aut ita conuictus, foret, vt frustra in se tuendo laboraret, si defensionibus penes acta renunciet, nullamque habere asserat, & pro inde causam ex eisdem actis expediri petat, index, tuta conscientia, illam expedire potest. Vbiuncque poena sanguinis, aut corporalis imponenda est, defensionibus etiam cum iuramento renunciare non valet. quoniam nemo membrorum suorum dominus est: Vbi autem sponte delictum confessus est, renunciatio firma manet.

Semper. *Ex decisione Regni Neapolitani 68. Francisci Pinij.*

Reus defensionibus renunciare non potest, omnique tempore illas proponere valet.

Cap. XIII.

Quando criminaliter contra reum agitur, defensionibus ille renunciare prohibetur, quoniam nemo membrorum suorum dominus est, ideoque si quis vite radio, aut doloris impatientia, mortem affectauerit, adeo vt per se met ipsum perire vuleret, etiam si mortuus sit, puniendus est; Tum demum delicta inueniri dicuntur, si per legitimas probationes, ac luce meridiana clariore, rei conuincantur. Ideo index ad veritatem inueniendam, etiam illorum defensiones studiose indagare tenetur. In criminali causa non cõcluditur, quia vltioris probationis effectum renunciationis habet, propterea omni tempore, defensiones fieri posse certum est. Exceptiones, ac defensiones superuenientes, iudicio adhuc pendente, reus ad sui fauorem deducere potest, sententia criminalis consilio de errore semper reuocatur.

Quando. *Ex decisione Palatii Apostolici Venetiarum. 1. parte 2. Thomæ Trisiani.*

Copia processus reo aliquando ad defensionem denegatur. Cap. XIV.

Per capitula Regni Neapolis disponitur, vt reo, habitis Filiis testibus pro repetitis, processus copia ad finem defendendi, dari debeat: Sed Fisco reluctante, denegari consueuerunt, licet reo discussa, per Cæsarem Maiestatem decretum fuit, ex certis causis denegari posse: In arduis igitur: Fisco contradicente, integra copia denegatur, sed alia capitula danda esse placuit. Capitula Regni in famosis latronibus non procedunt.

Per capitula. *Ex decisione Consilij Neapolitani 74. Antonij Capycij, & 629. Vincentij de Frauchis.*

DEFENSOR.

Cap. I.

Coniuncta persona pro defensore in iudicio comparere potest, procuratorem verò pro absente deputare non debet.

Coniuncta. *Ex decisione Rote Romana 34. de procuratoribus in Antiquis.*

Defensor necessarius vt differat à voluntario, & an ipse debeat condemnari, & contra eum exequi. Cap. II.

Defensor necessarius dicitur, vel quo ad comparitionis necessitatem, vel is qui iudicium declinare non potest: Inter voluntarium, & necessarium hoc interest, quod ille per omnia præsentat illius vicem, quem defendit, sed necessarius etiam iuribus propriis iuuari potest, & ipse principalis ex proprio defensoris iure iuuari potest. Cum defensor ad plenam defensionem uenit, sententia in eam personam profertur, etiam si post litē contestatam interuenierit, Si quis ad plenam defensionem non animo nouandū ueniat, si dominus ignoret, ita quod neque mandatum expressum, neque tacitum sit, defensor nomine domini condemnatur, atque in eundem fit executio: At si domino præsentē, ac patientē ueniat, mandatum habere videtur. Vbi autem nouandi animo ad defendendum accedit, nulla dubitatio esse debet, quin ipse condemnetur.

Defensor. *Ex decisione Rote Marchie 80. Stephani Gratiani.*

Famuli,

Famuli, vel serui in quibus sint necessarii, vel voluntarii defensores domini. Cap. III.

D E L I C T V M.

An omne illicitum, & contra bonos mores dicatur delictum. Cap. I.

Non qualibet iniusta hominis actio delictum sapit, pena dignum, sed ea tantum, quam lex delictum esse voluit, puniendamque expresse statuit. Quod autem illicitum sit, si penam non meretur, iuris interpretatione delictum non est, sed attenda veritate, contra bonos mores agens delinquere dicitur. Nec est nouum, quod quædam inhonestæ, & contra bonos mores fiant, & tamen ultionem non habeant. Vbi non est delictum, neque pena cadit, neque accusatio recipitur, neque inquisitio formatur. Vbi dolus contra aliquem commissus, actione ex contractu purgari potest, accusatio criminalis non procedit. Vbi cumque nullis legibus punita sunt crimina, natura ipsa sumit penas, & crudeliter delinquentes vexat, ac punit, quam si latis legibus penæ inflictæ essent: sæpe pie conscientia in leuissimis etiam peccatis, tormento continuo facti supplicium intem.

Non qualibet. *Ex resolutione criminali prima. Petri Caballi.*

Delictum maius quale sit, & quando punibile. Cap. II.

Delictum maius in committendo, quam in omittendo perperatur, & ideo de primo ad alterum argumentari non licet: Vbi cumque non ex animo committitur, penam non meretur, quoniam contra voluntatem facienti non imputantur, voluntas autem talis esse præsumitur, qualia verba, & facta sunt. Indubio ea interpretatio facienda est, ut delictum excludatur.

Delictum. *Ex decisione Regni Neapolitani 303. Francisci Puzi.*

Festiuitas non facit delictum atrocius. Cap. III.

Ex eo solo, quod in die festo delictum commissum sit, atrocius dici non potest, ita ut si prius capitulum de leuius cognoscere poterat, ideo impenditur. Interdum respectu temporis atrox diffinitum est, si coram multitudine, vel magistratu delictum perperatum fuerit, si eius est, ubi sola temporis qualitas concurrat.

Ex eo. *Ex decisione Regis Romana 291. parte 1. Iacobi Tutei.*

Delictum atrox est, si coram multitudine fiat. Cap. IV.

Quot personæ multitudinem faciant, ut delictum atrox dici possit, iudicis arbitrio relinquuntur, sed quia coram decem personis perperatum, & notorium dicitur, ideo propter notorietatem delictum leue efficitur graue. Quamobrem coram decem personis factum, coram multitudine factum censetur.

Quot personæ. *Ex decisione eiusdem 296. parte 1. Iacobi Tutei.*

Delictum ex quibus circumstantiis dicatur atrox, & quando dicatur factum in capitulo, vel in choro. Cap. V.

Eo ipso quod delictum est cum qualitate, definit esse leue, ergo cum Episcopus leuius cognitione priuatus sit, qualificata ad ipsum pertinent, ut puta. si quis uerberetur, aut cum instrumentum turpi, aut in Ecclesia, item dum diuina celebrantur, vel coram multitudine populi: Idem si graues personæ intercessant, Idem si inferiori superiorem, uel in dignitate constitutum percuteret,

Famulus domini sui armis, clamore, & quocumque alio modo, etiam cum vite discrimine iuuare tenetur: seruus necem domini vindicans libertatem consequitur: seruus conductus ad huiusmodi defensionem se accingere non tenetur, & ideo cum quidam domino suo aggresso, atque vulnerato auxilium non præstiterit, vitium est omnibus absoluen dum esse. Nam si famulus opem ferens, aliquid delictum committeret, dominus de delicto familiarium suorum non tenetur: Famulus non est seruus, atque eidem nullatenus aequiparatur, si domino non obedit, nulli poenæ obnoxius est, sed salarium duntaxat perdit.

Famulus. *Ex decisione Regni Neapolitani 371. Francisci Puzi.*

Defensor in causis criminalibus an, & quando, quis & quis interuenire possit. Cap. IV.

In causis criminalibus, in quibus procurator comparere potest, ut a poena relegationis infra, iudex ad obuiandum malitiæ iubere potest, quod reus personaliter compareat. In omni causarum genere, etiam capitali, vbi cumque absens condemnari potest, defensor sine mandato, ad ostendendam innocentiam comparere potest, nulla exco, vel qualitatibus ratione habita. Etiam procurator sine mandato ad iudicem informandus admittendus est, & tunc etiam iudex, ut principalis veniat, iubere potest. Quando defensor comparet, duæ causæ ad rei comparitionem arctatiæ sunt, nimirum, ut ipse respondeat, quia magis instructus est, ite ut videatur, quæ fronte respondeat: Ab iudicis, & eorum probatione ad torturam uerfente, nemo per aliam defendi potest. Absens ad torturam condemnari non debet, ideo præsentia opus est, præsertim si indicia talia sint, propter quæ presens in aliqua defensione audiri non debeat.

In causis. *Ex decisione Consilij Neapolitani 143. Antonij Capycii.*

Defensor quando possit interuenire, & sub qua cautione, & quando possit alium substituere. Cap. V.

Si committatur Auditori, quod contra A. inquirat, ipso per edictum in Curia super certo crimine vocato, & si illud commississe inueniatur, beneficio priuari mandetur. Tunc defensor, coniancta persona, etiam sine mandato interuenire potest, quoniam criminaliter ad directam penam pro crimine infligendam, non agitur, sed cum ciuilitate agitur, procurator non prohibetur, cum ego defensor prohiberi debet, cum publice interfit, absentem a quocumque defendi. Cum agitur de questione status, defensor admitteri debet, & procurator, & defensor in causa inquisitionis super crimine interuenire possunt, dummodo ordinis executio non impediatur, ubi autem impediatur, ne defensor quidem admittitur: Defensor de iudicio soluendo cauere debet. At si soluendo non est, rati habitationem præstabit, et se ad litem impendia, atque interesse obligabit: Cum his obligationibus defensorem admittendum esse, conclusum est: & quod semper contra absentem per Audientiam procederet, ad singulos actus illum citando. Cum defensor post satisfactionem litis dominus effectus sit, nam sententia contra eum ferenda est, & executio in bonis fieri facienda, ideo alium sui loco substitui re posse, placuit.

Si committatur. *Ex decisione Rota Romana. 35. de procuratoribus in Nequis.*

cuteat, siue iniuriis uerbis afficeret, propter has circumstantias, atrox delictum dicendum est. Illae personae graues sunt, quae iurisdictionem siue Ecclesiasticam, si uel temporalem de iure, uel consuetudine in loco commissi delicti, obtinent. Archidiaconus, & Decanus habent iurisdictionem, uel saltem praecminentiam in Ecclesia. Illa circumstantia delictum non grauat, si à dimidio portionario in integrum portionarium commissum fuerit, aut à portionario in canonicum, aut à canonico in aliquam dignitatem, quia sola iurisdictionis superioritas consideranda est; Nisi personae capitulares fuerint capitulariter congregatae, delictum in capitulo commissum non dicitur, ita ut qualitas grauius adsit, quia multis, ligna, atque sedilia in aliqua consideratione non existunt. Quamobrem iurisdictionis data super delictis in capitulo commissis, intelligitur, quando capitulariter congregatum est: Locus capitularis dicitur, ubi capitulum congregatur. Nunquam dispositum fuit, ut factum in loco capituli, absentibus canonicis, in capitulo factum dicatur. Ita de choro dicendum est, quod uidelicet est commissum in loco, in quo Canonici, & alii de Ecclesia sedent ad diuinam peragenda.

Ex ipso. *Ex decisione eiusdem 1. de foro competenti. Ioannis Mohedani.*

Delictum quomodo probetur.

Cap. VI.

Quando agitur ciuile, delictum per instrumentum probari potest.

Quando. *Ex decisione eiusdem 10. parte 2. Iacobi Putei.*

De eodem. Cap. VII.

Item per Epistolam, siue priuatas literas delicti contra scribentem probari uisum est, nimirum siquid promiserit, uel aliquod illicitum contraxerit.

Item. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 706. parte. 2. Francisci Marci.*

Delicti tractatum sciens, an, & quando reuelare

teneatur. Cap. VIII.

Nemo crimen contra alium committendum reuelare debet, etiam si ex sola scientia teneretur, quia nisi probare possit, periculo se submittere non debet; Sed quid si crimen laesae maiestatis probare non possit? Neminem se ipsum prodere decet.

Nemo. *Ex decisionibus eiusdem 563. & 564. parte. 2. Francisci Marci.*

In delictis consideratur animus delinquentis, ut ordinaria poena imponatur.

Cap. IX.

Ex qualitate instrumenti, armorumque delatione animus delinquentis praesumitur, si quis lanceas, uel sagittas proiciat, occidendi animum habere praesumitur, secus si pugno, uel calce percutiat. Animum percutientis arma demonstrant, licet iniuriam fieri non dicitur, nisi animus, ac consilium hominem dehonesta di, uel in euidentem infamiam adducendi interueniat. Sepissimè ex sequentibus colligitur animus qualis in praecedentibus fuerit. Ideo si quis cum manibus alterum strangulauit, ordinaria homicidii poena plectendus est, Idem siquis aliquem armata manu in capite percutiat, ita quidam rusticus, qui cum manopla inimicum necauerat, pluries caput percutiendo, puniendus est.

Ex qualitate. *Ex decisione Regni Neapolitani 75. Francisci Pini.*

Delictum quando fit unum, & quando plura.

Cap. X.

Vna iniuria dicenda est, etiam si plura uerba iniuriosa prolata fuerint eodem contextu, & simul contra aliquem, ita ut etiam instante statuto contra iniuriantem, unica poena plectendus sit, secus si cum aliquo temporis intervallo una iniuria ab altera separata foret. Vnicum uerbum, unica oratio intelligitur, adus gemini uisus in eodem tempore, pro uno habetur. Alienus uxorem pluries eodem tempore cognoscens, unicus adulterium committere dicitur, Vnica blasphemia praestatur, quando quis eodem calore iracundiae pluries eadem uerba dixerit, & unicum furtum si eodem tempore plura surrepta sunt. Producent plures falsos testes, & instrumenta, de unica falsitate tenetur.

Vna. *Ex decisione eiusdem 352. Francisci Pini.*

Ex pluribus percussionebus eodem actu factis, quot delicta facta sint, & poena imponenda.

Cap. XI.

Si statuto disponderetur, quod pro quolibet uulnere in centum percussionebus puniatur, qui eodem tempore, & impetu plura fecerit, totidem poenas soluere debet, ex pluribus percussionebus tam interesse, quam in iuria crescit, & statutum certum, atque determinatam poenam pro singulis uulneribus considerat, ideo si uno actu plura intulisset, totidē soluere cogendus est. Quid si statutum simpliciter poenam percutienti imponeret? Idem, frequentiori Doctorum calculo, concludi debere, uisum est. Quando pluries ictus interueniunt, plura facta principaliter, & per se distincta, ac separata sunt, quia quilibet ictus per se discernitur. Quid si ex uno tantum percutiendi actu plura uulnera facta sint? Alii distinguunt, tot esse poenas infligendas, quot uulnera illata sunt, si statutum certum, atque determinatum pro qualibet percussione imponat. At si simpliciter loquatur, una tantum poena est, quoniam in personam loquitur, atque ad percutiendum actum relationem habet, qui unicus est: Sed ceteris contrarium uisum est, ut pro qua libet percussione teneatur, siue statutum loquatur in rem, id est uulnerum numerum consideret, siue in personam, actumque uidelicet percutiendum consideret. Nā effectus uulnerationis spectandus est, nimisque absurdum uideretur, ut eadem poena inferens unum, & inferens plura uulnera puniantur, etiam si plures eiusdem manus digiti feriti essent. Quando cumque diuersae atque distinctae corporis partes, uno ictu feriuntur, plura delicta sunt, ergo ita puniendi. Si ex uno ictu plura uulnera inferantur cum instrumento ad ita feriendum apto, bidente, uel tridente, & similibus, delinquens pro uulnerum numero puniendus est, etiam si statutum simpliciter loquens, percutienti poenam imponeret, nam qui armorum genus eligit, modum quoque plura uulnera facienda eligeret dicitur, & quo ad patientem plures percussiones sunt, tamen si uno ictu factae, cuius offensam statutum repressit, aliqui ita offendendi modus aptari possit, ut statim inimicus totaliter laceraretur, atque membratim percussus lanietur; Magnam absurdum est, ut qui decem uulnera uno pectus ictu ferit, non plus puniatur, quam qui unum tantum solo pectus ictu faciat. Cum igitur pro uulnerum numero puniendus sit, ergo plura delicta esse concludendum est. Aliter dicendum est, quando adeo leuia uulnera sunt, quoniam nimis rigorosum esset, pro singulis integrā poenam exigere, vnam igitur, sed grauiorem imponere, opus est.

Si statuto. *Ex resolutione criminali 155. Petri Galli.*

Delictum

Delictum quomodo praescribitur, item praescriptio impediatur. Cap. XII.

Petronilla ex proposito in duabus domibus incendii commiserat, & licet crimen confessa, viginti quinque annorum duntaxat praescriptioni opposuerit, neque sufficiens videbatur ad excludendam capitacionis sententiam, Nihilominus conclusum est, sic male iudicari, quia iudicis officium accusatoris, siue accusationis locum tenet, ergo viginti annis, sicut accusator tolli debet. Iure canonum secus dicendum videtur, ubi ordinis executionem, vel beneficii retentione crimina impediunt. In aliis autem, quia correctum non est, delicta utroque iure, hoc tempore tollantur, post quod arbitrium Super maleficiis Potestati datum, cessare debet, Nisi per ipsum informationes, decretationesque prius factae fuerint, per quas in criminalibus praescriptio interruptitur. Vbi qui ab initio accusare impeditus est delicto in notitiam deducto, praescriptio non obstat.

Petronilla. *Ex decisione Senatus Burdegalsis, 26. Nicio lai Boerij.*

DE LINQVENS.

Statutum contra delinquentem in Ecclesia non comprehendit eum, qui in ostio.

Cap. I.

Statuto disponitur, quod percussens aliquem cum armis in Ecclesia, abique sanguinis effusione, ultra poenas iuris communis, poena obtruncationis manus, vel deportationis puniatur. Cum effusione vero sanguinis, poena mortis naturalis: Quod autem in Ecclesia prohibuit esse, etiam in atrio, vel ipsius porticu, vel circa quadraginta passus prohibuit esse censetur, Nam domus appellatio, & ostium, & omnia adibus affixa continentur, cimiterium ad instar Ecclesiae iudicatur, cum in ibi etiam facrilegium committi dicatur, sed certe statuti verba verè, ac proprie intelligenda sunt, & in materia penali de Ecclesia ad ostium extensio facienda non est, ideo statutum puniens insultantem in domo, eum continere non dicitur, qui in ostio domus insultauit. In poenalibus casus mixtus sub simplicibus non continetur. Statutum per dictionem, In loco cum interiore comprehendit. Quamobrem ad ostium extendi non debere, conclusum fuit.

Statuto. *Ex decisione Regni Siciliae. 22. Garzia Masfrilli.*

Delinquens quando quis dicatur de die, ad effectum poenae imponendae. Cap. II.

Non aliam ob causam statuta delictum de nocte commissum grauiori poena puniunt, nisi quia offensus propter lucis incertitudinem, minus cauere potest, & ad remigendum inhabilis erat, atque penitus inutilis, Item quia poena pecuniarie ob paupertatem, in capax erat, in certo loco confineretur, comminando, ut si cōsui fines non seruetur, capite puniretur, ad mortem, alioqui frustratoria fuisset cōstitutio, & ferè impune sperni potuisset, cum in poenam non obseruata: condemnationis, nulla alia imponi posset, quam carceris, q̄ ab initio nimis misis considerata fuit. Hae eadem quae litas in condemnationis ad trices in superius tribunali bus addi solitum est, item aliàs conclusum fuit in instalam deportatos, inde ad fugientes in proximam causam redire, Nec aliter mortis poena plectendos esse, si inde

cum pertinet, qui in die sequenti collationis ius habet, & ita iudicatum est.

Non aliam. *Ex decisione Regni Neapolitani 452. Francisci Pinij.*

Delinquentes plures, quia poena puniantur, & an de auxilio teneantur. Cap. III.

Quando plures simul, equaliter, & vnanimiter delinquant, atque data opera, & ex proposito delictum committunt, omnes vt principales, atque insoludum ad poenam tenentur, Item ad rem, siue damnum, vel interestis partis, nec solutio per unum facta, alios à poena liberat, quia in qualibet persona proprium delictum censetur. In delictis plures rei debendi non sunt, qui simul idem perpetrarunt, ergo singuli penas pari debentur plures simul rem aliquam furantur, omnes principaliter furti poena tenentur: licet respectu rei subtracta, solutio ab altero facta, alios à domino liberat, Si plures alium praetoris corrumperint, vel corrupti mandauerint, omnes in solidum tenentur, nec uno penam soluente, alii liberantur, Quod & in pluribus, in ius uocatum ut eximentibus, dispositum est, & in pluribus in alieno sepulchro terram ingerentibus, aut aliquem uerberantibus, siue iniuria afficientibus, Item occidentibus, & denique in quibuscunque aliis. Quando autem inaequaliter delinquant, & non consulto, sed casu, & accidentaliter delicto interueniunt, unusquisque de eo duntaxat tenetur, quod ipse fecit, & tam respectu poenae, & interesse partis, singulorum factum inspicendum est, de suo quilibet tenetur, non de alieno: sed ubi factum unius ab alterius discerni non potest, insoludum tenentur, verum vnus solutio, alios liberat: Quando ignorat à quo ex pluribus delictum perpetratum fuerit, omnes insoludum ad poenam pecuniarium tenentur, Item ad in teresse partis, sed unica solutione sufficiente condemnantur. Licet plures delinquentes se ad iniuicem auxiliari uideantur, & ideo & de delicto, & de auxilio iniuncto praestito teneantur, praestitum si per statuta diuersae poenae imponantur, tamen quando omnia ad unum effectum tendunt, unica tantum poena plectendi sunt: Interdum quis, & ut principalis, & ut auxiliarius, uel opem ferens, diuersis respectibus, teneri potest, ut pote si duo vulnera mortalia à diuersis personis uni illata fuerint, cuiuslibet mors insoludum ascribitur, ac si uulnera mortalia personis diuersorum illata essent, & ita iudicatum fuit.

Quando plures. *Ex resolutione Criminali 198. Petri Caballi.*

DEPORTATVS.

Deportatis poena mortis comminari potest, & quid in aliis poenis impositis.

Cap. I.

Inconueniens non putari, vt is, qui ex delicto in poenam tritumum perpetuo condemnari debuerat, & ad remigandum inhabilis erat, atque penitus inutilis, Item quia poena pecuniarie ob paupertatem, in capax erat, in certo loco confineretur, comminando, ut si cōsui fines non seruetur, capite puniretur, ad mortem, alioqui frustratoria fuisset cōstitutio, & ferè impune sperni potuisset, cum in poenam non obseruata: condemnationis, nulla alia imponi posset, quam carceris, q̄ ab initio nimis misis considerata fuit. Hae eadem quae litas in condemnationis ad trices in superius tribunali bus addi solitum est, item aliàs conclusum fuit in instalam deportatos, inde ad fugientes in proximam causam redire, Nec aliter mortis poena plectendos esse, si inde

recessit.

recesserint, nisi illam iudex in sententia comminatus fuerit. Nec longe distant varia Italia statuta, quibus condemnati in poenas pecuniarias, si eas intra certum tempus non soluant, poena corporali, & plerumque membri alicuius mutilatione. Interdum etiam decapitatione puniuntur, quod, etiam circumscriptis statutis, ipsum iudicem facere posse sæpe sæpius concludum est. Sæpe rei in poenam pecuniariam condemnati, ad triremes postea missi sunt, siue etiã in Hostiam relegati, eò quod in termino eisdem præfixo poenam nõ exsoluerunt. Quo casu iudex circumspicior esse debet, ut in defectum pecuniariae, corporalem, quae iusta sit, apponat, & boni viri arbitrio conueniat.

Inconueniens. *Ex resolutione criminali 164. Petri Caballi.*

Deportatus rumpens confinia, quæ poena puniendus. Cap. II.

AN deportati, qui ex insulis aufugiant, capite puniendi sint: Hæc sententia sanior omnibus viis est, cum post deportationem, statim poena proximior mors naturalis subsequatur, nõ autem damnatio in metallis, quæ in pari gradu est, & proportionabiliter facinorosis plebeis, vel nobilibus decernatur. Damnatus verò ad triremes, non aliter ad poenam mortis, aufugiens, condemnandus est, cum non a lege, sed à cõsuetudine talis poenæ introducta sit, neque dispositum reperitur, ut mors tali casu inferatur, ergo danda non est. Poenis potius emolliendis, quam exasperandis. Quare condemnatus perpetuo ad triremes, nisi iudex in casu fuge, mortem naturalem comminatus fuerit, ad præstinam causam redire debet.

An deportati. *Ex decisione Consilij Neapolitani 140. Vincentij de Franchis.*

DEPOPVLATOR.

Depopulator quæ poena plectendus. Cap. I.

Villicus alterius agrum propter odium, & inimicitiam, de nocte deuastauit, omnesque cultaneorum arbores excicare faciens. Quos tamquam latrones puniri sancitum est; & ideo furcis inspendendum esse videbatur: Sed hæc poena in viã non est, sed aliquando ictus funis, interdum fustigationis, quandoque etiam trirerum per quinquennium, atque emendationis damni, imposita est.

Villicus. *Ex resolutione criminali 21. Petri Caballi.*

Eiciens vinum alterius de vegetibus, quæ poena plectendus sit. Cap. II.

Cum incidites vites in campis capitis poena puniri sint, eodem modo cum, qui nocturno tempore, data opera, domum apertamque intrauit, cellamque viariam ingressus, omnem vini quantitatem effudit, plebædum esse videbatur, nam vinum est vitium fructus, propter quem maiorem penam vitium incisoribus indixit, quam aliarum arborum. Aliquibus autem esse de casibus cõprehensis sub lege Iulia de vi publica, vel priuata, videbatur, licet specificè in illarum sanctionibus non legatur, cuius poenæ recessit ab aula, & eius loco arbitraria successit. Propterea non errare iudicem visum est, si ad triremes ad tempus condemnaret.

Cum incidentes. *Ex resolutione eiusdem 46. Petri Caballi.*

DENVNCIATOR.

Denunciator desistens, quæ poena puniendus. Cap. I.

Postquam reus citatus est, denunciatori non licet à causa criminali desistere, alias in Turpilianum incidere, cuius poena est infamia, atque quinq; librarum auri. Vbi autem quis iusto errore, vel iracundia calore ductus est, abolitione à iudice impetrare potest; Accusator desistens, tergiversator dicendus est.

Postquam. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 693. par. 1. Francisci Marci.*

DOLVS.

Dolus verus quis sit, & quis præsumptus. Cap. I.

Verus dolus nequaquam probatur, nisi de animo fallendi, atque decipiendi constet, Vbi lex dolum præsumit, verus dici non potest, sed præsumptus, quando verò probationem requirit, verus dicitur, indicia igitur manifesta esse, fraudemque concludere opus est: Quamobrem in modo probandi à præsumpto differt: Cum nihil appareat Octauianum hæredem, proprium debitum in inventario scribere omisisset, ad creditores fraudandos, ideo in dolo vero dici non potest, Nam ex eo solo verus resultat, si decipiendi animo, omisisset, sed vbi ex alia causa esse potuit, talis non utique probatur, Sed in dolo præsumptio dicendus est, qui id non facit, ad quod se teneret, scilicet, & facilius in minore procedunt, in quo semper simplicitas, & ignorantia præsumitur, ita ut etiam aduersus dolum verum, si non apertus, sed velatus exstiterit, restitutionem habeat, nimirum si mendacium dixerit, & quod in minore præsumptus est, in maiore verus dicendus est. Prorealtate de addendo in inventario, quicquid forte omisum fuerit, doli præsumptione tollit. Itè quia iurauit, sed dolo, fraude, vel malitia carere, sed bona fide veratum, sed iuramentum dolum excludit, & in ijs, quæ dependent ab animo, eius declarationi standum est, qui actum facit, & licet addit præsumptio scientia, tamen quando de poenâ vitanda agitur, ignorantia per iuramentum probatur, etiam si quid in contrarium præsumatur, sed hic agitur de poenâ, priuando hæredem beneficio inventarii, quod ideo poenâ est, qui sibi à lege indulgetur. Cum hoc debitum in publicis actis continetur, super quo processus in Senatu formati fuerunt, quæ à quocunque deregè possunt, extremæ dementia, non autem malitie fuisset, illud occurrere, ideo factum dolose dici non potest: Nam si mendacium non est metienti proficuum, doli præsumptio cessat. Si in hereditate nulla de debito scriptura inueniatur, neque hæres illud in inventario describere teneretur, quælibet autem causa, etiam iniusta à dolo vero excusat, quando ad actum verus doli requiritur, quælibet excusatio, vel minima admittenda est. Si scientia vera probat dolum præsumptum, utique scientia præsumpta, quæ plus operari non debet, quam vera, dolum verum non inducit, etiam ni plures specialitates concurrent. Indicia arguentia verum dolum talia esse debent, quæ in malam tantum partem, non etiam in bonam, interpretari possint. Ex his Senatus censuit hunc hæredem in dolo vero non existere.

Verus. *Ex decisione Senatûs Astantiani 216. 10. Petri Surdi.*

D Dolus

Dolus quomodo probetur in causa fractæ pacis publicæ. Cap. V. II.

VT pena fractæ pacis publicæ infligi possit, verus dolus requiritur, Nec id mirum est, cum etiam delicta furti, item ui bonorum raptorem sine vero dolo non committantur, & tamen priuata sunt, ad hoc, vt ad penam pecuniariam dupli, vel quadrupliagi possit, Quare multo magis in isto publico iudicio ruptæ pacis publicæ dolus eiusmodi desideratur, Habet itaque hic locum regula, qua dicitur, In casibus in quibus lex expressum dolum requirit, quous causa, etiam in iusta, & erecta a dolo excusatur, & per consequens a pena. Interdum iste dolus præsumptiue probatur, ex qualitate, atque euidencia ipsius facti, vt si apparet uis publica, coadunatione hominum manus armata, incendii, inuasio alieni territorii, & similia: licet causa iniusta, siue temerarie excusatur a dolo, a pena tamen legis, vel statuti non excusatur, alias pax publica, eiusque pena penitus elideretur, Ipsa violentia probat dolum, etiam si facta non fuerit, dummodo facere resistenti parati fuerint, quia propostum attenditur, violentia dicitur.

Vt pena. Ex decisione Camera Imperialis 98. parte 3. Ioachimi Misingeri.

Dolus quomodo probetur, & quando excusetur. Cap. III.

Tamet si dolus non præsumatur, nisi probetur, & id quæcunque causa fuerit, excusatur, Nihilominus si consensu oēs excusationis causas excludat, secus est, quia tunc regula simpliciter vera non est, nisi iusta causa probabilem simplicitate habeat, vel ignorantiam, nullus est enim iuris titulus, qui assertionem huiusmodi, abique hoc temperamento afferret. Concluserunt itaque Domini Camerales, quando dolus plene, & insolidum probatus est, tum citra omnem controuersiam, tam casu nullam excusationem admitti debere: probati autem plene, perfectè quæ possent præsumptionibus, mirum quando hi euidenter præsumit, quam iuris præsumptionem pro liquidissima, & indubitata probatione haberi, clarum est. In criminalibus perspicuis, & liquidissimis probationibus agendum est, quomobrem ad condemnandum reum ad banni penam, probatio doli, ex indicis, & præsumptionibus non sufficit.

Tamet si. Ex decisione Rota Spirensis, 15. parte 3. Casparis Guglielmi. & decisione Regni Neapolitani 80. Francisci Vinij.

Dolus an vitiet ingressum religionis. Cap. IV.

Ingressum religionis metus impedit, Item matrimonium carnale, Idem in dolo dicendum esse videbatur, si in consensum vitæ cadat, qui consensum excludat. Quia ingressus religionis in alterius fraudem fit, puta substituti tunc illi neque præiudicii factæ neque bona monasterio applicari. Quia comminationes præcedunt, deintrando religionem in alterius præiudicium, tunc de fraude apparebit. Sed certe iste dolus ingressum non impedit, quia ad meliorem vitam ducitur, In spiritualibus dolus, vel falsâ causa contractum non vitiat, quoniam permissus est, qui non ad decipiendum, nec ad malum inducitur, imò cõditiorem meliorem facit: Nunquam ingressus ipse vitatur etiam si bona substituto applicanda essent.

Ingressum. Ex decisione Parlamenti Delphinalis. 545. parte 2. Francisci Marei.

Dolus quid sit, & quomodo puniatur.

Cap. V.

Dolus delictum est, reque ipsa calliditas fallacia, & machinatio ad circumuoluendum, & fallendum alium

adhibita, Quomobrem stellionatus crimine puniri potest. Plus est dolosa persuasio, quam violenta coactio, doli igitur persuasio falsa docet, & ex illa præsumitur, doli committitur, qui contra legem prudens agit, Ideo adulterans aliter data pecunia, per vim adulterium committere dicitur, & ita conclusum, & iudicatum fuit.

Dolus. Ex decisione Regni Neapolitani 160. Francisci Vinij.

Dolus non est permittendus intra dimidiam iusti pretij. Cap. V.

Intra dimidiam iusti pretij aliquando dolus permittitur, sed mortaliter peccare frequentiori calculo receptum est, & proinde ad restitutionem teneri, nam scilicet proximum lædit, suaque bona auferit. Vbi de animæ salute, a pices iuris non attenduntur.

Intra Ex eadem decisione 160. Francisci Vinij.

Artifex quando sit in dolo, vt teneatur. Cap. VII.

Quilibet artifex recte artem suam exercere debet, si quis ob negligentiam omittat, in dolo esse dicitur.

Is qui non facit id, quod tenetur, & scire debet pariter in dolo esse dicitur, quod & in dolo præsumptum locum habet, cum igitur factor mensuram non iustam acceperit, vel temere sericam non iustam incidit, sicut facere, atque scire debebat, ad pretij restitutionem teneri, conclusum est. Negligentia, ac dolus in arte, atque in officio suo commissus nemini patrocinari debet, & damnum afferre, quo casu negligentia, ac doloso, nullatenus subuenitur, Ideo iniurari non potest, quia mensura sibi datam esse non probat; & præsumptionem contra se habet, tum quia artifex, tum quia nemo suum iactare præsumitur, atque deformem uellem induere. Si quis autem publice exercet, idoneus esse præsumitur, & ideo de negligentia, ac imperitia, & sic de dolo, & culpatenetur.

Quilibet. Ex decisione Fori Finizanen. 26. parte 1. Borgnini Canaleani.

D V E L L V M.

Cap. I.

Non solum propter scandalum, duellum prohibitum est, sed etiam quia mors ex eo pronuncire potest, quæ rationes cum vnicuique duello conueniant, ideo omne duellum prohibitum esse, conclusum fuit.

Non solum. Ex decisione Rota Romana. 330. parte 3. Iacobi Putei.

Duellum ad effectum inhabilitatis ad beneficia, debet probari in clerico.

Cap. II.

Ad probandum Titii confessionem, qui seium ad duellum prouocasse dicebatur, solus testis non sufficit, Nec altero singulari famam probante, coadiuari potest, quæ per unicum tantum probari nequit, & in criminalibus semiplenam non facit; Quamuis sponte pugnasse constaret, tamen inhabilis ad beneficia obtinenda dici non potest, quoniam quod Clericus duellum tempore extitisset, nullatenus probatum est. Nullibi cautum reperitur, laicum per duellum inhabilem effici, qui ex illa antiqua consuetudine excusari poterat.

Ad probandum. Ex decisione eiusdem 98. parte 3. libro 2. in Nouissimis Fabij.

Laicus

Laicus vulneratus in duello, quando sit inhabilis ad beneficia. Cap. III.

Nec inhabilis factus dicitur, ex quo pugnando, vulneris recepit in oculo, atque membri mutilatio sequuta est, quoniam membri debilitas irregularitatem non inducit, ergo nec inhabilitatem ad beneficia, sicuti membri abscissio. Quamobrem inhabilitatem non induci visum est, nisi vel mors, vel abscissio illius sequuta fuerit.

Nec inhabilis. *Ex decisione eiusdem 115. parte 3. libro. 2. in Nouissimis Febij.*

Prouocans alterum cum armis, qua pena plectendus sit. Cap. IV.

Dominus Delphinus libertatē duelli funditus subulit, atque omnibus nobilibus inhiuit, ne ad dissidamentum, vel bellū in hostilitatis forma procedant sub pena confiscationis corporis, atque bonorum, sed cū Nobilibus Fullanis contra nobilem Iacobū bellum in dixerint, & postea circa sexaginta homines cū armis cōgregasset, tamen si ad facti viam non proceperunt, videbatur primo, q̄ in laese maiestatis crimen inciderit, ita gentibus armatis bellū illi indicendo, sed quia nullū dānum, nullaque iniuria personaliter sequuta est, in contrariam sententiam itum est, atque pena legis Iuliae de vi publica puniendum esse, conclusum fuit, Quē de portatio est, atque omnium bonorum locum successit bānatio ab vsu recessit, & deportationis loco successit bānium, ita iudicatum fuit: De stylo Curiae Parliamenti pēna corporalis in pecuniariam conuerti consuevit, quā do ipsi Curiae aequum atque expediens esse videtur.

Dominus. *Ex decisione Gratianopolitana 438. Guidonis Papa.*

Duellantes, & patrini capite puniuntur in duello vero, & quale sit. Cap. V.

Dvellantes, vigore statuti, pena vltimi supplicii plectendi sunt, & optimo iure Republica Lucēsis ita statuit, qm̄ duella omni iure, etiā diuino prohibita fuerit, ita ut consuetudo in contrarium nullo modo valeat, Interdum Principes etiam Ecclesiastici ex magna causa permittebant, sed Concilium Tridentinum penitus interdixit, cuius penas indicat: Nam quod iuuenes aliquando, iracundiae calore ad duellum ineunt, & incontinenti ad locum accedunt, ibi, quē dimicant, pura rē dicenda est, quoniam deliberata non fuit, pro ut verum duellum requirit, Actus igitur intermedius necessarius est, & in hoc iudicis arbitrio standū est. Ad duelli essentiam, locus tutus, qui vulgari ter, campo franco, dicitur, necessarius nō est, sed sufficit animus deliberatus ad pugnā, quamuis in agro particulari, siue thalamo, aut sala pugnaretur, Neque patrini necessarij sunt, licet, vt plurimum interuenire soleant, quorum est amorū aequalitatem dissimulare, stadiumq; rectē prospicere, ne cuiquam fraus fiat, Idque in certamine agere consueverunt, quod in iudicis patris non loquatur, tamen per decretum de fœderis pragmatici, ad iocatiq; soliti sunt: & licet statutum de patris non loquatur, tamen per decretum de fœderis pragmatici, ad iocatiq; soliti sunt: & quia nihil differt, an etiam pro ciuibz interuenerint Ideo patrinos vltimi supplicii etiam poenam incurrisse, conclusum est.

Duellantes. *Ex decisione Regis Lucensis. 11. Iosephi Ludouici.*

EXILIVM.

Exilium quotuplex sit, & an alter locus non prohibitus sub altero includatur. Cap. I.

Exilium multipliciter imponitur, aut certorū locorum interdictio, aut lata fuga, interdictio omnium locorum, prater certum locum, aut in insulam relegatio. In eodem patria domicili interdicti, & tunc etiam patria originis interdicta dicitur, quia cui interdicuntur minora, sortius, & maiora interdicta esse censentur. Ideo patria originis maior est, quia inibi magis quis affligitur, quam in loco domicili: Sed quando locus originis interdictus est, non ita domicili locus est cōfetur, nisi bonorum ratione magis affligeretur. Vt locus in quem sit confinatio, sit de iurisdictione iudicis relegantis, necesse est, in terras tantum subdatis relegatio de iure fieri potest. Quando quis ad poenam banni menti perpetui, siue ad tempus condemnatur, absque eo, quod aliquis locus ad morandū assignetur, huiusmodi in hac patria, vel territorio, de quo exulatur, morari prohibetur, in alio interdictio non prohibetur, & tunc in lata fuga dicitur.

Exilium. *Ex decisione Parlamenti, Delphinalis 359. p. 1. Francisci Meret.*

Exilium in concessione castri, quando intelligitur de deportatione. Cap. II.

Cum Castri concessio facta esset, vna cū iurisdictione, exceptis criminalibus causis, pro quibus pena mortis, vel priuationis, siue amissionis mēbra, vel exilij inferri deberet, Verbum exilium generale esse videbatur, atque omnem exilij speciem comprehendere, multoq; magis si verbum dubium ex consuetudine interpretationis recipiat, & ille, qui est criminalis iurisdictionis dominus, in exilium etiam temporale condemnare consueuerit. Iurisconsulti, quando aliquem perpetuo exilio condemnandum esse decreuerunt, nunquam perpetuum omiserunt. Sed quia huiusmodi concessio cū omnimoda iurisdictione Ecclesiae facta erat, ideo & merum, & mixtum imperium, atque omnia, quae in castro erant, venire visum est. Cum apud Regem Caroli concedentem tam ciuili, q̄ criminali iurisdictioni existeret, contra ipsum, & successiue ab eo causam habentes lata interpretatio facienda est, quod esse non posset, si exilij exceptio etiam de temporali intelligeretur, quia parū aut nihil Ecclesiae referuatum ueniret, exilium propriē loquendo pro deportatione accipitur: Erat enim exilij pena capitalis, atque co locum exilij capite dānatus dicebatur, Exilis caput de ciuitate eximī dicitur, quoties vel citius retinetur, relegatio propriē, non exilium dicitur, ergo exilio multatus, pena capitali multatus dicitur, quoniam ciuitatem perdidit, quae deportationem designat, Quare hoc privilegium in quo, concessa omnimoda iurisdictione, referuatur pena mortis, abscissionis mēbra, & exilij ita interpretandum esse placuit, vt exilij referuatio intelligatur, quando pena deportationis imponenda est: Et ita per duo decreta Consilij Regij declaratum est.

Cum Castri. *Ex decisione Consilij Neapolitani 116. Vincentij de Francibus.*

Exilij tempus desolatur per tempus carceris post sententiam, etiam si destinatur pro creditores. Cap. III.

Quando quis per sententiam in exilium condemnatus est, & post sententiam per iudicem in carceribus detinetur, tempus carceris in exilio computatur, quo-

quoniam iustum non est, vt duas conuictus poenas patiatur, neve afflictio reddatur afflictio, sed pro debitis postea detentus, computandum non videbatur, quemadmodum, neq; carcer ante sententiam deducitur. Sed an creditores in carceribus illi detinere possint, donec eisdem soluatur? Cum pro executione Fiscus instat, ad exilium transmittendus est. Reipublice enim interest, vt delicta puniantur, & publica vilis principaliter priuata preferenda est, illa autem vere sic dicitur, quæ cō modum buriale fieri non respicit. Fiscus pro transmissioe in stare consuevit, quando quis pro graui, vel ex-plari delicto condemnatus est, aut persona rixosa, siue temeraria est, quæ carcerem quietem conturbaret, & tunc creditoribus consiliū conuenit, aut per fideiussoriam cautionem de redeundo ad carceres, finito exilio, si illam prestare potest, aut saltem per iuratoniam. Vbi verò fideiussor non instat, creditoribus non instantibus, nō transmittitur, & tunc tempus carceris in exilio compu-tandum esse, certi iuris est.

Quando quis. *Ex decisione Consilij Neapolitani 317. Pincentij de Franchis, & decisione Consilij Cathalonie 22. Ludonici Pegnerij, & resolutione criminali 146. Petri Caballi.*

Exilij fines frangens, quomodo puniendus.
Cap. IV.

Aut index imponit exilij poenam ad certum, & de-terminatum tempus minus decennio, & tunc si condemnatus non seruauerit, tempus quod superest, duplicatur, Aut ad decennium, & si fines frangit, perpe-tuo exulare debet: At si per perpetuo, poena mortis puniendū est: sed hoc ita accipiendum est, vt inter species exilij gradatim procedatur, nam perpetuo relegatus si fi-nes non patitur, deportandus est, non autem morte puniendū est: Siue enim quis ad tempus, siue in perpetuum re-legetur, semper ciuitatem, & telluretque factionem re-tinet, sed deportati hæc omnia, atque alia, quæ iuris ciui-li sunt, amittunt. Cum autem quis ad insulas non re-legetur, sed bannitur, vel exulat à Prouincia, vel Ciuitate in perpetuum, Si exilium non seruauerit, certa, & de-terminata poena à iure imposita non reperitur, Quam-obrem extra ordinem puniendum esse, in Regio Con-silio conclusum fuit, atque ad seruitutem Regiarum trire-mium per quinquennium damnatus est. Cum alter per-petuo ad insulam relegatus esset, & fines fregerit, ad ar-cem, per suam Maiestatem nominandam, deportatus est: si fines deportationis fregerit, mori debet.

Aut iudex. *Ex decisione Consilij Cathalonie 41. Ludonici Pegnerij.*

Exilium ex quibus causis ruptum esse dici non potest. Cap. V.

In exilium condemnatus fideiussores de seruandis Bo-lognani finibus præstitit, & cum vltra Flumen Or-tæ transire visus fuerit, Fiscus pro poena fideiussionis ir-remissibiliter exigenda, instantiam faciebat: Nihilomi-nus absolendum esse, conclusum fuit, qm̃ minor cre-dens flumen finium territorium non diuidere, vltra p-gressus pro cibo capiendū, statim reuersum fuisse con-stat; sed in poenalibus, & odiosis actus momentanei in consideratione non sunt, nec vllatenus puniri debent, statim igitur reuersus, discessit non dñ, neq; exiliū fre-gisse, breuis in loco mora non consideratur, & perinde habetur, qui quoquo modo venerit, confestim inde re-cedens, ac si non uenisset, Imò in loco non fuisse singi-tur, qui breui tempore manet, qui aliunde exulat, illac iter facere non prohibetur, cum per simplicem transi-tum, exiliū frangi non dñ. Iusta ratione illud territorij ignorare potuit, extra exilij cōfinia existere, cum ualde

proximum sit, ita vt in dubio eorundem cōfinium es-sē præsumatur, quibus magis adiacet, sed ignoras delin-quere non dñ, & ignorantia præsumitur, præsertim eo-rum, quæ non omnibus nota sunt, uel saltem iuramentū probanda est, iuramentum aut abq; dubio admittendū est, cū plures coniecturæ concurrant, Nimirū ætas minor, eius qui à magis tenera studij causā absens fuit, Item quia homines Bolognani ultra flumen Ortæ, ligna facere, animalia pasci, atq; lapides cadere consueuerūt, ita vt facillimè territorium ita propinquum ad cōfinia pertinere, credere potuit, sed qualibet iusta credulitas à dolo, & a pena exulat, Neque alia fluminis vicinia ter-ritorium diuidit, sed vltra, citraque unū, & idē unius vniuersitatis territorium est. Item quia coram vltra flu-men pertransiuit, pluribus uidentibus, atq; assistantibus, nā ex actu palam factō, dolo abesse præsumitur. Quo-obrem cum ignorantia præsumptio pluribus præsum-ptionibus adiungetur, robustior redditur, atque securior ita vt scientia præsumptio cessare debeat. Cum pro ci-bo capiendū vltra progressus esset, famis necessitas præ-sumptiuè probatur, quod satis est: præsertim quia Ca-strum Bolognani locus paruus, & angustus est, nulla hospitia, vel caupona reperiuntur, ipse pariter in loco incognitus, confanguineus, vel amicus destitutus, vt ne in diuersorio quidem sibi locus esset, vbi cibum capere potuisset, Necessitas legem nō habet, cuius causā aliqui furari permisum est. Voluntas, & propositum malicia distinguunt, sed non apparet animus contemnendi Curiam, aut exilium frangendi, Nam vltierus clam, & secretò progressus fuisse, diutiusque moratus: Itaque exilium fractum non fuisse, visum est, & consequenter poenam nullatenus deberi.

In exilium. *Ex decisione Regni Neapolitani 305. Fran-cisci Vinij.*

Contra frangentem exilium non potest exequi poena, nisi præcedat sententia. Cap. VI.

Is qui in exilium condemnatus est, sponte promisit, & ducenta se soluturū, si exiliū fines non seruauerit, & cum nō seruasset, dubitabatur, an executio statim facienda esset, vel sine prolatione opus esset, & pro affirmati-ua conclusum est, qm̃ actum factum fuisse, declarari o-porteret, quæ sententia multo magis requiritur, vbi de execu-tione penæ agitur, quæ vel commodum priuatum, vel pecuniariū sibi respiciat. Fiscus in exequendo vero de-bitor priuilegiū hēt, sed iste adhuc vetus facti debitor non existit, nisi per sententiam declaratur. Si exul factus poe-nā pecuniariā sibi non imposuisset, terrā ingrediens si-bi à iudice interdictā, bāni tēpus eidē duplicandū esset, quod condēnatione præcedente, datiq; defensionibus, facere oportuisset, ergo idē in poena pecuniaria dicēdū est, quæ illius loco successit, & quamvis bannitus sit, tamen licentia concedenda est, vt ad se defendendum cō-pareat; Omnia iura clamant, vt ad se defendendum pos-sit, nisi sententia declaratoria præcedat. Quare conclusum est, eundem citari oportere ad dicendum causam qua-re executio à fisco petita fieri non debeat.

Is qui. *Ex decis. consilij Cathalonie 90. Ludonici Pegnerij.*

EXCOMMUNICATIO.

Excommunicans iniussu, quando teneatur.
Cap. I.

Nisi dolum interuenisse probetur, iudex excom-municans iniussu, iniuriarum actione conue-niri non potest, Vbi autem contra legem ex-pressam ferat sententiam excommunicationis, conue-niri potest.

Nisi

Nisi dolum. *Ex decisione Cappella Tholosana 398. Ioannis Corserii.*

Excommunicans generaliter cum clausula iustitiae non tenetur alicui particulari de iniuria.
Cap. II.

Sed an Episcopi Vicarius per comminationem excommunicationis ipso facto incurrendae iniuriarum actione conveniri possit, si clausulam apposuerit, si quis sententia segregarum &c. Nullus excommunicatus particulariter dici potest, quoniam comminatione in vim simplicis citationis resoluitur, & iudici iustificatum preceptum facienti, nihil imputari potest, si igitur nemini iniuria illata est, iniuriarum non tenetur, gravatus qui iniuriam praetendebat, comparere poterat, & appellare. Hoc etiam fieri potuisset, vim est, si pro tuenda sua possessione gesserit, quoniam si armis temporalibus uti poterat, cur non spiritualibus iustificatus? Etiam in causa propter illos qui de iura iurisdictione, id est dioecesi existunt, censuris afficeretur. Vicarius possessor, metuens de minimi potentissimi aduersarii, atque de facto spoliari comminatione occurrere potuit, & periculi, vel scilicet dali vitandi metu a iuris ordine recedere permittitur.

Sed an Episcopi. *Ex decisione Collegii Pisani 78. Doctoris Martae.*

Excommunicandi potestas quaeritur praescriptione.
Cap. III.

Inferior ab Episcopo excommunicandi potestatem, & praescriptionem, & consuetudinem, ac privilegium accipere potest, quoniam ad iurisdictionem pertinet, sed privata persona acquirere non potest, nisi in Ecclesia administrationem habere. Quando ad inferiorem praesentat iurisdictionem pertinet, Episcopus concurrere potest, cum solus dioecesis, & territorium habeat.

Inferior. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis, 665. p. 2. Francisci Marci.*

Excommunicans iniuste, quomodo teneatur.
Cap. IV.

Iniuste excommunicans multiplici poena plecti consuevit. Nam per mensum ab Ecclesia ingressu, priuatur, aliorumque coitione superioris arbitrio plectitur. Item excommunicatio ad interesse, ac damna tenetur, etiam iniuriarum actione, atque Sacilegij poena, & ita in terdum iniuste excommunicatores puniti sunt. Excommunicationem cum meriti imperio sit, absque causae cognitione emanare non debet, ideo impeta fieri non deest, sed cum magna deliberatione, atque cognitione, etiam terna monitione praecedente, fulminanda est, licet aliquando ex ordine iniusta dicatur, aliquando ex causa, si propter odium iudicis, aut alterius fuorem iniustus condemnatur.

Iniuste. *Ex decisione Regni Neapolitani 93. Francisci Vinij.*

Inter species excommunicationis nulla est differentia, & quomodo fiat anathematizatio. Cap. V.

Inter excommunicationem, Anathematizationem, interdictionem, atque suspensionem nulla in effectu differentia constituitur est: sed in dubio de maiori intelligitur. In anathematizatione per Episcopum facienda, certa solemnitas in tenuerit solet, quoniam duodecim sacerdotes intervenire debent, & candelae accense, quas post promulgationem proicere, atque pedibus conculcare debet.

Inter. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 650. parte 2. Francisci Marci.*

Sententia excommunicationis an, & quando ferri possit sine scriptis. Cap. VI.

Non potest per consuetudinem induci, ut sententia excommunicationis, suspensionis, vel interdicti

absque scriptis feratur, sed in interlocutoria secus est, quoniam suspensionem etiam a beneficio Abbatissae facit, quae clauibus, & quavis censura potestate caret. Circa mercedem situta consuetudo vincit legem contrariam, dummodo rationalis, & praescripta sit, nec ratio ita virgens necessaria est, quoniam quavis persuasus sufficit, si contrariam virgentem contra se non habeat.

Non potest. *Ex decisione Rota Romana 339. Aegidij Bellemera, & decisione 5. de consuetudine in Antiquis.*

Excommunicatio quando sapit vim diffinitivae, & quando interlocutoriae. Cap. VII.

Fulminatio censurarum, praecedente causae cognitione non facta, diffinitivae vim habet, si decretum, siue ius iudicis in causae cognitione, In de igitur ipsam prolationem reponere non potuit. Aliquin sententia censurarum interlocutoriae vim capit, sed quando cum cognitione sit, totum negotium solum est, & ultra censuras, etiam mandatum executionis datur.

Fulminatio. *Ex decisione eiusdem 123. p. 2. Iacobi Patet.*

Licentius per iudicem iniuste excommunicari non potest. Cap. VIII.

Vbi pars iniuste per iudicem licentia est, excommunicatione alicui possit iudicatur, quia culpa iudicis parti praedictum ferre non debet, sed contrarium obtinuit, quoniam culpa caret, qui de licentia iudicis recedit, solus contumax excommunicari debet.

Vbi pars. *Ex decisione eiusdem 1. de dolo, & contumacia in Antiquis.*

Arrestatus, qui recessit a Curia, an possit excommunicari. Cap. IX.

Cum quis pro aliqua causa arrestatur in Curia, & absque licentia recessit, si aduersarius censuris affici ei perierit, incontinenti excommunicatione ferri non debet, sed antea per audientiam contradicendum citandus est.

Cum quis. *Ex decisione eiusdem 31. de sententia excommunicationis in Antiquis.*

Cap. X.

Citatis Decano cum capitulo eiusdem Ecclesiae, ut certa die comparerent in causa prophana ad singulos actus, vique ad iudicium processum, executum, citationem in persona Decani, certorumque canonicorum capitulum, absentibus aliis, nemine in termino pro ipsis cum parente, censuris affici non posse visum est, quoniam de citationum culpa constare non debet, cum possibile erat, quod alii canonici in peruenientibus, vel deliberarent, aut concordare non potuerint, siue necessaria non haberent, aut alia impedimenta superuenerint, sed per contumaciam capituli, vel vniuersitatis, singulares, nisi de eorum culpa constet, excommunicari non possunt. Tu demum Decanus, qui personaliter citatus fuit, comparere, vel mittere debuit, si pro causa ipsam specialiter tangente, aut pro iuribus, a capitulo separatim citatus esset, cum autem omnes pulsantur pro causis Ecclesiae tangentibus, decanus a capitulo distinctus non est, sed vni corpus, & capituli caput existit. Si vero excommunicati essent, procurator capituli pro qualibet singulari persona appellare potest, quoniam toti capitulo iniuria, atque praedictum factum est, etiam si ab excommunicatis procurator constitutus fuit, qui verisimiliter sententiam excommunicationis ignorare poterunt, item quia a grauamine illato, vel inferendo illum deputauerunt.

Citatis. *Ex decisionibus eiusdem 1. de sententia excommunicationis in Antiquis, & 1. de dolo, & contumacia in Antiquioribus.*

Citatus contumax ante litem contemtionem,
quando possit excommunicari.

Cap. XI.

Cum quæritur, num reus citatus, lite non contestata, in termino assignato non comparere, excommunicari possit, post longam uariarum distinctionum discussionem, in hanc sententiam, ita est, Si ad respondendum libello, aut ad videndum se iuris remediis compellitur, citatus fuerit, atque ad ulteriora procedi non possit, excommunicatio fulminanda est: si in causa, lite non contestata, vel summarie, ac de plano procedi potest, & in termino, qui in tali causa necessarius seruandus est, pulsatus fuerit, si actoris intere, si quod veniat, vel excommunicari, vel alias ad veniendum coerceri potest, Nimirum si causa talis existeret, in qua rei confessioni standum esset, per quâ res petita actori adiudicari posset: At si causa talis non est, in qua eius confessio standum non est, nec pro actore sententia ferri potest, nisi de iure suo legitime doceat, frustra venire compelleretur, si eiusdem aduentus non prodesset: si verò iudex perpenderet, propter contemptum nolle venire, vel malitiose, contumaciter, & iniuriose, tunc etiam si aduentus parti non prodesset, ne iudicis auctoritas eludatur, censurâ affici possit, aut aliter eum punire, vel coercere.

Cum quæritur. *Ex decisione eiusdem 2. de litis contestatione in Antiquioribus.*

Excommunicatus pro debito non liquido, offerens satisfacere, non potest publicari.

Cap. XII.

Licet sententia excommunicationis ferri possit pro fructibus non liquidatis, vel alia incerta quantitate, & non relaxetur, donec plenè satisfacta fuerit, tamen illa in contumacia fundari debet, & ideo si debitor offerat se satisfacere paratum esse, publicari non potest: Immo iudicantur Domini, illam publicando, maxime iniuriam factam esse.

Licet. *Ex decisione eiusdem 1. de sententia excommunicationis Achillis de Grassi.*

Excommunicatio an possit ferri ex nunc pro ut ex tunc. Cap. XIII.

Clericus debitum confessus est, ideo officialis mandat, quod infra decem dies exsoluat, adiciens, quod si non soluerit, ex nunc ipsum excommunicat. Ideo autem excommunicatio valere non videtur, quoniam verba ex nunc continuum tempus significant, & presentis temporis aduerbium est, sed quod pena præuenit delictum, vel excommunicatio contumacia, impossibile est, sed contrarium visum est, quoniam & si presentem verbi actum significant, tamen ad futurum effectum pertinent. Illa clausula ex nunc pro ut ex tunc, ita intelligenda est, ut dictio nunc, actum verbi prolata significet, & dictio tunc actum verbi consummat, & ita nulla ad sit perplexitas.

Clericus. *Ex decisione Gratianopolitana 588. Guidonis Papa.*

Cap. XIV.

Denunciatio partis vocationem non requirit, quia actus iurisdictionalis non est, & per iudicem a quo, etiam post appellationem fieri potest.

Denunciatio. *Ex decisione Rote Romana 411. Aegidij Bellamere.*

Excommunicatus quando possit denuntiari post appellationem. Cap. XV.

Post appellationem excommunicatus denunciari potest, quoniam publicatio est declaratio, & appellatio

non suspendit, si ab Ordinario fiat, qui appellationi non desistit. Cum de excommunicatione constat, & semper timenda est, ideo quacumque appellatione non obstante, publicari potest, ut si uideatur. In sententia autem declaratoria incursum censuram, vel a lege lata, vel propter inobedientiam literarum apostolicarum secus est, quia illa sententia factum annexum habet, super quo iudex decipi potuit, ideo appellatio suspendit, quia tribus sententiis opus est, & propterea conclusum est, publicationem reuocandam esse, atque ad beneficium abolitionem concedendam. In executiis non potest quis una sententia canonizare, & declarare.

Post. *Ex decisione eiusdem 4. de sententia excommunicationis Achillis de Grassi.*

Cap. XVI.

Denunciatio, excommunicationis post appellationem à iudice delegato fieri non potest, ita conclusum est.

Denunciatio. *Ex decisione Cappella Tholosane 300. Ioannis Corserii.*

Declaratoria censurarum quando reuocatur per viam attentati. Cap. XVII.

Declaratoria censurarum per alterum Auditorum post inhibitionem facta, per viam attentati reuocata fuit. In ordinariis alter conclusum fuit, qui ad idem factum, non habent iuris ministerium, sed ubi declaratoria, ob non partitionem iuris ministerium habet, id est discutere, an parauisset, vel non, quia citatione opus est, & ab ista declaratoria appellari potest, appellatio quidem suspendit, & ideo per viam attentati reuocari potest.

Declaratoria. *Ex decisione eiusdem 177. parte 2. Iacobi Putei.*

A. Can. & quando super executotilibus per Rotam decretis declaratoriam ferre possit.

Cap. XVIII.

Licet A. C. sit executor literarum Apostolicarum, atque omnium sententiarum in Curia latorum, tamen si executotiales sunt in Rota decretæ, atque executæ non possunt postea coram A. C. produci, nec coram eo ad declaratoriam sententiam procedi potest, nisi cum intimatione ipsorum monitorio fieret, & coram A. C. comparere deberet, quia cum ab Audite Rotæ decretæ essent, nominatum in executotilibus diuina non teneretur, alia monitione facta, quoniam propter mutationem tribunalis, sententia declaratoria absque citatione nulla esset.

Licet. *Ex decisione eiusdem 44. parte 3. Iacobi Putei.*

Declaratoria vigore commissionis fieri potest, etiam absque citatione. Cap. XIX.

Cum declaratio incursum censurarum in literis apostolicis contentarum, ob non partitionem ab A. C. pro Antonio contra Communitatē lata fuisset, & appellatione presbiterorum in Rota commissā eidem A. C. inhibiti fuerit, illo reformationem commissionis supplicite, Signatura rescipit, ut A. C. ad ulteriore executionem procederet, & commissio Rotæ Auditori per curiorem præsentata, eadem die ipsa cōtas censurarum publicatione affecta est, atque cedulones affixi, quod cum factū esset anteq̃ cōitas ad dicendum contra commissionem reformatoria, citata esset, dubitabatur an id totū, in preteritum inhibitionis Rotalis, attentatum dici posset, & resolutum est, non posse, quoniam index per scriptum præsentationem, actu iurisdictionem, eiusque exercitū habere dicitur, citatio autem ad dicendum contra commissionem de substantia non existit, ideo illius commissio non uitatur.

Cum declaratio. *Ex decisione eiusdem 324. p. 1. Pauli Emili Peralli.*

Si prin-

Si principalis offert obedire, per exceptiones procuratoris, excommunicari non potest.
Cap. XX.

Cum Andreas monitorio responderit, litem desuper in Rota pendere, qua finita, illi obedire se paratum esse, Ideo per exceptiones per eiusdem procuratorem posita oppositas, principalis in poenā incidere non potuit, qui in mandato hoc specialiter non habebat, quamobrem excommunicationis declaratio iniusta, atque inuoluta visa est; Item quia per exceptiones procuratoris, monitorium negatum non dicitur, neque per ipsarum oppositionem illi contestari consuevit.

Cum Andreas. Ex decisione eiusdem 229. parte 2. Pauli & Emilij Veralli.

Declaratoria, vigore executorialium, quando fieri possit, citato procuratore. Cap. XXI.

Executorialibus personaliter intimatis in partibus, mortuo habente rem iudicatam, ad instantiam surrogati quod ad prosecutionem, citato procuratore in Curia, ad declaratoriam procedi potest, quia licet, quando de cessura agitur, personalis certificatio fieri debeat, tamen cum vigore executorialium in quis afficitur, satis est illas personaliter intimatas esse.

Executorialibus. Ex decisione 23. de sententia, & re iudicata Marcelli Crescentij.

Monitorio ad effectum declaratoriae quando datur valide executum. Cap. XXII.

Aut citationis tenor perlegendus est, aut scriptura authentica corrigenda, vel copia, si petita fuerit, danda est, quia muis igitur, monitorium lectum non fuisset, quia tamen copia, etiam non petita, oblata est, sibi imputet, cur vel lectum non fuerit, vel copia non data sit: Praeterea quia specialiter, & expresse illum monuerat, ut ab occupatione, detentationeque, & fructuum perceptione desisteret, itaque excusari non poterat, quod minus contentorum in monitorio notitiam habuisset. Quare declaratoria ob non partitionem ipsius, inuoluta declarari non potest.

Aut. Ex decisione eiusdem 194. parte 3. libro 2. in Notissimis Fabij.

Excommunicatio pro manifesta offensa quando non censetur, ob variationem voluntatis. Cap. XXIII.

Si Prelatus contra quem literae ad beneficium impetratae sunt, executorialibus se parere velle dicat, & posita ex causis probabilibus, nolle proponat, atque appeller, & excommunicatione afficiatur, pro manifesta offensa affectus non censetur, quoniam voluntas huiusmodi de sui natura obligatoria non est, sed potius ambulatoria, & iurisdictionem alias non habenti non tribuit, literasque nullas consilidare non potest, aut ampliare, vel impugnare, cum à Papa emanent. Potuit causas aliquando scire, & cum illarum probabilitas, quas nunc profertur, rem dubiam reddant, propter nudam voluntatem praecedentem res huiusmodi ita certa reddi non potest. Aliquando propter ignorantiam iuris, vel facti voluntas inordinata esse potest, & quod in sui praedictum voluit, à voluntate desistere potest.

Si Prelatus. Ex decisione eiusdem 124. Agidij Bellamere.

Excommunicatio an probetur per denunciationem. Cap. XXIV.

Pro indubitabili conclusum est, denunciatione excommunicationis, illam in vim peremptoriae con-

tra impetrantem, non probare, non enim sequitur, talis est denunciatio excommunicatus, ergo talis est, quoniam haec exceptio obiectum sapit, qui clare dari, atque probari debet; Leuius autem admittuntur, atque probantur exceptiones dilatoriae, quam peremptoriae.

Pro. Ex decisione Rota Romana 8. de exceptionibus in Notis.

An probetur per petitionem absolutionis.
Cap. XXV.

Neque per petitionem absolutionis excommunicatio probari dicitur, quoniam quod per modum obiectus datur, verificari debet, & luce clarius esse debet.

Neque. Ex decisione eiusdem 5. de exceptionibus in Antiquis.

An probetur per declaratoriam, & brachium seculare. Cap. XXVI.

Ad effectum annullandi provisionem de beneficio Iacobo excommunicato factam, an docere sufficiat, per sententiam declaratoriam, praedictum si censurarum speciem asserat, atque brachium seculare productum fuerit, in quo etiam illa inserta fuerit: Et pro affirmativa sententia conclusum est, quoniam in iudicialibus creditur executorialibus insertis: Item cum censurae in Curia latae fuissent, de facili ad registrum recurri poterat, ideo insertioni credendum est: Sin autem de nullitate censurarum dicere vult, registrum reducere debet.

Ad effectum. Ex decisione eiusdem 65. parte 1. Iacobi Putei.

Non probatur per cedulones in muro affixos.
Cap. XXVII.

Is qui denunciatur, nihil de nouo dat, propterea copia excommunicationis siue placardi in muris affixa, illam non probant, Praeterea si de magno, atque graui praedictio agatur, & ad partis notitiam non perueniret. Collatio per excommunicatum facta tenet, quia dignitas hoc exerceat.

Is qui. Ex decisione Parlamenti Delphinalis 983. parte 1. Francisci Marci.

Sacilegus prius debet excommunicari, quam puniatur per iudicem laicum.
Cap. XXVIII.

Declaratio sententiae excoicationis per officiales rectorales impediri non debet, etiam si sacilegij ratione praueuissent praetendant, quoniam ad Praelati officium pertinet, ut reum, nemine requirente denunciare, donec laeso satisfecerit, atque absolutus fuerit, haec igitur poena spiritualis suspendi non debet, imò prius inferenda est, quoniam medicinalis existit, non eradicans, atque salutis animae prouidetur, ut citius redeat; Poena spiritualis, & temporalis ad diuersum finem tendunt ideo altera per alterum impediri non debet. Quando duae poenae concurrunt, altera à iure illata, altera verò ab homine inferenda, simul compatibiles esse dicuntur. Vbi iudex ecclesiasticus pro sacilegio ad aliam poenam, quam excommunicationis procedere vellet, ob praedictum praenotionis à laico factae, impediretur; Quando pro delicto mixti fori duae poenae separatè imponendae sunt, altera per alteram non tollitur: Punis in vno foro, saltem in eo, quod excedit, in altero etiam puniendus est.

Declaratio. Ex decisione Parlamenti Delphinalis 597. parte 2. Francisci Marci.

Declaratio

Declaratio excommunicationis, quomodo fiat, & nil plus operatur. Cap. XXIX.

Propter violentiam in personam clerici manus iniectio, ipso facto excoactione incurrit, sed denotatio, atque publicatione opus est, quam non amplius ligatur, cum de excommunicationis substantia non exilat. Super denunciatione autem pars citanda, & audienda est, atque appellare possit.

Propter. *Ex decisione eiusdem 601. parte 2. Francisci Marci.*

De excommunicatione ob violentiam in ecclesiasticos. Cap. XXX.

In faciem clerici spuens, aut super eum iniuriandi animo aquam effundens. Item per vestem, aut equum signum detinens, aut aliquid de illius manibus auferens in excommunicationem incurrit, secus si vestes à clerici persona separatæ essent.

In faciem. *Ex decisione eiusdem 610. parte 2. Francisci Marci.*

Quot requiruntur, ut excommunicationem incurrat ob violentiam in clericum. Cap. XXXI.

Ad incurrendam excommunicationem ob violentas manus in Ecclesiasticos, tria principaliter requiruntur. Primum factum consummatum, & ideo si quis verberari mandauerit, sed effectum non habuit, aut manum eleuauerit, sed non percussit, sententiam non incurrit. Item iniuriam ferendi animus requiritur, siue dolus, quamobrem causa discipline factum, vel vim vi repellendo, non incurrit, multo magis si in habitu, & tonsura non incesse. Denique ipsa violentia necessaria est.

Ad incurrendam. *Ex decisione eiusdem 612. parte 2. Francisci Marci.*

De eodem. Cap. XXXII.

Insecutor, atque aggressor clerici excommunicationem non incurrit, si nequaquam percussit, licet grauius peccet, quia per ipsum non stetit: Verba legis poemis cum effectu intelligenda sunt.

Insecutor. *Ex decisione eiusdem 666. parte 2. Francisci Marci.*

Percutens clericum depositum, quando incidit. Cap. XXXIII.

Hoc privilegium Canonis excommunicationis non solum in laicorum clericum, sed etiam totius ordinis clericis introductum est, quamobrem percutiens clericum verbaliter depositum, qui privilegium ad huc retinet, & clericaliter viuere debet, canonem incurrit.

Hoc. *Ex decisione eiusdem 670. parte 2. Francisci Marci.*

Prelatus, Pater, vel Magister, an percutiendo ecclesiasticos incurrit. Cap. XXXIV.

Quando pater, corrigendi animo filium verberat, in sacris ordinibus constitutum, excommunicationem incurrit, quoniam ista manus temeraria est, atque ad effectum percussus. Sacerdos ordo à patria potestate non liberat. Plus iuris habent magistrum in verberando clericos discipline causam. Quando laici de mandato Ecclesiastici clericos capiunt, ut eos in carceribus mancipent, non incurrit. At si Prelatus monachum, aut alterum religiosum verberari mandaret, ambo excommunicati sunt, quoniam verberatio, & incarceration valde differunt, altera permissa est, altera vero prohibita. Quando iudex ecclesiasticus clericum criminis reum torqueri iubet, non aliter per laicos, sed per clericos, vel monachos executio facienda est.

Quando. *Ex decisione 672. parte 2. Francisci Marci.*

Cap. XXXV.

Mandans, infligans, consulens, aut sollicitans, quod clericus percussus, sententiam excommunicationis incurrit.

Mandans. *Ex decisione eiusdem 673. parte 2. Francisci Marci.*

De clerico seipsum percussente. Cap. XXXVI.

Etiam clericus seipsum percussus, aut vulneratus sententiam incidit, neque volenti clerico iniuria inferenda est, quoniam canonis privilegium etiam in fauorem ordinis clericali introductum est. Et is qui non sentit sibi vulnus inferri, & is qui insert, publicè vindictæ reus est, nã si quis semetipsum vulneraret, puniendus est: Quod clericus itato animo se percussit, excommunicatus est.

Etiam. *Ex decisione eiusdem 674. parte 2. Francisci Marci.*

Excommunicatio presumitur durare.

Cap. XXXVII.

Nisi absolutio probetur, excommunicatio durare presumitur. Ad probandas censuras de presentibus, illas de præterito probare, satis est, Quod est verum si purè lata essent, secus si conditionaliter fulminata.

Nisi. *Ex decisione eiusdem 655. parte 2. Francisci Marci.*

De eodem, & quomodo probetur absolutio.

Cap. XXXVIII.

Quo casu si absolutio per instrumentum probari non possit, quia deperditum esset, per testes probari posse concluditur.

Quo casu. *Ex decisione Regni Neapolitani 98. Francisci Vinij.*

Sententia excommunicationis, an, & quando sit ponenda in monitorijs. Cap. XXXIX.

In monitorijs, quæ extra Curiam mittuntur, & sub forma excommunicationis late sententia sunt, ipsam sententiam ferri non oportet. In his autem quæ in Curia sunt, secus est, quoniam sub pena excommunicationis ferenda expediuntur, quo casu si monitorio non paruit, ad videndum de assensu censuris, citare necessarium est.

In monitorijs. *Ex decisione Rota Romana 6. de sententia excommunicationis Achilles de Grassis.*

Ignorantia an possit allegari aduersus excommunicationem generalem in synodo factam. Cap. XL.

Si episcopus in sua Synodo generali charitativè subsidium infra certum terminum exsoluendum suis subditis imposuerit, & quia non obediuerunt, iterum, vel in Ecclesia, vel in sequenti Synodo generales censuras ecclesiasticas contra non soluentes, promulgauit, dubitabatur, utrum contra Antonium clericum ad beneficium à patronis præsentatum, qui illud non soluerat, ab altero compensato exceptio excommunicationis opponi posset, per quam ab institutione repellendus fuit. Hanc sententiam generalem incurrens demandatur, illud tria: monitionis loco habendum est, ita ut cõtrasciens penam incurrat. Sed utrum Antonius super ignorantia audiendus sit? Quæ iuramento probatur, quando publicè notum non est, tunc enim ob latam culpam, suam turpitudinem allegaret, neque index illud deferre potest, contra quem vehemens præsumptio ob notorie.

notorietatem, infurrexit, Præsertim quia absentia, atque longa distantia in clericis non præsumitur, qui in suis beneficiis residere tenentur, si igitur ignorantia verisimilis non est, iuramentum deferri non potest: sed licet ita præsumatur, non tamen præsumptio iuris, & de iure existit, ita ut probationem in contrarium recipere non possit: Propterea conclusum est, præsentatum ad probandum suam ignorantiam admittendum esse. Cum sententia excommunicationis sub conditione lata est, nisi infra certum terminum soluerit, sententiam probare non sufficit, sed solutionem etiam factam non fuisse, probare opus est. vtrumque igitur necessarium probandum est, sententia, & conditio, sed hic nihil de solutione minime facta, probatur.

Si episcopus. *Ex decisione Rotæ Romana 19. de dolo, & contumacia in Novis.*

Excommunicatio an impediatur impetrationem rescripti, & faciat processum nullum.

Cap. XLI.

Excommunicationis exceptionem, quantum ad impetrationem rescripti in Curia, non obstat, conclusum est, at si opposita fuerit, processum nullum reddere, & ratio discretæ est, quia quantum ad processum, commissio Auditoris facta, cognitionem in cognoscendum tantum distribuit, sed in iudicando nullam iurisdictionem tribuit.

Excommunicationis. *Ex decisione eiusdem 2. de sententia excommunicationis Archid. de Grossis.*

De eodem. Cap. XLII.

Si monitorium purum pro re confessata, taxata, & iudicata per excommunicationem impetratum fuerit, excommunicationis exceptio opponi poterit, quod executionem impedit, ita ut effectus monitorij suspendatur, donec impetrans absolutus fuerit.

Si monitorium. *Ex decisione Cappellæ Tholosana 137. Ioannis Corserij.*

Cap. XLIII.

Ad effectum remouendi excommunicatum ab agendo, denunciationem probare sufficit. Ad effectum. *Ex decisione eiusdem 301. Ioannis Corserij.*

Cap. XLIV.

Si principalis excommunicationis feriatur, eius procurator ab agendo repellitur. Si principalis. *Ex decisione eiusdem 386. Ioannis Corserij.*

Excommunicatio quando sit iustus metus, semper timenda, sed appellari posse, & quare.

Cap. XLV.

Metus iustæ excommunicationis non excusat, sed iniusta excommunicatio iustus metus est, ergo excusat, inter homines non conuersari, ipsorumque suffragio carcere, maxima pena est, præsertim sine culpa: Ideo autem iustus esse censetur, quia pro nulla re tali, ac tantæ poenæ se subijci velle presumitur, cum nulla in ecclesia Dei maior reperiatur: Quando excommunicatio iuste profertur, quia illa medicinalis est, cum omni humilitate, & obedientia sustinenda est, præsertim si culpa sua in hanc penam incidit. Licet siue iustam, siue iniustam à hoc pœnore latam sustinere debet, quia non est homo, sed Deus, qui ligat, & ne illa medicina conuertatur in venenum, tamen excommunicatio appellandi remedium non aufertur, ut de iniustitia, vel iniustitia illius per superiorem cognoscatur, & si iniusta est, absque diffi-

cultate absoluat, atque profectus puniatur, si verò iusta est, ad excommunicatorem remittatur, à quo, satisfactio præmissa, absoluitur.

Metus. *Ex decisionibus eiusdem 10. de sententia excommunicationis in Novis, & 32. eodem titulo in Antiquis.*

Cap. XLVI.

Nullatenus moniales excusati possunt, quin suspensionem à canone illatam incurrerint, cum Beatrix infra annum probationis, ad professionem admittitur, quoniam enim peritiores adfuit, qui impenitus consulerent, ipsa ignorantia non excusat, alius propter ignorantiam effectus canonis elusorios reddi possit. Cum per regulam obseruantie mendicantium, nemo infra probationis annum ad professionem admittendus sit, hoc notarium ignorari non potuit, & potius negligentia dicenda est, quæ mortale peccatum inducit, licet quolibet causa excuset à dolo, & à poena corporis afflictiva, tamen à culpa secus est, propter quam cenarius affici poterit.

Nullatenus. *Ex decisione eiusdem 3. de sententia excommunicationis Ioannis Moredani.*

Dominus an possit excommunicari propter contumaciam procuratoris. Cap. XLVII.

Si Dominus citatus, procuratorem miserit, propter illius culpam libello respondere nolentis, excommunicatione feriendus non est, Nisi culpa, seu non comparendi contumacia, domino principaliter ascribenda fuisse, utpote si personaliter apprehensus, atque citatus fuisset, cum nondum ad certum actum procuratorem deputasset, illius enim contumacia non purgatur, etiam si procuratorem miserit, quoniam iudicis mandata non pareat, nisi vel ipse, vel procurator in termino compareat: Idem dicendum est, si principalis contumaciam procuratoris non ignorans, non statim purgasset, quia tunc propria culpa esset: si procuratori mandatum esset, ille ipse excommunicandus esset.

Si Dominus. *Ex decisione eiusdem 109. Agidij Bellamere.*

Is qui ligatus non est per constitutionem, non indiget absolute, secus si ab homine.

Cap. XLVIII.

Ignorans constitutionem publicam, licet improbabili-ter, sententia excommunicationis ipso facto per Constitutionem lata, quò ad Deum non ligatur, dummodo id quod facit, aliis nimis malum non sit præsertim si peccare non credit, ut si Auditor, vel notarius videns literas remissionis non bullatas loqui contra aliqua acta, in literarum margine quod in actis continetur, scripserit siue non recordatus, siue ignorans constitutionem Audientie contradicendum contra sic facientem, ipso iure excommunicationem promulgantem, quoniam ipsa excommunicatio dolum requirit, nec aliter per se tutum insinui possit, quia iniustum fuisset, si ecclesia cum excommunicatum iudicaret, talemque ignorantiam non exaudiret, sed an absolute altem ad cautelam, opus sit: si cum diligenter absolui non petat, quò ad Deum ligari incipit, quia sententia ab homine lata tunc ligat, cum contemnitur, contrarium verius visum est, quia si scit se ligatum non esse, ergo scit, se absolui non posse, quamobrem id quod sibi fieri non potest, petere non tenetur, itaque non petendo non contemnit, item quia non peccat, ergo non ligatur: At si ab homine lata fuerit, re ipsa quò ad ecclesiam ligat, & ideo valde differt à statuto, quòd minime contemnitement non ligauit.

Ignorans. *Ex decisione eiusdem 541. Agidij Bellamere.*

Cap.

Cap. XLIX.

EXcommunicatio non precedente monitione à Delegato lata non tenet, ad ordinario autem fulminata valet.

Excommunicatio. *Ex decisione eiusdem 10. & 23. De sententia excommunicationis in Antiquis.*

Quando excommunicatio est iniuncta, excommunicator, quomodo teneatur. Cap. L.

Cum quidam pro certa pecunie summa, quam ex causa emptionis domus debere dicebatur, iniuncte excommunicatum fuisse praterderet, & ideo ipsum etiam processum nullum declarari, atque iudicem praefissorum occasione, ratione illata sibi iniuria in damnis, & interesse condemnari, quia de processu diffinitivam sententiam precedente non apparebat, quae super debito lata esse dicebatur, neque de processu constabat. Ideo excommunicatorem ita condemnare visum est. Tripliciter excommunicationis sententia iniuncta dicitur, vel ex causa, vel ex animo, siue ex ordine. Conclusio super iniuria facta, omnino procedere debet, quia is, ad cuius iniunctam excommunicatio lata dicebatur, ad sui petitionem latam non fuisse confessus est, itaque dolus iudicis apparebat, qui id fecit, quod se facere non debere non ignorabat. Cum excommunicator iniuriarum teneretur, estimatio per iuramentum taxanda est. Multo fortius ad damna, expensas, & interesse tenetur.

Cum quidam. *Ex decisione eiusdem 14. dubij. Thoma Fastoli.*

Excommunicatio per contradictas lata, quando sit nulla. Cap. LI.

Cum per viam monitorij iudicium captum esset, & procurator aduersarij comparuerit, mandatumque exhibuerit. Item nihil nisi ipso citato fieri, protestatus fuisset, ita ut de utriusque partis consensu hac via ordinaria actum esset, non potuit ista dimissa, per audientiam contradiclarum procedi, atque ad viam executionis censurarum conuolare, quoniam semper procuratorem comparuisse, constat, & ita nulla contumacia alleganda est. Regulariter procuratorem comparente, processus per contradictas nullus existit, & ideo excommunicationem nullam esse conclusum est: Multo magis, quia debiti consensu non praecesserat. Itaque executioni processus fundamentum deficit. De sola citatione ad consentiendum debitum apparebat, & ipsa per contradictas facta fuit, quia pariter nulla dicebatur est, cum procurator in actis existeret, qui citari debuit: quod fundamentum pro nullitate censurarum satis concludens visum fuit.

Cum per viam. *Ex decisione eiusdem 2. De sententia excommunicationis Casaris de Grassi.*

De eodem. Cap. LII.

Fuit resolutum excommunicationem esse nullam, quoniam procurator, qui confirmationem concordiae consensit, atque Didacum ad solutionem pensionis obligauit, tam in Camera, quam in Cancellaria reuocatus fuerat, ergo consentire non potuit: Neque de reuocationis fraudis apparebat, nec tertius opponere potest, nisi volente eo, cuius iuramentum. Quamuis mandatum ad consentiendum pensioni, & obligandum datum fuisset. Tamen reuocatio quod ad actum consensum praestandi, quod ad utrumque effectum parit, quoniam obligatio dependens, & accessoria primae exitit, praesertim cum coram eodem Notario Cancellaria facta fuerit, iste procurator ideo obligauit Didacum, quia pensioni consensit, sicut legitur nullus esse consensus, ita nulla est obligatio ab ea dependens. Cum quilibet concordiae confir-

mationem impetrare posset, satis est, quod à Papa ante confirmationem, & ante penitentiam reuocata fuerit: sed totum hoc viam ordinariam respicit, non autem executionem, quae à solo consensu per procuratorem reuocatum proueniente, procedit: In ipsa concordia non est obligatio Cameralis, sed in consensu inest: Huiusmodi consensus ante confirmationem à iure reprobatum est, ergo licita est penitentia, & ista est communis obseruantia. Altera nullitas aliquibus iusta videbatur, quoniam is, qui monitorium obtinuit, viae quae sibi adhuc non competebat, renunciare non potuit, & quamvis procurator Didaci comparuerit, tamen mandatum restrictum habebat ad monitorio A. C. respondendum, ergo mandatum ad causam ordinariam ad executionem trahi posse non videbatur. Ex omnibus autem pro excommunicationis nullitate conclusum est.

Fuit. *Ex decisione eiusdem 3. De sententia excommunicationis Casaris de Grassi.*

Excommunicatio lata vigore citationis alternariae, an valeat. Cap. LIII.

Cum citatio alternatiue facta esset, ad audiendam sententiam, vel ad videndum principalem sumum à diuini suspendi, eo quia monitorio non paruerat, ideo propter incertitudinem nullatenus valere videbatur, nec sententiam ferri posse, tamen contrarium conclusum est, quoniam citatio in omnibus certa fuit, praeterquam in eo, quod à facto iudicis dependebat, super quo pronunciaré volebat: Nam & libellus incertus, parte non opponente admittitur, quando incertitudo est facti, & voluntate libellantis non procedit, & hoc casu, dictio vel non alternatiue, sed copulatiue potius, & augmentatiue interpretanda est: sed maior dubitatio inuixit, cum citatio deberet ad videndum suspendi, non autem declarari suspensum à diuini. Ideo resolutum adhuc remanet, utrum in hac parte sententia tam ex defectu citationis, quam iurisdictionis nulla existeret.

Cum citatio. *Ex decisione eiusdem 23. par. 3. libro 2. in Nouissimis Fabij.*

Minor, an, & quando possit excommunicari.

Cap. LIV.

Minoritas à delictis non excusat, sed contumacia delictum est, praesertim si pupillis doli capax existat; Minorem viginti quinque annis in excommunicationem ipso iure incidere posse, certi iuris est, licet ad sedem Apostolicam ite non teneatur, sed per dioecesanum absoluti possit; Diuersum propter contumaciam statuendum est, quoniam minor in iudicio esse non potest, & contumacia tutoris, vel curatoris impuberi, vel puberi praedicta nullum facit: Nisi causa talis existeret, in qua in iudicio esse posset, tunc enim excommunicatione affici valeret: At si causa huiusmodi non fuerit, & adultus esset, licet sententia ferri non debuisset, tamen lata valida est. Contra impubem verò doli non capacem lata, est ipso iure nulla.

Minoritas. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 605. par. 2. Francisci Marei.*

De participantibus cum excommunicatis de maiori.

Cap. LV.

Participantes cum excommunicatis de maiori, sententiam minorem incurrunt: Nisi eundem criminis participes essent, sed antequam participantes declarantur, monitione opus est; In multis casibus participare permissum est, si uxor, si maritus, si hospitatus in loci excoicatus superueniret, si aduocatus, ut super sententia consuleret. Solus Papa cum participantibus in genere excommunicationem ferre potest.

Participantes. *Ex decis. eiusdem 661. par. 2. Francisci Marei.*
Excom-

Excommunicandi qui sint, & quomodo.

Cap. LVII.

Tota familia propter delicta domini excommunicatione afficitur potest, sed nunquam ferenda est, nisi vel offensâ, vel mora, vel culpa præcedat, & non aliter, nisi pro re graui, in aliarum poenarum subsidium, atque seruatis seruandis fulminetur, Episcopi igitur si ad concilium vocati non veniunt, excommunicandi sunt, Idem si Concilium impediunt, item qui negligenter testimenta exequuntur, incendiarij etiam, & pro poenitentia vltra mare transmittendi sunt, sed hodie ex Pontificijs Constitutionibus ipso iure, sicut heretici, & similes, excommunicati sunt. Homicide, & falsi testes censuræ feriendi sunt, post mortem et, qui hereticâ heredem fecit, Sacerdos, qui Missam incohata et temeritate non finit, excommunicatus est, Item blasphemantes per excommunicationem Sathauze tradendi sunt, quoniam blasphemiam veniam non meretur.

Tota. Ex decisione Regni Neapolitani 94. Francisci Vini.

Excommunicatio lata contra tertium aliquando est nulla. Cap. LVIII.

Præsupposito quod duo sint in solidum obligati in forma Camere pro eodem debito, & quod contra vnum tantum possit deueniri ad executionem realem, vel personalem, an contra alium, contra quem non potest fieri exequutio realis, vel personalis, possit, ad instantiam creditoris, in subsidium tertii excommunicatio? Congregatio concilij respondit, non posse.

Præsupposito. Ex decisione Rota Romana 97. parte 4. in Nouissimis.

Insufcientia in excommunicatione quomodo probatur. Cap. LVIII.

Ad effectum insufcientie contumacia, atque proteruitas excommunicati necessaria sunt, pro contumacia autem probanda, ad effectum priuationis beneficii, plena scientia probationis opus esse videbatur, vti sepius, non fuisse præsumptam decisi sunt, sed quia etiam ex pluribus coniecturis, atque præsumptionibus plena, & concludens probatio oriri potest, maxime in materia beneficii, quæ exactissimas probationes non requirit, sed ordinaria contenta est, dummodo secundum subiectam materiam concludat, ideo hæc sufficere conclusum est, quando scientie præsumptiones vehementes resistent, vt verisimilitudo magna sit, ad quam iudicis animus vehementer appelletur. Quod scientia requiritur ad effectum, vt aliquid fiat, tunc infirmitas requiritur. Interdum, ad inducendam insufcientiam post annum citatio necessaria est, nimirum quando agitur contra aliquem, vt de hæresi suspectum, & ideo decisi sunt. Quod si agitur ex causa, quæ priuationem meretur ad eius effectum, quod in excommunicatione infunditur erit, satis est.

Ad effectum. Ex decisione eiusdem 612. parte 4. in Nouissimis.

EXCOMMUNICATVS.

Excommunicati qui sint ipso iure propter iurisdictionem ecclesiasticam. Cap. I.

Qui iurisdictionem ecclesiasticam impediunt, & ab excommunicatione se absolui faciunt, sub pena reductionis bonorum suorum ad manus Delphini, sententiam excommunicationis ipso iure incurunt, etiam si iniustam illam esse prætendant, quoniam

niam statuta, aut ordinationes contra libertatem ecclesiasticam nullo modo valent, Idem si impetrantes litteras Apostolicas, vel ad iudicem ecclesiasticum recurrentes impediunt.

Qui. Ex decisione Parlamenti Delphinalis 662. parte 2. Francisci Marci.

Percutens clericum excommunicatum, ipso iure incurrit. Cap. II.

Licet clericus excommunicatus extra ecclesiam delictus, diaboli membrum esse videatur, præsertim si ab homine, monitione præcedente, affectus fuerit, quoniam incorrigibilis esse censetur, non ideo tamen à Canonis privilegio exclusus est, & propter fauorem Dei honorandus est, atque clericale privilegium retinet, quamobrem percutiens clericum excommunicatum, sententiam excommunicationis incurrit.

Licet. Ex decisione eiusdem 609. parte 2. Francisci Marci.

Clericus excommunicatus an & ubi tenetur dicere horas. Cap. III.

Silue clericus excommunicatus, siue suspensus, vel degradatus fuerit, horas canonicas dicere tenetur, publice autem officio ecclesie interesse non debet, neque Dominus vobiscum dicere permittitur, quoniam hæc verba officij dignitatē denotant, ad ea, quæ oneris sunt, tenetur, ad ea autem, quæ honoris nequaquam permittitur, suspensio, priuatim cum alijs horas dicere permittitur excommunicato autem prohibetur.

Silue clericus. Ex decisione eiusdem 675. parte 2. Francisci Marci.

Excommunicatus per annum est priuandus beneficio. Cap. IIII.

Cum quis per annum excommunicationis sententiam indurauerit, pro conuicto habendus videtur, sed licet suspicio probabilis sit, non tamen violenta existit, & ideo non est ipso iure priuatus, sed beneficio priuandus est.

Cum quis. Ex decisione eiusdem 654. parte 2. Francisci Marci.

Excommunicatus non opponit compensationem replicando. Cap. V.

Excommunicatus abolitionem petens audiendus est, sed quid si opponatur de iudicato cõfessione, vel taxato, & ille affectus de alio, & ita compensatione opponatur? Nisi iudicatum replicatum liquidum esset, quod pars cõfiteretur, atque compensationi consentiret, nullatenus posse visum est.

Excommunicatus. Ex decisione Cappella Tholosana 1. Ioannis Corsery.

Excommunicatus an & quando possit petere restitutionem in integrum. Cap. VI.

Restitutionem in integrum excommunicatus petere non potest, ergo neque ad appellatum, quoniam ista reintegratio quadam est, cum de sententia nullitate agere non possit, quæ nulla prouocatione suspensa, in rem iudicatam nunquam transit, multo minus de iniustitia sententiae agere potest, quæ in rem iudicatam pertransiuit, licet eidem concedatur, quod rescriptum super appellatione interposita prosequenda, imponere possit, non tamen conceditur super interponenda. Item super hac restitutione, aliquas causas cognitio necessaria est, quæ sine communionis periculo fieri non potest, hæc autem prohibitionis causa existit, propter quam ab agendo repellitur: si eidem recententio de-

Excommunicato quando non suffragetur ab-
solutio generalis. Cap. XVI.

Eti rescriptum impetrare possit, tamen si opponatur de excommunicatione in causa procedere non permittitur: Generalis absolutio non suffragatur, quia per trimum, & ultra in excommunicatione infurduit.

Etli. Ex decisione eiusdem 128. parte 3. Iacobi Putei.

An & quando procuratore constituitur.

Cap. XVII.

Si reus est, procuratorem constituere potest, si vero actor, solum in illis casibus, in quibus in iudicio eisdem stare permittitur.

Si reus. Ex decisione Cappella Tholofana 143. Iohannis Corserij.

Excommunicatus, quae possit in iudicio principaliter, & quae secundario. Cap. XVIII.

Sed an monitione super rebus ablati impetrare possit, an inamissionem bonorum reuocari, si excommunicatus exceptio contra ipsum opposita fuerit: Si principaliter ad se defendendum venerit, sed in consequentiam inamissionem illam bonorum reuocari petat, exceptione non obstante, permittitur; si vero principaliter per viam actionis in iudicium provocando, monitorium impetretur, repellendus est.

Sed an. Ex decisione eiusdem 190. Iohannis Corserij.

Cap. XIX.

Actor originarius, cum appellatus est, ipsam appellationis causam proseguendo, repellitur: Nisi ob desertionem appellationis, appellatus grauaretur.

Actor. Ex decis. eiusdem 206. Iohannis Corserij.

Excommunicatus an petat restitutionem in integrum. Cap. XX.

Super eo an maior, vel minor excommunicatus restitutionem in integrum petere possit, eo quod inuentarium non fecerit, siue appellare omiserit a conclusum est, quod si ex clausula generali petatur, & causa expressa, atque probata, si non subueniretur, innocens, vel eius anima periclitaretur, ut periret, & tunc admitendus est, quoniam restitutionis causa non ex solo petentis fauore dependet, alias repellitur, cum iniquitas iudicis, vel iniusta sententia non quareatur.

Super eo. Ex decisione eiusdem 302. Iohannis Corserij.

Excommunicatus non potest fieri religiosus.

Cap. XXI.

Ad religionem licite recipi non potest, quamuis hac via ad observationem tendat, & ad salutem animae pertineat, quia eum excommunicato orare non licet.

Ad religionem. Ex decisione Parlamenti Delphinalis 682. parte 2. Francisci Marci.

Excommunicatus potest facere omnes contractus. Cap. XXII.

Excommunicatus contrahere non est prohibitus, ideo etiam matrimonium contrahere: propterea donationem ab eo factam valere conclusum est.

Excommunicatus. Ex decisione Regni Neapolitani 96. Francisci Vinij.

Excommunicatus quousque prinetur fructibus ecclesiae. Cap. XXIII.

Ecclasiastici prouentus excommunicato subtrahuntur, cum ecclesiae communio denegetur, at si vali-

de, sed ex iniusta causa affectus fuerit, cum primum absoluitur illos recuperabit, ubi autem ex iusta, perdit; Vbi-
cunque in mora petendi absolutionem non existit, neque per eum fiat, quod minus absoluitur, de redditibus ecclesiae prouidendum est, ut videre queat. Idem si ex aliqua iusta causa impeditus esset, ne absolutionem petere possit: In ipsa absolutione etiam super fructibus medio tempore perceptis dispensatione opus est.

Ecclesiastici. Ex decisione eiusdem 328. Francisci Vinij, & decisione Rota Romana 5. de parus in Antiquis. & decisione Parlamenti Delphinalis 676. parte 2. Francisci Marci.

Collatio beneficij facta per excommunicatum an valeat. Cap. XXIV.

Inter publicum, & occultum in his, quae ad excommunicatum fauorem tendunt, nulla differentia constituitur, an igitur per ipsum in spiritualibus gesta teneant? Si toleratus est, quia communi opinione per absolutum habetur, per eum gesta, publici iurisdictione valet, quoniam dignitas, & non persona exercere videtur, secus est, si communiter excommunicatus habebatur; quod obrem collatio beneficij per Abbatem sancti Petri facta tenet, quoniam Praelatus, & in dignitate publice tolerabatur. At si ipsa collatio occulto excommunicato facta esset, non valet, quia omnia ad eius fauorem facta non tenent.

Inter. Ex decisione Parlamenti Delphinalis 567. par. 1. Francisci Vinij.

EXCVSATIO.

Excusationes quando, & quomodo proponendae. Cap. I.

Vbi excusator ad proponendum absentiae causae datus est, excusationes coram iudice proponendae, atque probandae sunt; Excusator speciale mandatum habere debet, ad intrandum de calumnia in animam sui principalis, quod iusto detineatur impedimento. Non sufficit excusatori ad diem assignatam venire, nisi causas proponeret, quoniam & si absens, quod terminus requirit, facere non possit, pars quae praesens est, illud idem facere debet.

Vbi. Ex decisione Rota Romana 7. de procuratoribus in Antiquis.

Excusator Regis citatis ad curiam an sit admittendus. Cap. II.

In causa Anglicana matrimonij inter Regem, & Reginam, excusator, se admitti petebat, & tanquam vnus de populo, Regem ad Curiam citatum excusare volebat, quod propter itinera intermedia tutus ad Curiam accessus non existeret. Item quod propter inimicos vicinos, atque ciuium seditiones Regi, ac toti Regno Anglie maximum periculum immineret, si ad longinquas partes recederet, & propterea causam in loco viciniori committi instabat, ut Rex ipse accedere potuisset. Cum igitur de Regni utilitate ageretur, tanquam vnus de populo admittendus videbatur. Nemo in causa ardua procuratorem mittere teneatur. Locus, & procuratori, & domino copulatiue tutus esse debet. Tutus autem dici non potest non solum iudicii locus, sed etiam quando itinera intermedia secuta non exsistunt. Sed contrarium vnanimitur conclusum est, quoniam voluntatis est, quod Rex per procuratorem comparere nolit, sed in exceptione voluntaria, excusator non admittitur, qui absentis voluntatem ignorat. Itē cum Rex ipse illi sit, etiam si vellet, non nisi per procuratorem admittendus est.

E est.

est. Cumque causam in partibus Angliae vicinioribus committi iustaretur, multo magis ratio illius potentiae militat. Et tanto magis manifeste Regis animum cognouerunt, qui puellae inductus amore, vt illam in vxorem ducerat, ipsam Reginam, ex qua filiam suscepit, dimittere nitebatur, atque instabat.

In causa. *Ex decisione 2. de dolo, & contumacia Marcelli Crescentij.*

Excusationes iuris non proponentur sine mandato, secus facti praefati. Cap. III.

IN delictis grauibz excusator ad allegandam causam abientiae meri, & praefati facti, etiam sine mandato, siue masculus fuerit, siue femina admittitur, sed quando abientiae causa partem iuris continet, non nisi cum mandato admittendus est. Causa abientiae propter residentiam in officio in iure potius consistere videtur, & post delictum in fraudem procurata dicenda est, itaque releuare non debet. Clericatus, siue alia dignitas post delictum superueniens non excusat. Cum reus in tribus citatorijs precedentibus non comparuerit, excusator in quarto admittendus non est.

In delictis. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 164. par. 1. Francisci Marci.*

Paupertatis causa, an, & quando sit sufficiens excusatio. Cap. IV.

Allegatio paupertatis non est sufficiens excusatio non comparentis ad causam ad Curiam deuolutam: Sicut enim venit ad petendum restitutionem, ita ad causam ab initio venire potuisset. Nisi materiae violentiae praesumptionis exclusio praebere, nimirum si tempore citationis, & processus pauper erat, sed sequenti tempore diuitias ex causis legitimis acquisiuit, licet paupertas in suo casu restitutionem dare possit, ex generali clausula, tamen ipso iure non tenetur.

Allegatio. *Ex decisione Rota Romana 44. Aegidij Bellamere.*

Excusatio per socium criminis in articulo mortis facta, an valeat. Cap. V.

Cum quidam de homicidio inquisitus, & pro dicta causa ad mortem condemnatus, ita quod ante iussit executionem tanquam cadaver torqueretur, multos alios vt complices, atque delicti socios falsus fuerit, exinde in manibus confortatorum existens, pro exoneratione conscientiae falso modo, atque indebitè alios in partem dixit, qui innocentes erant, atque idem in partibulo, atque in illo puncto, quo decapitatus fuit, confirmauit. Vilius est excusationem prodesse, quoniam in articulo mortis facta valet, quo tempore mentiri, praesumendum nullo modo est, led potius salutis aeternae memoriae praesumitur. Quamobrem inculpationis vires ita eneruari placuit, vt minimè torture locus sit: multo magis, quia in angustiis, & torture cruciatibus facta fuerat, ita vt si de alijs etiam interrogatus fuisset, omnes de facili confessus esset: Cum excusatio geminata fuerit, eundem effectum operari visum est, ac si iurata fuisset: Itaque nullam inculpationis rationem habendam esse conclusum est, & cum iudicia per liscum allegata, citrà inculpationem nullius firmitatis remaneret, ceteros liberari resolutum est.

Cum quidam. *Ex decisione Regni Siciliae 195. Gaspari Mastrelli.*

F A M A.

Fama quid, & quomplex sit, a quo originem habeat, & quomodo probetur. Cap. I.

Fama hominis semper in bonam partem interpretatur. Inter homines autem fama duplex existit, altera in bonitatis, aut malitiae genere, altera de particulari facto: In genere autem est communis opinio, voce manifestata, ex suspitione proueniens. Nisi manifesta esset fama dici non posset, sed in nomine sui generis existeret. Quando communis opinio, vti, & rebus ipsis, vel factis manifestatur, fama non dicitur, sed aestimatio, vel communis opinio. Fama dicitur a fando, ergo nisi fuit locutio, fama non dicitur. Ex suspitione procedere dicitur, ad differentiam manifesti, siquid enim dicitur, quod certum est, & a populo visum, illud manifestum est, vel notorium. A personis non maleuolis, neque maleficiis, sed fide dignis oriri opus est, sed hoc intelligitur, si fama a personarum dicto originem trahit, quia populus ideo credit, quia tales dixerunt, ideo fidem adhiberi oportet, ne reprobari contingat. Quando autem ab aliquo particulari actu dependet, tunc etiam a vilibus personis originem ducere potest. Quid si contra furem in domo inuentum, exiit famulus per plateam vociferando, vt furi obuiarent, atque ex actu fugae, & insecutionis alterius, fama oritur, quod talis furtum commiserit, hoc casu a vili persona dependet, imò potius ab illo actu, ex quo populus in suspensionem deducitur. Item tempore contracti maleficii, ex causa antecedenti oriri potuit, si quis male conditionis, ac famae fuit, & similia facere consuevit, & quia domum, in qua furtum commissum est, noiam habebat, illo perpetrato fama, ac rumor contra eum incipit. Item ex postfacto, ex aliquo actu manifestato, quia cum rebus alienis inuentus fuerit: Fama igitur ex suspitione prouenire dicitur, quando iusta causa rumoris praecesserit, alias si suspicio non praecesserit, modicum illa operaretur. Quando iusta credulitatis causa non praecedit, vox populi, fama vana dicenda est: His actibus indicia, & fama probatur. Per duos testes fama probatur, qui dicant maiorem populi partem hoc sentire, nisi per statum pluribus opus esset. Cum autem deponant de eo, quod sensu non percipitur, ergo testimonium non valere videtur: Ideo addi oportet, quia audierunt maiorem partem populi hoc dicere, aliter fama probata non esset, cum ex alio sentire posset. Quamobrem si testes deponentur a maiori hominum parte istius Ciuitatis audiuisse, fama probata dicitur, quia inde eandem ita sentie colligitur, si illa verba Ciuitatis istius praetermitterentur, non sufficerent, quoniam dicta testium de necessitate concludere debent. Cum deponitur, quod est publica vox & fama, ipsa non probatur, quoniam causa non redditur, quae sensui percipitur. Neque sufficit si dicatur, quod publice dicebatur, nam vnum tantum publice dixisse, contingere potuit: Itaque a maiori parte huius Ciuitatis publice dictum, necessarium est. Si testis interrogatus a quibus audierit, vel non responderet, vel non recordari, responderet, eius testimonium non valeret, nam certum hominem nominare debet, & postea a pluribus alijs addere, de quibus recordari non poterat, cum memoria habilis sit. Non ideo fama probatio vitatur, si diuersi a diuersis hoc audiuisse dixerint, aut si de loco varijs essent, vel de tempore.

Fama hominis. *Ex decisione Cappella Tholosane 380. Iocannis Corserij.*

Fama an, & quomodo probet. Cap. II.

Circa effectum fama, alijs plenam probationem facere videbatur, alijs semiplenam, alijs quod nullo modo probet, sed probationes pactas confirmet, ita vt ex probationibus aequalibus in ceteris, illa vincat, quæ famam pro se habeat, sed certe quia dictum vnius rebus non probat, ideo a fama confirmari non potest, alijs etiam quæ fama cum vno teste in quibus probationem faciat, secus in criminalibus, in quibus probationes luce clariore esse debent. Vbi in aliquo negotio veritatis probatio non est necessaria, fama probatio sufficit, quod ita communiter reputatur: Vbi autem veritatis probatio opus est, interdum per ipsam tantum famam inducitur, & illius probatio satis sufficiens est, interdum fama veritatem non inducit, & tunc sola famæ probatio, citra aliquam præsumptionem, vnde oriri potuerit, nullatenus probat, quia magis vox populi vana est, sed licet non probet, tamen probationem iam facta coadiunat. Cum famam ex legitimis præsumptionibus iniiti habuisse probatur, aliqui plenam probationem inducit, vt potest in causis breuioribus, aut modici præiudicii, aliquando in aduersarij probandi onus transferre dicitur, nimirum si fama aliquem in quasi possessione libertatis, vel seruitutis, aut similibus constituat. Cum queritur an fama semiplenam probationem faciat, ita vt cum vno teste probet, illa indicia, & præsumptiones considerande sunt, ex quibus fama traxit originem, qualiter vergeat, quoniam si valde vrgent, semiplenam probationem faciunt.

Circa effectum. *Ex decisione eiusdem 380. Ioannis Corserij.*

Cap. III.

Doctoratus, nobilitas, & similes qualitates per famam probari videntur.

Doctoratus. *Ex decisione Rota Romana 6. parte 2. Pauli Emilij Verali.*

Fama quando releuet ab onere probandi.

Cap. IV.

Cum materia probationes ita exacta non requirit, sufficit quod durante lite, ac sententiarum tempore, publice, ac notorie pro possessore habeatur eo enim ipso ab onere negatiuam probandi se exonerat. Itē quia præsumptio pro negatē faciens, ipsam ab onere probandi releuet, præsertim quod duos eandem rem in solidum possidere impossibile sit, quomobrem non est possibile, esse opinionem de possessione Marci, cum deducit contraria fama probata fuerit.

Cum materia. *Ex decisione eiusdem 15. de probationibus in Nouis.*

Fama quando transferat onus probandi.

Cap. V.

Episcopus confendi in sex mensibus facultatē habebat, in alijs sex Cardinalis, neque erat in indulto, quod si beneficii erat reuerentium, & viginti quatuor ducatorum valorem excederet, Camera iura exsoluere teneretur: Ideo per impetrantem A postolicū, contra prouisum ab ordinario dicebatur, quod beneficium excedebat, & cum non soluerit iura camera, vacare dicebatur, & cum hie viginti quatuor excedere per publicam vocem, & famam comprobasset, prouisus ab ordinario esse infra summam probare tenebatur, quoniam fama probandi onus in illum transferebat, sed hoc esse verū placuit, quando ad canonizationem agitur, se cum si ad absolutoria, vt prouisus ab ordinario agebat.

Episcopus. *Ex decisione eiusdem 38. parte 2. Iacobi Putei.*

Fama obitus quando non constituat ordinarium in negligentia. Cap. VI.

Licet fama de obitu, per negligentiam ordinarij, post sex menses deuoluat collationem ad Episcopum, tamen quia de obitu Iulij orta est, ab Antonio & socijs, qui publicē in ciuitate Eugubina dixerunt, quod illum in loco Ponteone decessisse, Venetijs, dicebatur, talis non erat, quæ ordinarium in negligentia constituit potuisset, quoniam ab illis anterioribus de auditu dependentibus oriebatur, & ideo potius rumor incertus, quæ fama dicenda est. Tanto magis cum illo tempore, quo ab istis diuulgata fuit, nullus luctus, nec obitus signum inter consanguineos comprobatum fuit: Ceteri de fama deponentes, tanquam de orta à prædicti intelligendi sunt.

Licet. *Ex decisione eiusdem 132. parte 3. Iacobi Putei.*

Quæ fama obitus longinqui constituit ordinarium in negligentia. Cap. VII.

Sed circumscripta famæ probatione, ex relatione Antonij, & aliorum, cum nec Iacobus frater illi credere voluit, sed in animo deposuerit Venetias, & ad locum Ponteoni gradiri, vt de obitu Iulij frater perquireret, & ideo cum nec frater credidit, multo minus ordinarius credere debuit: Nihilominus si postea Iacobus Eugubium reuersus fuerit, fama per Antonium, & socios diuulgata, confirmata fuisset, ita vt foris Iulij velum portauerit, luctumque fecerit, tunc ordinarium in negligentia constituit potens extitisset. At si de Iacobi reditu nō constat, ergo fama principium negligentie ordinarij dici non potest, eoq; magis, quia Cæsar & Galatia missis, testis examinatus, deposuit, quod dominica prima quadragesimæ anni 1544. ad locum Ponteoni fuerat, & in fine quadragesimæ eiusdem anni rediit, fidemque tulit de Iulij obitu à Parrocho loci Ponteoni signatam, & tamen illa fides sub mense Martio sequentis anni signata apparet, ita quod eius dictum repugnantiam continere videbatur: Item Iacobus se ad Ponteoni locum iussisse dicebat, atque à Presbitero audiuisse, alterum de Iulij morte illum interrogasse, atque eadem die hefferi fidem habuisse, si ergo Iacobus fuit post Cæsarem, qui fidem reportauit de anno 1545. ergo Iacobi reditu post illam fidem fuisse apparet, quo calu vsque ad priuationis diem ordinarium in negligentia fuisse dici non potest. Multoq; magis, quia Iacobus deponit, se Venetias eundem rem, Bononiam transiisse, atque inibi quadraginta diebus permanisse, ita quod magna Iacobi negligentia atque potest.

Sed circumscripta. *Ex decisione eiusdem 133. parte 3. Iacobi Putei.*

Fama quomodo per testes probata dici non potest. Cap. VIII.

Per testes fama probata dici non potest, cum omnes varias obiectiones parantur, & non concludant, prius deponit per verbum credit, secundus de auditu, tertius non dicit de tempore, & ideo lite pendente audiuisse potuit, quartus deponit de morte certa, sed ignorat de tempore, quintus non dicit de publica fama audiuisse ab N. & N. Item asserit à paucis diebus citra, & sic lite pendente, sextus non dicit publice, atque de mense Februarij deponit, atque ab omnibus discordat, qui de mense Nouembri loquuntur, itaq; à testibus, & à parte discordat, neq; deponit de fama publica: Item quæ fama à literis missis originem habuit, quæ incepta est, cū à maiori populi parte non existat, atque de comorantibus in vrbe deponit, qui in oppido Crema audierat, & ita de auditu.

E 2 auditus,

auditus, septimus deponit de Crema, sed non dicit publice. Octauus licet de publica voce, tamen non deponit, de quo tempore precise audiuit, aut quo tempore fama fuerit. Neque nonus certum tempus asserit, neque decimus, neque publicam famam, neque vnde decimus. Duodecimus autem de literis fame, non autem de fama, neque de tempore mortis deponit, atque in secundo dicto publicam vocem, & famam prætermittit. Tertius decimus autem, qui melius probat singularis esse.

Per testes. *Ex decisione eiusdem 689. parte 3. libro 3. in Nouissimis Paleotti.*

Fama, an cum vno teste sufficiat ad probandum in criminalibus, vbi ciuilitur agitur. Cap. 1X.

IN causis ciuilibus regulariter fama semiplena probationem supplet. In criminalibus autem secus est. Et quamuis vbi de fraude, vel alio delicto occulto ciuilitur agitur, plerique visum fuerit, famam cum integro teste plene probare, nedum ad repellendum à iudicio, sed etiam ad condemnandum, tamen cōsolum est, iudicem diligenter oēs facti circumstantias, ac qualitates animadvertere debere, vtrum fama, abique illo teste de visu, alia adinueniatur habeat, & verisimilis sit, & ita frequens, atque vehemens fama, vel tantum nuda, & simplex, nā si frequens, quæ iudicis arbitrio iudicanda est, cum integro teste plene probat, non tantum ad repellendum à iudicio, sed etiam ad condemnandum, cū verò simplex ac nuda est, etiam cū teste de visu, ad condemnandum sufficiens non probat, tametsi de crimine ciuilitur agatur, etiā si crimen famosum non exstat. Cum igitur fama simplex, nuda, & inuenisibilis exstat, & testis de visu, possit in bonam partem interpretari, ad condemnandum non sufficere, conclusum est. Quando crimen, de quo ciuilitur agitur, famosum est, tunc testes de fama cum teste de visu non coniunguntur, nam causā ciuilibis famosa, criminali acquiparatur. Etiam cum de crimine excipitur falsæ facti infamia irrogatur, si exceptio in actis probeat.

In causis. *Ex decisione eiusdem 81. parte 1. in Nouissimis Robulieri.*

Famæ effectus qui sint. Cap. X.

Multos effectus fama ipsa parit. Impedit enim matrimonium contrahendum, & a probatione releuat, si cum iuramento officialis concurrat, fidē facit. Item excusat à dolo, atque onus probationis in aduersariū transfert, in illis casibus, in quibus in possessione alicuius qualitatē cōstituit, nimirum libertatis, aut seruitutis. In quibus famam adesse fuisse, plenam probationem facit. A tormentis aliquando releuat, aliquando illorum causa est. Præsumptionem pro instrumēto inducit, si à notario bonæ famæ confectum fuerit.

Multos. *Ex decis. Gratianopolitana 302. Guidonis Pappi.*

De eodem. Cap. XI.

Vox publica, & rumor in patria iusta causā credēdi sunt, eius quod dicitur, ideo à dolo excusat, atque titulum putatiui inducit, qui ad præscriptionē sufficit. Accusans Titium de maleficio, de quo fama extiterat, tanquam falsus accusator puniri non potest.

Vox. *Ex decisione eiusdem 447. Guidonis Pappi.*

Fama, quomodo probatur de stylo Rotæ.

Cap. XII.

DE stylo Rotæ fame probatio fit per testes deponentes, quæ publice dicitur, et si non specificent à quibus audierint, nec alia requisita, et ita sēpissime indicatū est.

De stylo. *Ex decisione Rota Romana 7. parte 2. Pauli Amilij Veralli, & decisione 3. de probationibus. Guglielmi Cassadori.*

Fama in vno teste non sufficit in criminalibus.

Cap. XIII.

IN criminalibus fama publica cum vno teste de veritate non probat, quoniam duæ semiplenæ probationes non coniunguntur, etiam si de crimine ciuilitur ageretur.

In criminalibus. *Ex decisione eiusdem 8. parte 2. Pauli Amilij Veralli.*

De fama probari debet ante litem. Cap. XIV.

VT famæ probatio concludat, super quo eius probatio requiritur, de tempore ante litem motam facienda est, & ita pluries conclusum fuit.

Vt famæ. *Ex decisione eiusdem 9. parte 2. Pauli Amilij Veralli.*

Famæ probatio circa violentiam dicitur in criminalibus fieri. Cap. XV.

Per statutum super violentiis, etiam super famæ probatione dispositio facta est, propterea illud intellectum est habere locum in causā criminali tantum, quoniam violentia criminalitatem denotat.

Per. *Ex decisione eiusdem 210. parte 3. Pauli Amilij Veralli.*

De virtute probationis per famam. Cap. XVI.

Quando indicia, & præsumptiones, ex quibus fama duxit originem non multum vtget, arbitratibus iudex famam ne semiplenam quidem probationem facere. Quando autem ab inimicis ortū habet, de ea curandum non est. In aliquibus verò casibus solum coadiuuat, abique eo quod aliquæ probationis gradum faciat. Dominium antiquissimum per famam probari, multis concluditur, sed Rota contrarium semper visum est, quamuis ab onere probandi negatium releuet illum, qui alias probare tenebatur.

Quando. *Ex decisione eiusdem 2. de probationibus. Guglielmi Cassadori.*

De requisitis probationis famæ. Cap. XVII.

AD famam probandam plura necessaria sunt. Primum quod testis asserat se à pluribus audiuisse, nominetque singulariter aliquas personas, etiam si interrogatus non fuerit. Item à maiori parte populi audiuisse, eius loci, in quo fama erat, si tantum asserat, ita publice dici, satis non est, quoniam in loco publico per paucos audiuisse potuit. Causa etiam, propter quam fama orta fuerit, exprimenda est, vtputa ex inimicitia, ex iniuria, vel alia simili causa. Famam accusationem præcessisse opus est.

Ad famam. *Ex decisione Camera Imperialis 46. parte 5. Ioachimi Misyngeri.*

Cap. XVIII.

Fama est sermo vulgatus de certis, aliqua de rein vulgus iparsus. Rumor veri dicitur aliqua de re vulgatus, cuius auctores ignorantur.

Fama. *Ex decisione eiusdem 46. parte 5. Ioachimi Misyngeri.*

Testes super fama, quales esse debeant.

Cap. XIX.

Vbi ex forma statuti fama plene probat, tunc testes super ea deponentes, graues, fide digni, & omni exceptione maiores esse debent, & huiusmodi illorum qualitates probandæ sunt.

Vbi ex forma. *Ex decisione Rota Lucensis 93. Hieronymi Magoni.*

Ex

Ex duabus famis vtra praevaler. Cap. X X.

Cum altera fama super legitimitate probata fuisset, & altera pariter super illegitimitate, conclusum est illam pro legitimitate praevalere, quoniam potius bonae, quam male famae standum est. Praeterea quia bona erat iuris dispositioni consona, aliter enim ex habitatione maris, & feminae, respectu fidei matrimonij, fornicatio praesumitur, tamen respectu filiorum legitimitas praesumitur, ergo fama pro legitimis natalibus verisimilis erat, & licet Magdalena non esset ita nobilis, & Ioannes Felix dux Calstris Suraile erat, tamen illa ex honestis parentibus, atque diuitibus orta erat. Item in loco Carpineti cum poma incedebar, & verisimile erat, quod propter filios iam susceptos ad effectum legitimandi illam desponsasset, etiam ut delictum evitaretur, nec tanto tempore in delicto perseveraret: & multo magis quia ista fama erat potior, quae poenam tollere videbatur.

Cum altera. *Ex decisione Rota Romanae 2. parte 3. Iacobi Putei.*

Infamis de iure, quomodo probetur.

Cap. X X I.

Infamis infamia iuris, ut quis dici possit, sententia condemnatoria de crimine famoso, quod infamat, necessaria est. Testes autem deponentes illum ductum esse ad furcas, infamiam non probant, cum de necessitate non sequatur, quod sententia praecessit, pro qua scriptura requiritur, & per testes probari non potest.

Infamis. *Ex decisione eiusdem 90. parte 2. Pauli Anulij Veralli.*

F A L S I T A S.

Falsitas monetae in quibus consistat, & de eius specialibus. Cap. I.

Quatuor in moneta principaliter exiguuntur, quantitas, pondus, materia, & forma publica: Vbi deest debita quantitas, falsitas committitur dicitur. Idem vbi bonitas intrinseca non invenitur, nimirum debita ligatura. Informa publica tantum visitatum dare debet, quantum in massa, & e contra, quia expensa cudendi monetam de publico fieri debet, tametsi ad onus eorum privatorum detrahitur, qui cudere faciunt. Quando Principis Cuneus non est verus, falsitas in forma publica fieri dicitur, nimirum si praeter illius auctoritatem moneta cuditur: Ita legis maiestatis crimen committitur. Si quis prohibere potuit, ex sola scientia teneretur, Domus vbi cuditur, publicatur, siue eius dies fuerint, siue ignoraverit, si prope inhabitet, & ad pupillos, vel viduas non pertineat.

Quatuor. *Ex decisione Parlamentis Delphinialis 261. par. 2. Francisci Marci.*

Monetarii ob redditam rationem Principi non excusantur, si nummi fidei minoris ligati. Cap. II.

Cum monetarii computum reddunt, & reliqua ad Principem pervenisse ostendunt, ita ut nihil sibi applicauerint, non ideo excusandi sunt, quoniam privati gratui fuerunt, qui monetam cudi iusserunt, etiam populus, & respublica, quando solis impressa sunt, quod superfluum privatis dominis reddi debebat, & propter minus mori debilitatem Respublica defraudata dicitur. Quando moneta defraudata est, subditi grauius pauperiores fiunt. Quamvis in iudicio fides constitat, tamen etiam in vno nummo fraus committitur. Quando iusti ponderis non existit, populo librare aut expedire non debent.

Cum monetarii. *Ex decisione eiusdem 264. par. 2. Francisci Marci.*

Falsitas monetam alterius Principis, sed non perficiens, qua poena puniatur. Cap. III.

Ex eo solo quis torqueri potest, penes quod Cuneus falsus reperiatur est, sed quid si confectus fuerit, alterius Principis monetam condidit, sed non perfecit: etiam ad ultimum si populi poenam condemnari videbatur, aliis contra, quia non laeditur maiestas per non subditum, & tunc esse poenam capitis civiliter, frequentiori calculo receptum est, sed quia moneta expendebatur in loco, ubi fabricata est, licet coram moris naturalis pena subintraret, sed quia ad perfectionem redacta non erat, in casu dubio, benigniorem partem sequi placuit, ipsamque ad Regias treires in perpetuum condemnare.

Ex eo. *Ex decisione eiusdem Consilij Neapolitani 440. Vincentij de Franchis, & resolutione criminali 27. Petri Caballi.*

Condemnatus de falsa moneta an, & quando appellet. Cap. IV.

Falsam monetam, si quis cu disse, declaratus fuerit, non appellat: quid si expenderit: quia aliunde habere potuit, neque falsitatis scientiam habuisse constat. Item quia appellatio ad eundem auctoritatem, & visum ad expendentem extendenda non est, & publice interest, legum adminicula non negari, atque in dubio appellationi deferendum est, licet vix unanimiter conclusum est, appellationem admittendam esse.

Falsam. *Ex decis. eiusdem 351. Vincentij de Franchis.*

Tondentes, & radentes monetam non appellant. Cap. V.

Non solum falsantes, sed etiam tondentes, atque radentes condemnati non appellant, quoniam radere monetam, atque illam a legitimo pondere defraudare, est falsam exercere, eoque magis, quoniam ad illius perfectionem tria necessaria sunt, materia, forma, atque pondus, & circa singula falsitas in moneta committi dicitur.

Non solum. *Ex decisione Consilij Cataloniae 85. Ludovici Pegneri.*

Statutum contra monetarios falsos habet locum etiam si non perfecte egerint. Cap. VI.

Tritius, & socii falsam monetam cudere inceperunt, sed figura Regis non adhuc impressa, frustra allegabatur, delicto non consummato, ultimo supplicio per Regni constitutionem puniendus non esse, ex eo quia delictum perfectum, & consummatum esse debebat, quoniam hoc falsum, ubi actus perniciosis exempli existit.

Tritius. *Ex decisione Consilij Neapolitani 74. Thomae Grammatici.*

Poenae falsae monetae ad quos extenditur, & quare. Cap. VII.

Ad Principis Regalia pertinet, monetam cudere, atque adeo eius ossibus affixum est, ut nulli alteri, nisi de eius licentia, privilegio, atque auctoritate convenire possit, quod pluribus Cataloniae locis concessum est, quo loci sicut mensurae, atque pondera variantur, & mensurae. Cum igitur moneta sit de iure Principis, falsae monetae exculsi vindicta, atque cognitio ad Regem pertinet, & in hoc principatu Cataloniae contra adulterantes quolibet pecuniam in vim Vatici procedit, alioquin iudices privati, & delinquentes puniunt. Si quis igitur auctoritatem Principis usurpaverit, falsum effusione nummos formaverit, flammam exultionibus mancipandis esse, certi iuris est, quia conclusio intelleximus, et si moneta recta esset, & proba, hoc est equi ponderis, atque pretii, nam propter auctoritatis defectum, falsa, & adulterina dicenda est. Idem intellectum est, si monetam auerim,

E 3 siue

siue argenteam raserint, vt etiam iusti pretij, atque ponderis minuant, quibus semper in Regno poena mortis naturalis imposita est. Etiam contra eos, qui falsum, & adulterinam cudi confenserint, vel quomodolibet participes, & criminis socij fuerint, adeo enim huius criminis enormitas Principi exosa est, atque legibus indigna, vt lex ad illos inueniendos iusserit, socios in sociorum ca put torquendos esse.

Ad Principis. *Ex decisione Consilij Cathalonie 46. Ludouici Peguera.*

Tondentes pecunias qua poena puniantur.
Cap. VIII.

Quattuor crimina sunt, falsam monetam cudere, tin gere, expendere, atq; tondere, vel minuere. Cum igitur quis pecuniam mutilat, iusti ponderis quantitatem minuendo, in hoc crimine incidit. Cuius pe na descripta est, vt si liberi homines fuerint, bestijs den- tur, si vero ferri, vltimo supplicio damnetur, qua poe nam non aliter per Constantinum Principem correctam esse, visum fuit, quoniam illius correctio visu recepta non fuit. Loco autem poene condemnationis ad bestias successisse poenam condemnationis ad tritremes in per- petuum concludum est. Nam illi bestijs dabantur, vt de- iorarentur, neq; certi erant se ab illaru ferocitate eua- dere, ita in perpetuum ad tritremes condemnati, na per- petuo cruciantur: Et ita in Regio Consilio executum fuit. Idem in tingente, & expendente dicendum est.

Quattuor. *Ex decisione eiusdem 86. Ludouici Peguera, & resolutione criminali 91. Petri Caballi.*

Cap. IX.

Si quis pecuniam reprobam confauerit, vel abra- se- rit, in poenam statui punientis falsantes, vel abra- dentes pecunias non incidere concludum est.

Si quis. *Ex decisione Extraneanti 70. Petri Garfia & poletio.*

Cap. X.

Tondentes modicam quantitatem pecunie, vel ali ter ad bestias, sed iudicis arbitrio puniendos esse placuit.

Tondentes. *Ex decisione Consilij Cathalonie 86. Ludouici Peguera.*

Expendens monetam falsam, qua poena puniatur.

Cap. XI.

Circumscriptis locorum statutus, secundum iuris com- munis dispositionem, expendens monetam falsam, si numi plumbei, vel stanei sint, pena ordinaria falsi pu niuntur, si vero alterius materie fuerint, extraordinaria, quoniam in ista, tanta deceptio non exiit, ergo tanta pe na esse non debet, etiam si semper obseruatum est: si quis autem ignoranter expendit, non punitur, quoniam ignorantia illum excusat. Ideo statuta desuper condita in scieter expendentibus tantum obtinere debent, atq; ita iudicatum est.

Circumscriptis. *Ex resolutione criminali 109. Petri Ca- balli, & decis. Consilij Cathalonie 46. Ludouici Peguera.*

F A L S I T A S.

Testis vbi prætenditur falsus, an possit ex eodem pro- cessu condemnari. Cap. I.

Cum per Regiam Pragmaticam disponatur, qd testis per falso citatus, si cotumax fuerit, ex co- de processu de falso condemnari possit. Ideo du- bitabatur, an pro cõfesso haberi debeat, vel sub pena co- fessi citandus sit, cui ex processu falsum deposuisse, non

appareat, prout Pragmatica requirit, & illa regula, qd cotumax in respondendo positionibus pro cõfesso haberi debeat, in causis criminalibus, vel vbi de dolo agi- tur, locum non habeat, ideo sub comminatione proce- di debere, concludum est, nisi enim is, qui testes produ- xerat, illos præstauerit, eorum depositionibus nulla fides adhibetur.

Cap. *Ex decisione Consilij Neapolitani 60. Antonij Capocy.*

Statutum contra producentes falsos testes habet lo- cum contra principalem, si per procura- torem inducti fuerint. Cap. II.

Hoc statutum de eo, qui scieter falsos testes produ- xerit, vt ipso iure cadat a causa, etiam si per procu- ratorem producti fecerint, procedere visum est, nam cu procurator ex necessitate faciat, ipse principalis facere videtur: Quamobrem cum procuratori mandasset, vt articulos daret, testes induceret, & examinari faceret, illosq; actus ex officij necessitate procurator exercue- rit, si falsum illi deposuerint, non procurator, sed prin- cipalis in poenam incidisse dicitur, & ita ipso iure a cau- sa cecidit. Quis procurator ad inducendum falsos ma- datu non habuerit, tñ ipse met testes ad Domini cõmo- dum falsum deposuisse, confessi sunt, & q scieter passus est, per procuratorem in iudicio produci, scientia autẽ, & patientia pro mandato habetur.

Hoc statutum. *Ex decisione Rote Romana 196. par. 3. Pauli & Emilij Veralli.*

De eodem. Cap. III.

Habet etiam locum contra principales, qui testes falsos subornant, quouis a procuratore posita, ipsi scientibus, producti fuerint.

Habet. *Ex decisione eiusdem 197. parte 3. Pauli & Emilij Veralli.*

Statutum loquens per verba iuris recipit interpre- tationem de iure communi. Cap. IV.

Hoc idem statutum factum non respicit, sed loqui- tur per verba iuris, quia falsum punit, quamobre a iure cõmuni interpretationem recipere debet, vt sci- licet ita demum puniatur, & a causa cadat, si falsitas no- civa exiit, vel ad nocendum apta, & ita resolutum est.

Hoc idem. *Ex decisione eiusdem 204. parte 3. Pauli & Emilij Veralli.*

Testes super possessione quomodo reducantur ad concordiam. Cap. V.

Cum multis videretur, dictu testis, quod Titius sem- per, siue continuè, vel quotidie possederit, no vitia- ri, etiam si per aliquod interuallum non possederit, ta- men hoc dictum tutum non esse visum est, sed melius esse, referre aduerbium continuè ad illud tempus, quo verè Cornelia possederit, dictu post mortem talis, etiã ad actum immediatum referri potest, imò etiam ad lon- gum tempus.

Cum multis. *Ex decisione Consilij Neapolitani 37. Antonij Capocy.*

Testes vtriusque partis inter se contrarij, non sunt puniendi de falsitate. Cap. VI.

Cum testes deponant Artalem tali tempore secum in regno allocutum fuisse, & constet de eodem a Sicilia non a Iluc in regnum peruenisse, ideo de falsita- te argui posse videbantur, sicut notarius, atq; iudex, qui in illius testamento interuenisse dicuntur. Contrarium tamen resolutum est, quoniam ex cõtrarietate testium vtriusque partis minime ad falsitatem inferri potest, cu potius repugnancia inter ipsos dici debeat, nam si duo iurant

iurante contraria, nimirum alter diuerso modo ab altero, licet alter eorum verè periurus existat, tamen cum quis eorum sit ignoretur, neuter puniri poterit: Data igitur contrarietate inter testes vtriusque partis, neminem ex eis de falso puniri posse concludimus est: Itaque neque partem testes falsos produxisse, neque eosdè falsum deposuisse, dici potest. Quamuis ex ipsorum depositionibus iudici materia ad inquirendum data sit. De diuersitate autem de positionum notari, & iudicis nullam rationem habèdum esse placuit, quoniam in notario potius error, quàm falsitas præsumitur, multoque magis, quia sine dolo falsitas committi non dicitur, dolo igitur probandum est. Cum testamētum duodecim annis citrà conditum esset, & à primæ depositionis tempore septem decursi fuissent, quanto tempore obliuio præsumi potest, propter negotiorum multitudinē notariū in diuersis contradiçtionibus occupatorum, ideo excusationem non parum induxit. Item quia persona notarij, atque iudicis bonæ famæ, atque personæ approbata: æstimata fuerunt, contra eos igitur falsitatis iudicium, quod ex contrarietate oriebatur, data bona fama tollitur, etiam si ad tortorem sufficiens existeret. Cum testes produçens marchionissa existeret, illius qualitas ad remouendam falsitatis præsumptionem multū adiunxit. Vt quis de falso puniri posset, super principali factò, & in substantia falsum commissum esse, opus est, si accessorius autem de falso redargui, vel puniri non pòt. Immo falsitas, quæ negotium principale non tangit, dicta testium reprobati non facit.

Cum testes. Ex decisione eiusdem 60. Thome Grammatici.

Falsitas testium quomodo probanda.

Cap. VII.

Si dicatur sententiam per falsos testes latam esse, & in se ad eam oratione dixerit corruptos, tunc vtrumque & falsitatem, & corruptelam probare opus est. At si in diuersis orationibus, vel quia dicat falsum deposuisse, & fuisse corruptos, vel per dictionem, Ite corruptos, tunc ad vtrumque attingi non videtur, sed alterum tantum probari satis est.

Si dicatur. Ex decisione Cappella Tholosana 284. Ioannis Corserij.

Testis eo ipso, quod pecuniam recipit, falsum committit. Cap. VIII.

Si enim nunquid sufficiat dicere, quod corrupti deposuerint, non aliter falsitatem nominando, pro affirmatiua conclusum est, si propter pecuniam corruptos esse probatum fuerit. Nam eo ipso, quod testis pecuniā accipit, vt testimonium dicat, falsum committit, etiam si verum diceret. Si ex alio corruptela probat, secus est.

Sed. Ex decisione eiusdem 285. Ioannis Corserij, & decisione Parlamenti Delphinalis 487. parte 1. Francisci Martei.

Super qua falsitate transactio fieri potest.

Cap. IX.

Statutum prohibens compositionem super falsitate, si illa in causâ principali commissâ fuerit, intelligendum est, nam si in substantia negotij facta esset, cõponi minime posset. In accessoris secus est: & si testes in ceteris discordarent, tamen in substantia concordari satis est, nec ideo varij diiudicandi, vel reprobandi sunt. Immo in ceteris melius, quàm per eundem præmeditatum sermonem deponere iudicandi sunt. Si testis in ceteris mentiatur, non ideo de falso puniendus est, sed extra ordinem tantum, arbitrio iudicis, sicut si interrogatus parti coniunctum esse negat, in quo mentitur, super substantia autem, etiam in modico varij, minime

falsi dicendi sunt, neque eorum dicta reprobanda sunt. Statutum. Ex decisione eiusdem Consilij Neapolitani, 43. Thome Grammatici.

De intellectu statuti, quod vtens falsis testibus, cadat à causâ, & quando testes veri dici possint.

Cap. X.

Falsos inducens testes ex dispositione statuti Manruani, cadit ab articulo super quo induxit, & cum de fructuum liquidatione ageretur, Iulius opponebat alterum ex testibus Curtio falsum deposuisse, cum attestatus esset ab anno 1584. vique ad annum 1590. blanda omnia percepta ex predijs quæ Curtius à Monachis cõduxerat cum aliis ex predijs eidem Curtio insoluti datis, cõmixta esse, & tamen ex instrumento apparet Curtium de anno 1586. predia à Monachis cõduxisse: Hac autem falsitas inuitabilis videbatur, cum interrogatus ille, se testibus vti velle respondit, quo casu nulla sciença probanda est, & multo magis quia capitulum id ipsum continet. Senatus autem, illum testem falsum non esse iudicauit, quoniam probatum non fuerat, eundè Curtium de annis duobus præcedentibus conductore non fuisse, & instrumentum sub anno 1586. non excludit, quin etiam in præcedentibus locatio facta esse poterat, stat restrictiue, atque limitatiue. Itaque testis non affirmat de omnibus, sed de perceptis à pradiis Monachalis, sed si in duobus præcedentibus nulla appareat conductio, illius depositio referri non potest, quoniam illis temporibus non conuenit. Illa verba ab anno tali vique ad talem non præsupponunt ad eò tempore locationē, factam fuisse, quia dictio Ab aliquando ponit pro Possit: & quamuis ita præsupponeret, non tamen ideo falsus dici posset, quoniam falsitas super eo cadere debet, quæ testis explicite asserit, non autè quod præsupponit, verba enim, quæ supponunt, disponere non dicuntur: Ita tẽ concludendum est, cum interrogatus respondeat, se ignorare, quo tempore ille conduxerit. Omnis interpretatio sumenda est, per quam dispositio à falsitate saluetur. Ad quam excludendam, verba testis fictæ aliquando interpretanda sunt. Vt quis falsi crimen incurrat, falsis testibus, siue falso instrumento vtendo, ipsa falsitas vera, non autem ficta, & ex suspitionibus esse debet, & quia statuti verba in casu vero interpretanda sunt, ideo hoc statutum de vero falso intelligendum est.

Falsos. Ex decisione Senatus Manruani 282. Ioannis Petri Sardi.

Ob falsitatem testis actor nihil lucratur, si non probauit. Cap. XI.

Vbi testis falsum deposuerit, si actor nihil probauerit falsitas nocibilis dici non potest, quoniam actor non probante, reus absolendus est. Quod non est punibile in teste, multo minus in eo, qui se vti velle teste declarauerit, & si falsos testes produçens, cadat ab eo iure, atque articulo, super quo illis usus est, sic disponente statuto, tamen non ideo ius actori quaeritur, qui nihil probauit. Vbi reus liti renunciat, actor sententiam non obtinebit, cui actio nulla competit. Aliud est renuciare, aliud fateri: Quamobrem non ideo aduersarius obtinebit, ex eo quod alter falsitatem commiserit. Ad obtinendum, non ius aduersarii probatum non sufficit, nisi ius actoris probatum fuerit. Vbi igitur ex dispositione statuti causa perditur, vt actor victoriam reportet, plenè intentionem suam, probare oportet, quoniam à iure communi interpretationem recipit. Quid si uterque falsum cõmiserit, in pari causa, Rei conditio melior est, & absolendus venit, si de iure actoris nõ cõstat. Reus dupliciter

duplīciter causam suam tueri poterat, ex non iure actoris, & proprio, hoc casu, scilicet in defensionem perdet, atque actoris non iuri duntaxat iniunctū dicitur, ideo si ille probatur, reus condemnabitur.

Vbi testis. *Ex decisione eiusdem 282. Joanni Petri Sardi.*

Testis verum falso deponens, atque affirmatē negans an absolvendus sit. Cap. XII.

Cum ex dictis testium duae propositiones eliciantur, altera quod Geminianus percussit, altera quod ipsi percute re viderint, non tamen falsum deposuisse dicendum est, licet falsam scientiam causam reddiderint, ex qua potius illorum dictum inutile redditur, quā qd falsi poena teneatur, nihil enim novi eorum depositio producit, sed productam comprobatur. Accedebat pro iniquis, quod Geminianus poenam, in qua condemnatus fuerat, soluerat, itaque vera est, quae contra eum intentabatur, confiteri videbatur, Cum huius rei veritas aliunde constabat, quā ex dictis testibus, ideo si ad damna, & interesse teneri nullo modo dici potest, quoniam sententiam referri ad acta, non appareat, & alium de iudex animum suum mouere potuit. Nec ideo falsū deposuisse dici potest, quia affirmatē negauerit, quoniam ignoranter praesumitur, quasi iura sanguinis nescierint, Neq; ipsi affirmas per accusationem probata fuerat, nam cum de falso agatur, specifice per gradus distinctos probanda erat, atque ratio sufficiens reddenda, cum in sensum aliquē corporis affirmas nullo modo cadat, neque omnis affirmas negatur, testes falsi suspectos reddidit, nisi ea sit, quae testes a testificando repellat, aliter neque eorum dicta reiiciuntur, neque de falso puniendi sunt. Cum falsitas ex affirmatē denegata promittens, ad substantia negotii non pertinet, ideo punibilis non est ista, & ita pro reis accusatis conclusum est. Sed an si falsitatis poenam euadunt, temeritatis falsum non efficiant, quae falsum impius esse non debet: Sed attenda iurisdictione, eorumq; bona fama. Item concordia inter eos subsequenda, arbitrii sumus per carcerationem longam, expensam quoque grauiter, purgatam, atque copensatam esse. Accusator etiam a poena non probatur accusationem ab soluit, quoniam propter varietatem, contrarietatemque testium, illum excusabilem iudicauimus. Atque utramque partem ab expensis, ob mutuam victoriam.

Cum ex dictis. *Ex decisione Regae Lucensis 50. Hieronymi Magoni.*

Testis falso negans eum attinere parti, quomodo puniendus. Cap. XIII.

Cum testes interrogati negauerint esse accusatoris confanguineos, atque plene confiteri alterum esse proponebat ex sorore, alterum fratris amitti filium, & ita de cognatione, atque paritela legitime appareat, & in gradum non multum remotos, eosdē falsum scienter dixisse praesumentū est, quoniam sanguine cognatos haec ignorasse, verisimile non existit. Quamobrem licet ab ordinaria falsi poena excusentur, quia super principali negotio, eiusque substantia falsus non deposuerunt, tamen crimine stellionatus tenentur, & extra ordinem, iudicis arbitrio puniendi sunt.

Cum testes. *Ex resolutione Criminali 34. Petri Caballi.*

Testis verum falso deponens, & illum ad hoc subornans quomodo puniatur. Cap. XIV.

Pariter extraordinarie illum puniendum esse, cōclūsum est, qui ignorans provocacionem, quae vera fuerat, ad rei defensionem, de posuit illum ab aduersario p uocari esse, constabat enim illum neque uidisse, neq;

praesentem fuisse, testis enim deponens verum, quod si bignotum est falsum testificari non dicitur, sed potius falso deponere, Subornans autem ipsum testem, propter eandem rationes a poena falsi legali, vel statutaria excusatur, sed extra ordinem puniendus est. Nec excusari posset, si testis de positione non videretur, quoniam cum testem facti ignorantem esse scierit, illum quae ad probandum induxerit, tanquam machinator rei illicitae, ac mali exemplum, cum mendacio, ac iuramento, poenam meretur.

Pariter. *Ex resolutione eiusdem 39. Petri Caballi.*

Testis citatus pro Curiae informatione, nolens comparere, quomodo puniatur. Cap. XV.

Quoniam testes pro informatione Curiae examinati, ut recepti, parte non citata, & ante litem contestatam, atque ad finem preparandae inquisitionis, nullatenus probant, ideo in termino probatorio, ad finem consequenda victoria, repeti, parte citata, co sueuerunt, Quod igitur, si saepe vocati ad repetendum, comparere nolunt, sed a testificando sollemniter testimonio se subtrahunt, tunc falsi poena teneri, certum est, quoniam, & veritatem tacendo, falsum incurritur, secus est, si officium testificandi non assum pssit, quia si citatus non compareret, de falso puniri non potest, licet doli ratione, stellionatus poena puniendus sit, atque parti, vel Reipublicae, per actionem de dolo, ad interesse teneatur. At si citatus pecuniam a parte habuisset, ut non testificaretur, tunc de falso puniendus est, quamvis officium non adhuc assum pssit.

Quoniam. *Ex resolutione eiusdem 55. Petri Caballi.*

Dicens falsum testimonium non iuratus, punitur de falso. Cap. XVI.

Idem testis absque iuramento, in iudicio non iuratus dixit, quia verum testimonium est, atque iudicis aures offendit, ideo de falso puniri potest, ac iurasset.

Idem. *Ex resolutione eiusdem 69. Petri Caballi.*

Testis falsus in causa capitali, punitur morte. Cap. XVII.

Cum lingua sit omni ferro nocentior, & non minus occidat hominem, is qui falso testimonio innocētem opprimit, quā qui ferro necat, nimirum si leges tam diuine, quā humane, falsum testimonium contra proximum grauissimis penis vetarunt: Nam qd falsum contra aliquem attestatur, triplicem facit deformitatem, videlicet, Perurii, Iniuria, atque mendacii, & ideo in Praecepto decalogi falsum testimonium interdicitur. Romanus Pontifex, falsum testem tribus personis obnoxium esse asserit, Deo, cuius praesentiam contemnit, Iudici, quem mentiendo fallit, & Innocenti, quem falso testimonio ledit, & licet tribus penis affligi iubet, quod septennis penitentia sibi iniungatur, quia Deum pro per iurio offendit, Quia iudicem delusit, infamis est, ita ut ab omni testimonio remouendi sint. Quia proximum ledit, pro leuissimis modo puniendus est. Quamobrem, si quis in causa capitali falsum testimonium dixerit, eadem pena puniendus est, quae reus ipse puniretur, si criminis conticius foret. Et ita in Regio consilio conclusum est, contra Michaelem falsum testimonium super crimine laesae maiestatis, deponentem, nam cum de falso conuinceretur, fureis suspendiendus esset.

Cum lingua. *Ex decisione consilii Cathalonie 19. Ludouici Pignera.*

De eodem, & quid si reus habuit gratiam.

Cap. XVIII.

Falsi crimen gravissimum esse, & nullum aliud reperiri, quod ita famam, & statum hominis vituperet, ita vt poenae mortis simile sit, non in eleganter traditum est, Item falsitatem adulterio, homicidio, ac veneficio detestabiliorem esse, propter quod nobilitas amittitur, atque gravissima poena imponitur. Si causa capitalis exsistat, atque testis falsum, ad offensam imputati sufficitur, mortis poena teneri dispositum est, falsus testis in causa homicidii, tanquam homicida tenetur, si dolo malo contra innocentem deponit, & ita iudicatum est, atque duo testes huiusmodi furcis suspensi sunt: Quam penam procedere visum est, etiam si crimen publicum non exsistat, dum modo capitale fuerit, Vbi autem capitalis causa non esset, falsi poena puniendus esset. Hoc etiam procedere visum est, non solum si reus capitaliter punitus, sed etiam si absolutus fuisset, pariter enim testis tanquam homicida tenetur, & ita decisum fuit: licet interdum mitius actum fuerit. Aliquando manus amputatio cum bonorum publicatione facta est, Interdum ad trimes in perpetuum missus est, etiam mihi ratas, cum nota, quam brevis uocant, executionis causam continere, per loca publica, ad maiorem eorum infamiam, & ignominiam, atque ad aliorum terrorem, & exemplum. Poena mitionis exemplaris est, & inter corporales connumeratur, quoniam corporis coercionem continet atque non secus ac fugigatio, catena, vel quid simile, in famiam irrogat. Vbi ex testium depositione reus capitaliter condemnatus fuisset, quamvis condemnatio ex gratia contra reum non exequeretur, testes semper ad mortem condemnandi sunt.

Falsi. Ex resolutione criminali 165. Petri Caballi & de risione Senatus Pedemontani 19. Officium Caccherani, & decisione Rota Lucensis 15. Iosephi Ludonici.

Testis deponens falsum in causa non capitali, quomodo puniatur. Cap. XIX.

Quod si causa capitalis non fuerit, sed minoris poenae, testis falsus ad offensam capitaliter non tenetur, sed ordinaria falsi poena puniendus est. Est autem poena falsi in nobili, & dignitate constituto deportatio cum publicatione bonorum, in Plebeo autem, in metallum damnatio, in seruo vero, vltimum supplicium: Sed quia haec poena in libero homine hodie non est in vi, fit etiam poena statutorii deficit, iudici arbitraria erit, nec huiusmodi delinquentium bona publicantur.

Quod si causa. Ex resolutione criminali eiusdem 165. Petri Caballi.

Testis falsus contra fiscum quomodo puniatur. Cap. XX.

Si vero testis, ad Rei defensionem contra Fiscum deponet, etiam quod causa capitalis sit, mortis poena non puniatur, sed mitior, cum fiscus de lucro traheret, & nihil ei realiter auferatur, Ideo aliquando ad trimes ad tempus, interdum ad manus amputationem condemnatus exsistit, aliquando etiam fugigationis, vel exilii, siue relegationis temporalis. Item in penam pecuniariam, iuxta facti, atque personarum qualitatem, cum in arbitrariis certa regula constitui non possit, sed determinatio secundum circumstantias variatur.

Si vero. Ex resolutione eiusdem 165. Petri Caballi.

Testis falsus, & corruptus tenentur ciuiliiter ad damnum. Cap. XXI.

In omni causa testis falsus, erga partem quam grauat, ut, de omni damno contingente, tenetur, Idem

in corruptente ipsos testes dicendum est.

In omni. Ex resolutione eiusdem 165. Petri Caballi.

Consulens falsitatem quomodo puniendus.

Cap. XXII.

Praestans auxilium, siue consilium, vt quis falsum deponat testimonium poena deportationis puniri iudicatum est.

Praestans. Ex decisione extraneaganti 91. Petri Gasia de Toledo.

Testis falsum deponens in crimine publico non capitali, quomodo puniendus est.

Cap. XXIII.

Vbi autem testis falsum deponerit in crimine publico, sed non capitali, mori non debet, sed falsi poena ordinaria puniendus est. Tam si reus condemnatus, quam si absolutus fuerit, is qui falsum deposuit, poena debita castigandus est.

Vbi autem. Ex decisione Gratianopolitana 44. Guidonis Papa.

Testis, & accusator falsus in crimine proditoris patriae morte punitus est. Cap. XXIV.

Andreas Vliaci quosdam eiusdem loci incolas, de patriae proditione accusauerat, cumque vilis persona esset, tortus fuit, vt confirmaret, & Caesare insigne, falsum deposuisse, asserit, Vocatus Caesar, negat, nullamque illi fidem adhibendam esse, cum perituros exsistat, atque infamis, ille autem persequatur, coniurationis, quae loca confirmat, atque circumstantias, constanter, & intrepide, ita vt animos iudicum ad credulitatem in duceret. Accusati qualitas contrarium fuere videbatur, cum diues, ac nobilis existeret, & in officio publico designatus, in cuius fide, atque autoritate tota ciuitas stabat, atque vivebat, Ideo multis nullum iudicium, nec ad quaestionem, ne ad detinendum in quidem facere videbatur, quoniam in huiusmodi homine tota attestatio substantia deficit, quae in veritate consistit, & perinde haberi debet, ac si testificatus non esset: Ceteris contra, ex generali consuetudine contrarium obseruari Nemo si dictum suum in quaestione sublineat, formiter contra accusatos procedendum esse, praesertim, quod aliunde aliqua coniectura nasci possint, quae iudicantes mouerent: fuit enim antiqua inimicitia inter Caesarem, & accusatos, licet actus non constaret: Propterea ordinatum est, Caesarem in Palatio detinendum, atque illum iterum torquendum esse, & cum negauerit vera esse etiam, quae de Caesare dicebat, petendo veniam, repetitus, alio absente, persequeretur, tandem omnium iudicio strangulanti iussu est.

Andreas. Ex decisione Rotae Auenionensis 98. Hieronymi de Laurentijs.

F A L S I T A S.

Decretum de conscientibus falsis instrumentis, an habeat locum in mandante falsum deponi.

Cap. I.

Cum ex decreti forma, qui falsa instrumenta fieri faciunt, amputatione manus, bonorumque confiscatione damnetur, quae situm fuit, an locum habeat aduersus eum, qui perualsit, vel mandauit alteri, vt falsum deponeret, Multis enim videbatur, statutum iuris correctorium ad casus non comprehesos, & à communi lege decisos extendi non debere, Item loquens in faciente, non habere locum in mandante, iecit eo consilientem minime tanta poena, tanquam princi-

palm

palem puniendum esse. Aliis, quod fauore reipublicæ, neque delicta impunita remaneant, etiam ad mandantē ac fieri facientem extendi debere, ratio enim lex, quæ publicam utilitatem respicit, pro vt leges penales, fauorabiles, atque pie dicuntur. Item quia in penalibus, propter rationis identitatem, comprehenditur dicitur. Cæteris ad concordiam reduci posse, quandoquidem, si facilius non erat, pro ut in dubio non præsupponitur, statuti pena plectatur. Item si statutum ab altera lege, vel statuto non punitur, propter publicam utilitatem, extēsi facienda est. Sed procurans falsa testimonia reddi ad communem legem puniuntur, ergo pena corporalis decreti ad persuadendum non extenditur. Mens statuentium huic aduersari videtur, cum eadem ratio in procurate, atque deponente militet, quæ potius, quam verba attēdenda est. Sed contrarium esse verius videbatur cū instrumentorum appellatione in penalis, testes minime continetur: Senatus autem Secūdam opinionem secutus est, ea præsertim ratione, quia in ipso decreto mentio etiam de auctoribus facta est, quo casu disputatio de extensione vana existeret, & condemnauit Eusebium de subornatione testis falsi in penam decreti.

Cum ex. *Ex decisione Senatus Pedemontani. 66. G. A. niani Caceberanti.*

De Falsitate præsumpta ex atramenti diuersitate in scriptura. Cap. II.

EX diuersitate atramenti in locis in cedula alteratis, ipsam cedulaem de falso suspicam esse, conclusum est: Et licet diuersitas atramenti ad inducendam falsitatis præsumptionem, leuis præsumptio existat, & per se sola non sufficiat, nisi alia concurrant, tamen hicalis coniecturas concurrere visum est, atque præcipuā ab inuicem similitudine sumptam circa millesimum. In hac enim materia verisimilitudo maxime attenditur. Et propterea fidem non facere, conclusum est.

Ex diuersitate. Ex decisione Rota Romana 137. parte, 2. in Nouissimis Cantueij.

De indicis falsitatis testamenti contra notarium, & de pena propter ipsā imponenda. Cap. III.

Maximum falsitatis indicium contra Notarium est, si penes de testamenti matricem non retineat, ita vt ex eo solo torqueri possit. Item si ex tribus testibus, qui duntaxat per statutum interuenire debent, vnius duos tantum interuenisse deponat, cuius dictum, fidem vacillare facit, & cum alter ex eis testatorem ad eo tunc cægotatissē deponat, ut ore proprio hæredē nominare non potuerit, nisi ad notarii interrogationem, ite valde suspectus redditur, qui etiam in sua depositio, ore proprio nominaliter affirmat, siquidem ad testamentum se retulisset, excusari potuisset, secus est quando post depositionem de mendacio conuincitur. Maxima etiam falsi suspitio ex prothocolli inspectione colligitur, vbi testamenti quintum cum duobus ligamentibus nunc alligatum fuisse apparet, & tamen protocolli cortex perforatus videtur, atque ibi antequam alligaretur, confusus esse potuit, nam foramina frustratoria remanent. Hoc testamentum Mense Martio cōditum esse, describitur, & postea alia instrumenta de mense Ianuario confecta subsequuntur, cum autem menses à notariis præposterat non consueuerint, magna etiam falsitatis suspitio arguitur. Item quia exemplum ab originali valde diuersum extraxit, Nec est verisimile, qd in huius duntaxat indictione errauerit, habet igitur falsitatis imaginem, & licet emendare possit, tamen suspitio remanet, cum autem copiam partibus tradiderit, adeo officio suo sanctus fuit, vt ne syllabam quidem in origi-

nali mutare potuisset, cumque instrumentum falsum allegatur, nec etiam de iudicis mandato corrigere potest: Hæc indicia cum ad vnum totum tendant, coniungenda sunt, sed non adeo coniungi visum est, vt corporali pena, sed alia condemnari possit.

Maximum. *Ex decisione Rota Lucensis 13. Iosephi Luc donici.*

De Indicis falsitatis. Cap. IV.

EX coniecturis falsitatem detegi, atque probari posse, certum est, Rursus in data talis est, nimirum cū de anno septimo, sexus scriptus fuerit, Neque mentio de anno natiuitatis Dñi facta est, cū de Ilylo Troihieri Romano more scribatur, Item quia literæ de recenti, atque in pergameno nouo scriptæ sunt, & cum ad Bertrandum Comitum Bononiæ expedita fuerint, ille autem antea nouem annis decesserat, suspitio falsitatis resultat.

Ex coniecturis. Ex decisione Parlamenti Delphinalis. 151. parte. 1. Francisci Marci.

Probatio falsitatis excludit purgationem.

Cap. V.

Cum falsitas probata est, probatio super bona fama reiicitur, testes enim super veritate delicti affirmatiue deponunt, super purgatione autem negatiue, item per verbum credulitatis, ideo illis potius credendum est. Ita demum pro notario, ac iudice præsumendum est, & quod per simplicitatem potius, quam per malitiam fecerint, nisi ex circumstantiis veritas appareat.

Cum falsitatis. *Ex decisione eiusdem 745. parte 1. Francisci Marci.*

De indicis falsitatis. Cap. VI.

EX contrarietate, & diuersitate literarum promotionis, quæ in data, & subscriptione apparebat, maxima præsumptio, & falsitatis suspitio orta fuerat, nam veritas vnius, alterius veritatem excludit, (sicut ex testium contrarietate etiam similis suspitio oritur) & ce-
ra recentiori augetur, cum Episcopus iam antea mortuus fuerat, & in alterius literis satis versuta erat. Ex data etiam apparebat. N. intra tempus promotum non fuisse, quod intentionis fundamentum erat adhaerentis filisco, respectu vacationis parrochialis per ipsum. N. obtente, cum igitur de ipsius interesse, & utilitate ageretur, contra eum præsumendum erat, dolus ex utilitate præsumitur, dummodo modica non existat, Nemo delinquere præsumitur, nisi delictum vtile, & fauorabile esse possit. Cum facilius, & minori cum impensa literarum, quas produxit, in curia recognitionem fieri, curare potuisset, & si præter solitum cum maiori, coram cōpullore exhiberi, atque recognosci procuraret, ea quæ præter solitum sunt, falsitatis suspitionem inducunt, q sola ad inquirendum sufficit, Cumq; inquisitione facta, compertum sit, Fullanum, qui, vt Episcopi Cancellarius subscripserat, nūquam talem fuisse, & post Episcopi mortem, falsi crimen euitare non poterat, (veluti notarius cū non sit, & instrumentum confici) Cumque similiter compertum fuerit, eundem Cancellarium literas huiusmodi sigillo Episcopi iam defuncti, signari mandasse, falsi poenam incurrisse censendum est, quia per sigilli appositionem robur literis tribuisse dicitur; Cum constet literas sub alia data confectas esse, quam verè actus gestus fuerit, falsi crimen commississe dicit, quando enim de actus substantia tempus existit, vel qñ magis vna die, quā m altera actum gestum esse, interest, falsitas committi dicitur, & quamuis per literas præfati N. appareret, adhuc ipsum Cancellarium intra tempus promoti non fuisse, illud à die obtenta parrochialis, vique

lis, usque ad diem promotionis, (de quo in literis) computando, non propterea tollatur, quin ex huiusmodi falsitate, præiudicium sequi possit, quia si prædictus N. prorationes de non promouendo usque ad tempus quo verè promotus est, habuisset, nec de tempore suæ promotionis docere potuisset, literæ sub posteriori data hoc casu damnum attulissent, & in omni casu cum dem N. in maiori negligentia consensissent. Ad incurrendum autem falsi poenam, falsitatem præiudicium facere posse, satis est, quamvis actu non præiudicent.

Ex contrarietate. Ex decisione Palatii Apostolici Venetiarum 4. parte 2. Thomas Trivisani.

Error licet crassus, & cum culpa non facit falsitatem præsumi. Cap. VII.

Error in scribendo millefimum a Communitate accidit, in initio millefimi noui committi solet, cuius loco, interdum propter frequentiam millefimus vetus scribi contingit. Regulare est autem, vt in annis Domini error non præsumatur, quia omnibus noti sunt & ideo si quis scripserit Sexagesimum, & postea litera O. in numerum secundum immutauerit, non animo corrigendi errorem, sed potius falsitatem committendi factum videbatur: Sed contrarium conclusum fuit, quia error potius, quam malitia, & fraus præsumenda est, & licet crassus, ac supinus existat, tamen possibilis est, sed potentia data, falsitas de necessitate nõ sequitur. In annis Domini errare potius lata culpa, quam dolus præsumitur, sed de duobus malis, minor præsumitur, & quamvis culpa dolo æquiparetur, tamen dolus qui in errando circa annos Domini committitur, minor est, quam dolus, qui in falsitate versatur. Cum igitur hic error contigibilis sit, licet de raro, malitiam, & falsitatem excludit, nisi ex circumstantiis, vel indicij aliud appareat.

Error. Ex decisione Rota Romana 135. parte 2. in Notissimis Cantucci.

Duo instrumenta in diuersis ciuitatibus ab eodem confecta, quomodo a falsitate saluantur. Cap. VIII.

Cum instrumentum locationis die decima septima Aprilis Carpen. factum produceretur, de cuius si de non dubitatur, atq; plures testes ad futuram rei memoriam inibi examinati, Iacobum habere illa die Carpen. existisse dicant, deque certis diei horis deponat, alterum mutui instrumentum Auenionis Celebrati, potius falsum, per suppositam personam eiusdem præsumendum esse videbatur, cum naturaliter vtroque; fuit fe eadem die, quasi impossibile videatur. Sed quia hoc mutui instrumentum a notario bonæ, integræque opinionis stipulatum apparet, atque per testes ab eo sumptum fuisse constat, Idemque alter notarius morti proximis affirmavit, item quia ex illi testibus, quatuor in repetitione ad primum examen fe referentes, nullatenus probant, & duobus alijs, qui per extensum deposuerunt, arbitrarium esse videbatur, quanta fides in casu tã dubio adhibenda sit, Ideo arbitrium potius pro reia, habendum esse placuit, pro quibus etiam alij testes super innocentia deponentes, quibus, & si paucioribus, reorum fauore, maior fides adhibenda est: Propterea resolutum est, primum, instrumentum Carpen. maturina hora celebrari potuisse, atque mutui alterum Auenionis circa horam primam, ita vt falsitate exclusi, rei relaxandi sint.

Cum instrumentum. Ex decisione Rota Auenion. 91. Hieronymi Leuenty.

Apostillatio adiudicationis facta a iudice manu propria quando reddat scripturam de falso suspectam. Cap. IX.

Ideo adiudicationis bonorum Andree Ordinatione, de falso suspecta redditur, quoniam eiusdem Præsidentis manu apostilla, & inter lineaturas notata est, cum in hoc crimine sola suspicio sufficiat, Item quia plures coniecturæ concurrunt, quoniam prima, & secunda ordinatio in eodẽ papiri folio descriptæ fuerant, exceptis tribus lineis in pagina sequenti continuatiue descriptis, quæ contrarij, & diuersi effectus exsunt, nam prima ordinatio magis conuenit arestis, & terminis causæ, & secunda quæ est contraria, atque ex falsa causâ iuris expressa, causata est, cum Rolandus, & alij, proprietatis, pensionisque controversiam opposebant, & ita adiudicationem falso faciendam impedire debebat, Item secunda Ordinatione, apostilla, atque interlineaturæ diuersa manu scriptæ sunt, atque in locis suspectis intersecate, Ite autem qui falsam schedulam dicit, quam actorum notario tradit, in falsi poenam incidit. Si quis scripturam alienam, vel interlineat, vel apostillas facit, falsum committit.

Ideo. Ex decisione Parlamenti Delpinialis 697. parte, 1. Francisci Marci.

Falsitatis author quis habendus sit, is ne qui scripsit, vel qui registrari. Cap. X.

Cum Grapharii causâ Ordinationem, Præsidentis manu apostillatam in actis registrauerit frustra Præsidentis aduersus registrantis personam opponit, qd de furto, & falso alias condemnatus fuerit, nam cū ipse interlineauerit, falsitatis author esse dicitur, Item quia dictam illamque scribi præcepit. Et ordinatio etiam ratione Date, falsa dicitur, quod in scriptura priuata quoque committi, certum est. Denique oppositio contra Grapharii personam per abolitionem tollitur, quæ per Curiam interinata fuit, & ipse in Graphariorum numero est, atque manuale fiscale exerceat.

Cum Grapharius. Ex decisione eiusdem 700. parte, 1. Francisci Marci.

Falsitatis suspicio oritur ex scriptura contra stylum Curie. Cap. XI.

Ex eo solo, quia, Ordinatio adiudicationis bonorum Andree a communi Curie stylo deuiat, de falso suspecta dicitur. Sed ista in eodem folio post primam de scripta est, & plus in ea, quam in prima scriptum fuit, ita vt effectus, & substantia primæ ordinationis suspensa dicta sit, nec esse verisimile quod in continenti fe corrigere voluerit, præsertim quia prima in Audientia publica recitata fuit, & secunda in manuali, in pede instantiarum, non autem in corpore ordinationum registrata fuit, Item quia arecta non secunda, sed prima ordinationi conuenient, & in illa clausula ex falsa iuris clausula inserta sunt. Neque de mandato Curie factum fuisse, præsumendum est, in quo ne Præfctis quidem potior credendum est, nisi de speciali commissione appareat, Item quia secunda ex intervallo dierum facta est, & sub data prima posita fuit, ideo falsa dicenda est, quoniam post recitationem ex temporis intervallo, neque addi, neque corrigi potuit, maxime mutando sententiam sine causæ cognitione contrarius, communemque Curie stylum. In Curia Parliamenti nulli competit iurisdictione ut singulis, sed vt vniuersis.

Ex eo. Ex decisione eiusdem 741. parte 1. Francisci Marci.

Falsitas committi potest in sententia nulla, & instrumento nullo. Cap. XII.

Sive instrumentum peccet in materia, siue in forma, & ita nullum exstat, si tamen falso fabricatum est, notarium puniri oportet, quoniam quantum in ipso est perfectum, cum de tertii prauidio agatur. Idem in sententia nulla dicendum est, vt in ea falsitas committi possit.

Sive. *Ex decisione eiusdem 669. parte 1. Francisci Marci.*
Cap. XIII.

Quando data instrumenti, aut conclusionis falsò apponitur, mutatio veritatis est, alteri nocendi animo.

Quando data. *Ex decisione eiusdem 671. parte 1. Francisci Marci.*

Dicans falsam accusationem in quam poenam incidat. Cap. XIV.

Is qui falsam accusationem dicit, non solum in calumniatorum, sed etiam falsi poenam incidit, quilibet illicite, atque scienter dicens, puniendus est.

Is qui. *Ex decisione 694. parte 2. Francisci Marci.*

Falsitas in literis Regis, quibus usus non sit, quomodo puniatur. Cap. XV.

Pro falsi crimine, interdum poena deportationis imposita est, interdum iudicis arbitrio relicta, exceptis casibus, in quibus lex certam poenam imponit. Nimirum si contra accusatum de crimine capitali, falsum testimonium dicat. Item si in literis apostolicis falsum commissum fuerit. Sed quid si in literis Regis falsum committatur? Si Clerici commiserint, degradandi sunt atque in exilium mittendi. Si laici commiserint, falsique vt fuerint, vltimo capitali supplicio damnandi sunt, quoniam non solum falsitatem qualificatam commiserunt, sed quodammodo laesa maiestatis crimen patrasse dicuntur. Vtens falso rescripto multo plus puniendus est, qd si simpliciter instrumento vteretur; Hæc tamen ita procedere viliam est, si alteri rescriptum nocere potuisset. Vbi igitur damnum alicui afferre non possit, alter conclusum est: & ideo N. & N. quod falso Regis literas gratias continentes falso fabricassent, subscriptiones Regis, & aliorum, sigillumque falso apposuissent, quamuis eisdem ad effectum per eos destinatum, vti non fuissent. Nihilominus extraordinarie puniendus esse, nimirum quod palam, & publice per loca solita fuisse, atque ad tritares per decennium condemnatum.

Pro falsi. *Ex decisione Consilij Cathalonici 80. Ludouici Tercera.*

Falsas faciens literas Regis, sed non perfecte, quomodo puniendus. Cap. XVI.

Dubitabatur apud Regiam Maiestatem, quamam esset, pleciendus poena, literas sub Regis nomine describens, euique, atque aliorum signaturas contrafaciens, quæ in illis subscribi consueverunt, quas, vti de falso suspectas, ob signator recusauerat, & Omnibus visum est, neque de iure communi, mortis poenam imponendam esse. Neque ex Regni Constitutione, quæ de Regis literis mutantibus, aut falsas facientibus, vel noto Regis sigillo signantibus, disponit: Cui cum constitutionis verba non continent, neque penalis dispositio adaptari potest. Conatus per statum, sicut delictum non punitur. Ad attentatum enim, qui fictus casus est, non extenditur: Et cum sit iuris correctio, proprie in suo casu intelligendum est. Hæc scriptura falsa est, sed

non perfecta, ideo nulla, & per consequens nemini noticia exstat. Ad eam igitur legis Corneliae robur non pigneditur. Quare visum est Domino Regi referre, hunc reum extra ordinem puniendum esse.

Dubitabatur. *Ex decisione Consilij Neapolitani. 21. Matthai de Affiliis.*

De eodem. Cap. XVII.

Anetiam abradens, atque confirmationis priuilegium immutans atque ordinem puniri debeat. Quod non videtur, cum & si rasura in rescripto inusitate exstat, non in facti narratione, sed in ipsa dispositione Principis perpetrata fuerit. Prius vero magis placuit, quia abralio, & immutatio nemini nocuit, læpius enim per duos Regum literas inuectus, possessione Castri absque abralio confirmationis rescripto obtinuit. Vt autem arbitrarie puniatur, quod damnum afferre, potuerit, satis est, ergo maior poena radenti, imitanti, atque cum alterius prauidio videnti, danda est. Inuelti tamen ipse non abralio, sed per ignorantiam, vt constituit, immutationem fieri fecit, & cum hoc statum penale in delinquentis persona loquatur, in mandante, ex propria verborum significatione locum habere non potest. Quamobrem non poena mortis naturalis, vel civilis, neque etiam honorum publicationis, quæ sublati est, pleci debet (sicut si ex lege Cornelia puniendus esset, etiam seudis priuari posset, quia in Curia sine dedecore stare non valeret). sed arbitrio iustissima potestatis puniri debet.

An etiam. *Ex decisione eiusdem 404. Matthai de Affiliis.*

Poena canonica contra falsantes literas Regis, vel videntes, vbi sit in viti. Cap. XVIII.

Illa poena, qua clerici Principum sigilla falsantes, puniri debent, nimirum depositione, characterisque in preisione, propter quam ab aliis dignoscantur, item exilio, laicos etiam citra depositionem puniendus esse, conclusum est, atque ita contra videntem scienter quatuor falsis literis Regis, addita fustigatione per loca publica, exequuta fuit.

Ille. *Ex decisione Senatus Burdegalesis 82. Nicolai Boerij, & decisione Gratienopolitana 456. Guidonis Pape.*

Violans sigillum alicuius, & aperiens literas an falsum committat. Cap. XIX.

Is qui acta sigillo clausa aperit, falsum committit. Is autem, qui alienas priuatas literas aperit, iuxta demum falsi poena puniatur, si illius aduersario ostendit, aliter extra ordinem pleciendus est.

Is qui. *Ex decisione Parlamenti Delphinialis 738. parte 1. Francisci Marci.*

De apiente literas alienas, aut sigillum amouente, comburente, aut retinente. Cap. XX.

Aperiens literas aliis destinatas, extra ordinem puniendus est. At si aduersario offenderit, de falso, Etiam lacerans, vel comburens alienas literas quasi falsarias est, atque ad omnium damnum, & interesse restitutionem teneri debet. Si quis ex literis aduersarii aliquid mali suspicatus, aperiret, non peccaret: Et vassallorum literæ ob aliquam causam à Domino aperiri possunt, & à patre, & à marito, quia nullam personam de iure iniuriarum faciunt. Si quis sigillum de alienis literis amouet, falsi poena obnoxius est. Siquis aliterius literas retinet, si quod periculum ex mora contingat, ad interesse tenetur.

Aperiens. *Ex decisione Regni Neapolitani 62. Francisci Pinij.*

Notarius

Notarius qui signa, & literas priuatarum, & ciuitatum, ac principum coeum pit, quia poena puniendus.
Item nobilis etiam in crimine falsi torquendus est. Cap. XXI.

Cum Guglielmus, qui se multis annis pro tabellione publico gesserat, multa que sigilla non solum priuatorum, & nobilium, sed ciuitatis et, vel Senatus Rothomensis, Antistitum etiam quorundam Suerinensium, nec non Principum quorundam multis ante annis pie defunctorum falso efformanda curasse, commentitias obligationes, & bene quida multas huiusmodi obligationes falsas appendisset, ac denique huiusmodi obligationes passim vendidisset, ac preterea, quasi partim in coenobiis, partim vero Lucebece penes quendam grandis, ac prouecta etatis sacristicum inuenta fuissent, inter cetera vero, multas inde literas, & obligationes falsas inuitat, & ope nobilis ciuiumdam matronae eiusdem que viduae. B. B. confecisset, appensis sigillis partim falso effectis, partim veris quidem illis, sed ita, quas de aliis literis, & obligationibus veritas antea detraxerant. De Guglielmi poena agentes, coelolum est, penam ordinariam legis Corneliae de falsis irogada esse, nepe castigationem virgarum, ac perpetua relegatione, quae in loci deportationis, vltu passim recepta est. Sed quia hoc delictum saepe fuerat a notario repetitum, eaq; de ea grauius quoque puniendum esse, placuit, ita vt eide caratur etiam siue stigma inuratur, citra tñ sanguinis profusionem, quod ab aliis distinguatur, atque dinoscatur, Faciei aut nullatenus imprimendum, quae ad similitudine pulchritudinis celestis figurata est, ideo sedem comaculati non debet, sed in alia corporis parte, videlicet in brachio, vlt manu. Et licet multis ex dominis videatur, eadem et priores articulos, duorum illorum digitorum praenotandorum, esse postea violati praesentat, ceteris contrarium visum est, cum nulli qui equeum de hoc dispositum sit, praeterquam in criminalibus constitutionibus. Caroli V. Carianis, & Procerum Imperii, quae cum de specialibus casibus disponent, ad hunc casum dissimile nullo modo accommodari potest: Et licet ex quas Notario irogandas existimauimus, poena non in vno iuris capite coniungantur, sed in diuersis locis sanciantur, tamen nouum non est, vt poena, etiam vnus delicti nomine, aliis etiam, atque aliis legibus cumulentur. Item conclusionem est, supra dictam Viduam, quamuis nobilis sit, quae rationi subiacendum esse, nulla dignitatis, vel nobilitatis ratione habita, quoniam consuetudo in contrarium subsistit non videtur, & propter falsi crimen nobiles priuilegiis suis excidunt, ita vt omnes ad veritatem in falsi crimine erudienda quaestiones subici possint.

Cum Guglielmus. Ex decisione Collegij Lipsiensis 7. Jacobi Thomingij.

Tabellarius non reddens literas, aliasque occultans, quia poena puniendus. Cap. XXII.

Tabellarius quida, cum Principis literas ardua negotia concernentes, certum in locum perferendas duab; vicebus suscepisset, literas falsicolum, antequam ad locum destinatum peruenisset, paludosum, & syluestrem in locum abiect, alterum vero non procul ab eo loco, vnde digredendum ei fuerat, arena obruit, atque contexit: nihilominus tñ, mercedem suam, quasi literas recte perlatas, & curatis petitis, atque acceptis, cumque postea vlt per re patefacta interrogaretur, respondit, nulla id alia, quam desidia fuit, lucrice facienda causa factum fuisse, vt scilicet tantum itineris spatium conficere, necesse non haberet, & tamen iulo praetextu mercedem eliceret. Dñ igitur de poena ageretur, nonnulli existimauit interpretio

rem, posterioremque casum distinctonem adhibenda esse, Nam priori, quo syluestri loco abiecta fuerint, non tam falsum, quam stellionatus crimen admissum fuit, & eaque propter, tabellarius, etiam si tales literas ipse resignasset, legissetque, non solum capite plecti, sed falsi etiam poena affici non potuisset, cum aperient literas Principis, vel Imperatoris, nisi eas parti aduersae ostenderet, falsi crimen non committat, & si qui stellionatus crimine se inquinant, non nisi arbitrio iudicis extra ordinem puniuntur. At posteriori casu, quo literas arena obruit falsum commisit, multoq; grauius puniendus est: Na instrumenta occultans falsum committere est. Quamuis falsi poena vltimum supplicium non existat, sed extra ordinem tantum infligitur, & deportationem, quae ve eius loco succedat, flagellatione, vel castigatione uirgarum non excedat. Negari tamen non potest, quod falsum ingens ad modum, & dolosum sit capitale, & ideo in tabellarium poena capitis animaduerti possit, cum praeteritum superior, iusta ex causa fuisse transgredi, atque feneriorem penam imponere ualeat, ac perlonis etiam humilioribus, grauiore poena imponi soleant, cumque delictum sit in personam Principem, minime quidem vulgarem admittit, eo quoque nomine, poena exacerbanda uidetur. Sed in contrariam sententiam iuxta est, quoniam illud, de quo in proposito queritur, delictum tabellarii, crimen falsi non esse, ex eo manifeste conuincitur, quod definitio falsi in eiusmodi delictum non qua dret, ergo nec definitum ipsum conuenire possit. Est autem falsum immutatio veritatis dolose, & exerta scientia facta, Addunt alij, ut noceat, vel nocere possit, In hoc igitur tabellario praecipuum huius criminis requisitum adhuc desideratur, voluntas scilicet, atque propositum veritatis immutanda, ad perueniende, qui finis si tabellario fuisset, necesse est huiusmodi intentionem ipsius, uel ex verbis, uel ex factis eius deprehendi oportere, cum nihil sit tertium, quod ex verbis nullo modo deprehendi potest, quamuis enim metus sit, adeoque veritatis limites transilierit, in eo, quod falsitas recte pertulisset, ac probe curasse finit, & ita mendacium dixerit: si tamen uere, ac proprie loqui uoluimus, aliud est mendacium, aliud falsum, & mendacium falsi poena non meret. Non igitur falsum committit, nisi in aliquod capitulum legis Corneliae de falsis incidit. Quod autem re, & facto hoc crimen non patrarit, ex proposito, finali que intentione, quae omnia maleficia distinguunt, & aestimantur, non obicere perspicitur, neque enim hoc ei propositum fuit, ut literas uel immutaret, uel peruerteret, sed ut desidia sine explende gratia, totius itineris longitudinem emetiri, necesse non haberet. At qui iuris est plusquam manifesti, quod si literas ei non reddidit, cui reddendi mandatum fuisset, per, in crimen falsi non aliter incidat, quam si alteri dolose panderet, uel manifestauit, Praeteritum uero quod antea ad literas arena coctas, quippe quae eodem in loco, ubi ab initio recte data fuerant, integre etiamnum, & obsequate repperit fuerint, adeoque in aliorum manus nunquam peruenirent, & licet illas, quas abiecerat literae resignatae fuerint, & aperte, certi tamen, & explorati inuis est, quod in maleficio uoluntas spectatur non exitus. Peccata non eueniunt, sed hominum uitiis metienda sunt. Cui igitur nullus extet specialis criminis titulus, ad quem referri possit, conuentaneum est dicere, quod tabellarius in stellionatum incidit. Quod crimen licet nulla certa poena, sed extra ordinem plectatur, tamen iudici hand quaquam iuxta eiusmodi panam arbitrari suo exacerbare, sed ope necesse hñt, intra cancellos a legibus pñitos se continere, ea que pp & poena persecutio non iudicis uoluntati mandatur, sed legis auctoritati referatur. Cum igitur consuetudine receptum sit, ut publica flagellatio, cum

F

perpetua

perpetua relegatione successerit, & hæc ipsa pena huic tabellario dictata fuit in collegio.

Tabellarius. *Ex decisione Collegij Lipsensis 34. Jacobi Thomingij.*

Falsitas per procuratorem commissã, an, & quando noceat principali, quo ad amittendam causam de iure municipali.

Cap. XXIII.

Comuni lege, producentis aliquid falsi in iudicium causam non perdit, Sed quid si aliter iure municipali dispositum fuerit? Placuit Dño procuratori falsitatem præiudicium facere non posse, quia nunquã talia in generali mandato venire possunt, Nisi interrogatus rati habuerit. Falsum sine dolo non committitur, siue ergo principalis, siue procurator positiones falsas cõfecerit, testesque examinari fecerit, ubi probabilis ignorantia præsumi potest, falsum euadere, etiam in facto proprio, si testium vñi, errorẽ in articulo allegã, renuntiaret.

Communi. *Ex decisione consilij Neapolitani 67. Antonij Capycij.*

De ventente falsis mensuris, Item duplici signo, Item publicis armis. Cap. XXIV.

Cum quis fraudulenter duplici mensura vñi, maiorem in recipiendo, & minore in vendendo, atque expendendo, in falsi penam incidit, sicut quis qui nomen libi mutat, aut tabellum, quod duplici signo vitatur, Item si cuius siue publicis armis vitatur.

Cum quis. *decisione Parlamenti Delphinalis 279. parte 1. Francisci Marci.*

Cap. XXV.

Producentis falsum instrumentum interrogandus est an eo vti velit, vñ vero, & tunc pure, ac simpliciter respondere debet.

Producentis. *Ex decisione eiusdem 735. parte 1. Francisci Marci.*

De producente scienter falsum capitulum, & super eo testes inducente. Cap. XXVI.

Si quis scienter falsum capitulum produxerit, & super eo testes induxerit, licet ab vñ falsarũ attestatiõne abstineat, non tñ falsi penam euitat, cū enim delictum perfectum, penitentia locus non est, quis ex non vñi, nemini dñi, aut præiudicij afferat, tñ q dare poterit, satis est, si quis testes subornauerit, vñ falsum diceret, penam non uitabit, tamen si illis vñ nolit. Hoc autẽ ita de modo procedere visum est, si factum de recenti fuerit, vel eius nature, vñ nullo modo ignorantia excogitari poterit, At si ignorantia præsumptio pro producente existit, vñ si in alieno facto, siue proprio, siue quo verissimi liter cadere potuit, secus est, tunc enim falsis attestatiõibus non vñ valde prodest, quoniam falsum sine dolo non committitur.

Si quis scienter. *Ex resolutione Criminali 144. Petri Caballi.*

Producentis falsum capitulum, & testes super eo, an sit puniendus duplici pena.

Cap. XXVII.

Cum igitur propter falsi articuli productionẽ, & testium super eo examinationem, puniendus sit, et si falsis attestatiõibus non vitatur, quatiõis est, an una tantum pena, vel duabus pro fabricatione, & vñ plectẽdus sit Negari enim non potest, quin plura delicta, ex intervallo commiserit, sed cum omnia eiusdem generis sint, & ad eundem effectum, finemque tendant, consequenda victoria, pro vno delicto habenda sunt, & vna

pena imponenda est, sed propter delicti reiterationem, grauior esse debet.

Cum igitur. *Ex resolutione criminali 145. Petri Caballi.*

Falsitas quomodo probatur.

Cap. XXVIII.

Coniectura vehementes ad eundem finem tendentes, falsitatem commissam esse probant, nam cum in his uersemur, quæ difficultis probationis sunt, vñ plenam probationem faciant, coniungenda sunt, præsertim si de falsitate ciuiliiter agatur, & ita conclusum est, Coniectura. *Ex decisione Regi Romanæ 207. parte 1. Pauli Aemilij Veralli.*

Rasura an, & quando reddat instrumentum suspectum de falso. Cap. XXIX.

Falsitas probanda est, quia delictum existit, atque potius ea interpretatio facienda est, per quam excludatur, etiam si verba improprie intelligerent, Ex aliquibus igitur coniecturis, atque leuibz præsumptionibus instrumenti fides non tollitur, præsertim quando falsi probatio de necessitate concludere debet. Rasura non obstat, quando veritas scripturæ rase ex præcedentibus & subsequenibus constare potest, Item si ex aliis instrumentis, atque scripturis comprobatur, vel quado ex testibus veritas coadiuuatur, & tunc etiam singulari sufficit, Item quia instrumentum ex Archiuo bis parte citata, & nihil opponente, extractum fuerat. Sed quid si rasura in parte substantiali existeret? Quid si per notarium publicantem de ea mentio facta non esset? Quid si atramenti diuersitas concurreret? Quid si dice-retur instrumentum in archiuo positum esse à parte, quæ illud produxerat? Nam ab ipsa met rasura facta præsumitur. Quid si sigillum etiam suspectum esset, quia ablatum videbatur ab alia bulla, atque in literis institutionis, de quibus agitur alligatum: Propter istas rationes resolutio capta non est.

Falsitas. *Ex decisione eiusdem 3. parte 2. Pauli Aemilij Veralli.*

Cap. XXX.

Quando falsitas nocua existit, siue ad nocendum apta, tunc illam committens, de falso puniendus est, alias secus, & ita conclusum est.

Quando. *Ex decisione eiusdem 5. parte 2. Pauli Aemilij Veralli.*

Suspicio falsi quando pro veritate habetur.

Cap. XXXI.

Nisi falsi suspicio, ipsa veritatis demonstratione diluatur, pro falsitate habenda est, In ciuilibus quidem ad elidendam aliquam probationem, si ex visibilibz scripturæ uitio prouenerit, secus est si aliunde extrinsecus. In criminalibus autem ad puniendum, legitimis probationibus opus est, quæ de necessitate concludere debent. Quando falsitatis suspitio pro veritate habetur, ali qualis diffamatio præcedere debet.

Nisi. *Ex decisioe Regni Neapolitani 81. Francisci Vinij.*

Decodem. Cap. XXXII.

Cum scriptura de falso suspecta est, si nullis admiculis adiunatur, ad abolendum effectum paræ visum est.

Cum scriptura. *Ex Decisione Regni Lusitania 248. Antonij Gama.*

Propter